

Milý Josefe !

K Tvým šedesátým narozeninám Ti posíláme srdečný pozdrav opředený květy vzpomínek. Přikládáme pár literárních dárků. Jak se dočteš, naším společným tématem bylo :

Danny.

Zároveň Tě zveme do Prahy i s tou hezkou holkou, cos ji potkal na Václaváku. Rádi bychom Vám ukázali pár pěkných věcí, abyste viděli, že tu taky něco vzniká, nejen zaniká.

A na Strahově v Památníku písemnictví uspořádáme společnou výstavu knížek, které jsi vydal tiskem v Torontu a které my si tady opisujeme.

Ať Tě ta vyhlídka těší ! Nás bude povzbuzovat. Do konce století bychom to měli stihnout.

Na shledanou, milý Josefe !

Praha/Toronto/27.9.LP 1984.

Za správnost vyhotovení

Tvůj

Sara Milny

1924/JS/1984

Danny je náš!

Vstal jsem, pozdvihl jsem slavnostně saxofon a rozvzlykal jsem se na počest vítězství a konce války, na počest tohohle města a všech jeho krásných dívek a na počest veliké, bezedné, věčné, pitomé, krásné lásky.

DANNY

Obžaloba

Městská prokuratura
P r a h a

III/1 - 2VHn/84

došlo 5.4.84

Křiž

Městský soud
P r a h a

TO++

45/84++

508

V

O B Ž A L O B A

V trestní věci proti Dr. Josefu Š k v o r e c k é m u
podávám

o b ž a l o b u

proti

Dr. Josefu ŠKVORECKÉMU, nar. 27. 9. 1924 v Náchodě, ženatému,
t. č. trvale bytem Toronto, Ontario,
Canada,

ž e

v blíže nezjištěné době po svém ilegálním opuštění republiky v roce 1969 z odporu proti socialistickému státnímu zřízení republiky a se záměrem podporovat antikomunistickou zahraniční propagandu vydáváním různých písemností, včetně těch, které jsou nelegálně šířeny v ČSSR jako strojopisy, a v úmyslu vyvolat tak mezi obyvatelstvem republiky nepřátelství proti socialistickému státnímu zřízení republiky, založil v součinnosti se svou ženou Zdenou ŠKVORECKOU v Torontu, Ontario, Canada, nakladatelství "68 Publishers", v němž od doby jeho založení dodnes v dorozumění s dalšími osobami a za podpory zahraničních štvavých centrál vydal tiskem velký počet publikací, v nichž jsou hrubým způsobem pomocí vymyšlených nebo záměrně zkreslených údajů hrubě napadány

poměry v naší republice, tyto publikace rozšiřoval v různých zemích světa včetně naší republiky a dával je vědomě k dispozici i různým štvavým vysílačům typu "Svobodná Evropa", a že zároveň s touto činností sám napsal několik obsáhlejších písemností podvratného charakteru, v nichž zejména maskován smyšlenou postavou Danny Smiřického přímo osočoval socialistické společenské a státní zřízení, kteréžto písemnosti sám rovněž publikoval ve svém svrchu zmíněném nakladatelství,

t e d y

z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky prováděl podvratnou činnost proti jejímu společenskému a státnímu zřízení a proti jejím národním zájmům, přičemž tento čin spáchal ve spojení s cizím činitelem a ve velkém rozsahu.

T í m s p á c h a l

obžalovaný trestný čin podvracení republiky podle § 98 odst. 1, 2 písm. a/ b/ tr. zákona.

N a v r h u j i při hlavním líčení provést tyto důkazy:

- 1/ konstatovat životopis a osobní výkazy obžalovaného;
- 2/ vyslechnout prof. Dr. Vítězslava Ržounka DrSc jako znalce v oboru literatury;
- 3/ přečíst vyjádření FMV k poznatkům o zahraniční nakladatelské činnosti obžalovaného a jejích finančních zdrojích;
- 4/ konstatovat obsah některých publikací, vydaných nakladatelstvím "68 Publishers", a přečíst charakteristické úryvky, demonstrující podvratný a mnohdy mravně pohoršující charakter těchto publikací.

O d ů v o d n ě n í

této obžaloby bude zasláno Městskému soudu v Praze dodatečně

vzhledem k okolnosti, že většinu doličných předmětů, tj. publikací nakladatelství "68 Publishers", o jejichž podrobnou charakteristiku chci odůvodnění obžaloby opřít, jsem dosud nestačil prostudovat, protože mi je rozkradly sekretářky a rozpůjčily svým známým, kteří jim je odmítají vydat.

V Praze dne 1. 4. 1984

Městský prokurátor

v z.: JUDr. Bedřich Krupička v. r.

K.

(kulaté razítko se státním
znakem, nečit. značkou a
textem Městská prokuratura
v Praze)

Za správnost vyhotovení:

Václav Havel (vlast.podpis)

k 27.Sep. 1924

Na či vrub?

"Okruh vzdělanosti k Náchodu nesahá. Pročež v tomto městě neděje se nic nového, aniž hodného, co bych psal Tobě, Berlínanu oplývajícímu hojností ducha nejznamenitějších mužů. Nejbarbarštější tohoto lidu (svou řečí) bijí do uší a našeho jazyka neslyšeti kromě v našem kruhu. Ušlechtilé vzdělanosti jest u Čechů převeliký nedostatek; majíť smysl jen pro hmotu, ne však pro vzdělanost, kterouž od svých hranic oddalují, jako mor. V tom smýšlení vystavěli na břehu řeky dělící Čechy od Slezska hlíněnou chatrč, ze které voják rudobradý divokého pohledu číhaje vyráží, cestující zadržuje a jím mezi zapovězenými věcmi i knihy, jestliže je náhodou s sebou mají, odnímá. Knihy ty posílají se k nejvyšším soudcům, kteří o to pečují, aby morem tím nebyli Čechevé nakaženi."

Tenhle dopis napsal latinsky v roce 1814 tehdy proslulý německý básník Christoph August Tiedge, když pobýval na náchodském zámku - už dost obetárlý - se svou milenkou Elisou, tetou známé "paní kněžny" z Babičky. Pikantní na tom je, že vůbec nejvyšším soudcem, jenž rozhodoval o osudech zabavených knih, nebyl nikdo jiný než kníže Kl.W. Metternich, intimní přítel zmíněné paní kněžny. Dopis objevil, přeložil a uveřejnil ve sborníku "Božena Němcová", vydaném roku 1922 v Náchodě pod redakcí profesora Václava Černého seniora - Alois Jirásek. A ten dodává, že to není psaní pro nás lichotivé a že, marná sláva, jde na náš vrub.

Kdyby byl po sto třiceti letech pobýval na náchodském zámku nějaký potomek básníka Tiedgeho, třebaš jako okupační důstojník wehrmachtu či úředník sicherheitsdienstu, byl by se taky zhrozil, jak se pod zámkem švadroní barbarským jazykem. A mládež ho ještě víc zbarbarizovala tím, že si ho přizpůsobila své mentalitě a svým potřebám v nezáviděníhodné lidské situaci. Zakrátko jeden náchodský mladík vložil ten-

hle úředně neopuncovaný jazyk do úst hrdinům svého prvního románu, Dannymu Smiřickému, Benovi, Ireně a dalším. Jaký div, že to zase "bilo do uší" mnoha ušlechtilým mužům, ačkoli okruh vzdělanosti už tehdy sahal až k Náchodu.

Vývoj jazyka je nepochybně jediný nezadržitelný pohyb kulturní sféry, určitě rychlejší než proměny v ostatních oblastech. A tak by básník Tiedge, kdyby ožil, ještě dnes zastihl na hranicích Čech četné rudobradé i oholené vojáky divokého pohledu, jak zabavují knihy cestujícím, aby ty nebezpečné nositele nákazy vzdělanosti neprovezli do země a nedarovali je nějakým Čechům, kteří nemají smysl jen pro hmotu, ale i pro vzdělanost. Protimorová opatření zůstávají v platnosti i po sto sedmdesáti letech, jsou však prováděna dokonalejší technikou, než jakou měl k dispozici rudobradý voják ve své hliněné chatrči.

Otázka jenom je, zda to jde na náš vrub, jak mínil Al. Jirásek, na vrub nás, co jsme před tím morem chránění.

Jirásek, jak jsem se dočetl, je přímým protipólem Josefa Škvoreckého. První prý vytvořil ve svém díle obraz společnosti, v němž se většině národa zalíbilo; druhý spodobillčeské společenství tak, že to většinu pobuřuje. Tento protiklad, vytvořený kritikou, protiklad mezi dvěma rodáky z náchodského kraje, mi dává naději, že Josef Škvorecký se bude od Aloise Jiráska distancovat i v tomhle punktu a nebude nám ty nejvyšší soudce, pečující o naši imunitu vůči moru cizácké vzdělanosti, připisovat na vrub.

Ačkoli, upřímně řečeno, fakta jsou to vskutku nelichotivá. A hlavně smutná - smutná ve své neproměnnosti.

Milan Jungmann

Roztržitý čas

bílí jak kostra
zahrady ráje.

(Dylan Thomas,
Obřad po nepřátelském náletu)

/1/

Na pozadí čistého
nebe pták.

Je to zátíší?

/2/

M. k předchozímu: "Není."

/4/

Kouzlo domova se svíjí,
útlé víly
kouřové, a tři,
modravé nad modravým lesem tančí
prostupují se. Pohled
pro bohy a pro mne, ten bor
to anáší hůř, aniž zašuměl. Trochu
dupárna poslední
cenové skupiny; zpomalená
scena. Zcela němý
ve hrubých zrnech
film, něco jako firm. Stoupá
to od maličků nohou
po sosáky (?) sosen, výš

těžko. Tam řadí víly,
po svém. Nesamčí. Naštěstí
ozvučí to místní tlampač; nerozumět
vlastnímu mlčení,
předloňskému verši.

/5/

Řeč řeky přeložená do jiného času.
Slepejší jazyk
měkce klikatí se pod oblázky,
ve skulinách
kresba šupin pohyb zastoupila.
Dotážené mezery.
Narodil jsem se tam
a už tam nejsem, ani místo
neulpí na místě hladu. Nečasem
opracovaná kostra ryby,
leklý sníh.

/6/

Zvířecí kosti a krunýře želv v provincii Che-nan,
která byla sídlem synastie Šang (1766 - 1122
před naším - ? - letopočtem), představují věštebný
archív. Jsou na nich zapsány otázky i odpovědi
vyčtené z puklin kostí, vystavených žáru.

/11/

Ve zříceninách slunce přistižena
krajina přistřižená,
smuteční průvod možností.

/13/

Sny tančí dosud. Ale nejde už
o těla, jde o detaily.
O hudbu,
o kroky k ní.

/14/

pěnkavo, spínej své odřikání nářku
čímkoli nelidským:
větvičkou, kamenem, zasutým vchodem
do nouze, něčím
kudy vracet nelze se
jen úpěnlivě navrátit: jen tak
staneš se andělem
jen tak něčím
bez domova

/17/

Ve stínu labutě
vypískne krysa.
To je zátíší.

/18/

/19/

Obloha váhá mezi barvou a zradou,
brzy před ránem.
Držitelé radostných zvěstí?
Křídla jsou sama.
Poselství o sobě.

Petr Kabeš

Po letech v rodném městě

Z deníku Josefa Krátkého, obyvatele domova důchodců v N.

30.6.1984

Jmenuji se Josef Krátký. Je mi osmdesát osm let a dosud se nepomočuji. I jinak jsem zdrav, až na to, že v poslední době mi někdy vynechává paměť. Po letech, které jsem strávil ve svém rodném průmyslovém městě K. na kladském pomezí, zavál mě osud do Domova důchodců, jak se dnes nazývají starobince v N. Odtud na kladské pomezí je daleko. Vítr však, vane-li příznivě, přinese mi vždy pozdrav z rodného města v podobě pachu gumáren. Tu ve mně procítá stesk. Naštěstí slíbil mi můj dobrý vnuk Vratislav, že mě svezde do mého rodného města ve svém polozávodním voze zn. Trabant.

1.7.

Dnes, uvědomiv si první den prázdnin, zasníl jsem se o letech, kdy jsem chodil za školu ve svém rodném městě K. Vzpomínáv dlouze na nějaké podoby anebo jména vybavilo se mi jen jediné a to Danny Smiřický. Nevím jen, byl-li mým spolužákem anebo profesorem chemie na státním reálném gymnáziu v K. Zdá se také možným, že byl milencem mé dnes již nebohé sestry Blanky, při čemž jsem ho přistihl. Myslím si však, že ve městě K. pojmenována po něm ulice a tanečnírna. Dost možná, že tehdy byl bojovníkem za mír.

5.7.

Čtyři dny lámu si hlavu s tím prokletým jménem. Posléze oslovil jsem v tom smyslu stařenku Cuceovou Jaroslavu, kteroužto podezírám, že pochází rovněž z města K. Dlouze jsme zavzpomínali na staré časy zvláště pak na taneční školu Zery Jaré. Stařenka Cuceová se domnívá, že Dannyho Smiřického rovněž znala. Byl prý známým sukničkářem, leč domnívá se, že se nejmenoval Danny avšak Přema a nikoliv Smiřický leč

... tam snad umístěna by mohla být pamětní deska slavného
rodáka, již však zakrýval Průběh žní. V před ním stojící
bojovníci rozpoznal jsem svoji dávno avšak velice mladou
přítelkyni z rodného města Irenu...

Skočdopole. Jeho otec byl velkoobchodníkem a on sám pak trubačem v taneční škole Zory Jaré. Stařenka Cuceová věnovala mi pak cukrátko známé fy. Hašler, které mi však omylem spadlo do talíře s polévkou. Nešumělo.

8.7.

Stařenka Cuceová svěřila se mi se svým snem. Danny Smiřický zjevil se jí jako pohlavně vybavený anděl, místo trouby držel však saxofon. Rovněž jí pravil, že nejmenuje se již dávno Danny nýbrž Pepé. Mluvil podivným přízvukem a na rozloučenou místo obvyklého Halelujak pravil jí Hallou ou kej! Dnes dostal jsem pohlednici od svého vnuka Vratislava jenž mi odhalil, že v neděli si mě vyzvedne za účelem projížďky ve svém polozávodním voze.

11.7.

Po letech v doprovodu svého vnuka navštívil jsem rodné město K. Dobrý můj vnuk Vratislav vzal sobě s sebou aparát značky Rolleiflex, jehož zdědil ještě zaživa po mně, aby pořídil pamětní snímky.

Okamžitě po příjezdu do K. jal jsem se pátrat hledaje stopy snad již nebohého Dannyho Smiřického. Dozvěděl jsem se, kde stojí, vyhledali jsme rodný dům na hlavní třídě vedoucí z náměstí, tam snad umístěna by mohla být pamětní deska slavného rodáka, již však zakrýval Průběh žní. V před ním stojící bojovníci rozpoznal jsem svoji dávnou avšak velice mladší přítelkyni z rodného města Irenu a ihned se mě zmocnila vzpomínka, že ona mi může být nápomocná, ačkoliv mi to můj vnuk rozmlouval, řka: ta bába tě leda pozve na schůzi.

Oslovena otázkou, zda je Irenou dcerou pana rady a zda se rozpomíná na nebohého Dannyho, začala se ihned hřoutit v slzách a z jejích prsou draly se nepřetržité vzdechy, kteréžto můj vnuk ihned fotograficky zvětšil a teprve poté mě šetrně odvedl do míst, kde všichni strávili jsme mládí, k hostinci Port Artur, řka: stoupni si pod vývěsní štít, leč opatrně, může každou chvíli spadnout.

...a teprve poté mě šetrně odvedl do míst, kde všichni strávili jsme mládí, k hostinci Port Artur, řka: steupní si pod vývesní štít, leč opatrně, může každou chvíli spadnout...

Ještě však, než jsem stačil zamířit k té oprýskané zdi opředené pavučinou sladkých vzpomínek a hrdě ozdobené rudou skřínkou 6-20 KSČ, zjevil se tu jeden z mých nepochybně mladších krajanů ve fialovém saku s taškou, a když se byl i on teskně pokochal vývěsním štítem, jal se na nás sptit, řka: Co to tu fotografujete?

Můj vnuk odpověděvši, zeptal se ho ihned: A v K. se nesmí fotografovati hostince?

Právě že smí, zachechtal se muž, ale nikoliv tento.

A proč právě? Otázal se můj vnuk rovněž se zachechtav.

Ó, však vy to víte.

Ó nevíme, opravil ho můj vnuk.

Však vy víte, kde sem rovněž chodil.

A tu se moje stařecké srdce rozbušilo v předtuše. Danny, šeptnul jsem.

To jste řekl vy, pravil ten muž osopiv se, a zdá se mi, že se ukazujete být nepřátelským agentem. A teď zabavuju váš aparát. Anebo vydáte mi film dobrovolně?

Vydat film? vykřikl můj vnuk a otevřel víko Rolleiflexu a rychle vymotav cívku, spolknuv ji a podavši mu teď nepotřebný aparát, šabelsky se zachechtal.

Muž sklíčeně se odebral za svou taškou a my opustili jsme mé rodné město ničemu se nedivíce.

15.8.

Dnes přinesl mi můj dobrý vnuk spolknuté fotografie, které se docela dobře vydařily. Se stařenkou Cuceovou Jaroslavou vzpomněli jsme si, že jsme kdysi bývali manželi. Přitom stařenka Cuceová vyslovila podezření, kdo vlastně byl Danny Smířický. Domnívá se, že byl původně horolezcem-saxofonistou, stav se pak světoznámým sňatkovým podvodníkem, vypověděli ho z města K. Já se však kloním k názoru, že byl rovněž nepřátelským padákovým agentem, který, když se pokoušel uniknout svým pronásledovatelům, zřítíl se nedaleko K. ze skály zvané Pět prstů.

...ještě však než jsem stačil zamířit k té oprýskané
zdi opředené pavučinou sladkých vzpomínek a hrdě
ozdobenou rudou skřínkou 6-ZO KSČ...

6-ZO-KSC

VSTUP K SVĚTOVÉMU SHROMAŽDĚNÍ ZA MÍR A ŽIVOT,
PROTI JADERNÉ VÁLCE

NA STRÁŽI MÍRU
A SOCIALISMU

ZA MÍR A ŽIVOT SHROMAŽDĚNÍ VÁLCE

...zjevil se tu jeden z mých nepochybně mladších krajanů
ve fialovém saku s taškou, a když se byl i on teskně po-
kechal vývěsním štítem, jal se na nás soptit...

27.9.

Dnes využiv příležitosti svých, nevím už přesně kolikátých, narozenin, probíral jsem se svými prastarými dopisy. Tu mě velice překvapilo, že v některých oslovují mě dopisovatelé: Milý Danny! Je to záhadou, již však vysvětlit není zřejmě v lidských silách. Stařenka Cuceová vyslovila domněnku, že kdo-
si, snad dokonce Danny Smiřický sám, vyměnil mé dopisy. Mě však napadlo - bojím se však vysloviti to: co když vyměněn jsem byl já?

V roli Josefa Krátkého výjimečně vystupoval Ivan Klíma

Who is who

"Tak a do podsvětí!" řekla Dana.

"Dobrovolně nikdy, slečno Dano!" řekl jsem já, ale nevím, co jsem tou dobrovolností myslel. Přece vrata se už před námi otevřela. Z temných hlubin k nám jako vzdech zkamenělých alkoholiků spěchal příboj pláně, to jest života.

Obyčejně se schody lámí jako lokty nebo se zatáčejí dokulata, a tady před námi dolů nevedlo ani žádné schodiště, spíš se svažovala dlouhá, rovná, ale sestupná, jakoby terasovitě členěná chodba, která, jak se zdálo, nechtěla nikde končit. Zvědavost a strach. To je podsvětí. Schody byly nízké, široké, člověka hned napadlo, aby tudy mohl chodit kůň nebo mohl být valen sud. Proto se jeden stupeň hodil víc než pro jeden krok. Takže jsme šli trošku tanečně: schod-krok-sun-krok a zase schod a tak dále.

Nad námi visela umělá nebesa z tesaného kamení a z jeho spárů zase taky tak baldachýnky pavučin, které se v mírném průvanu třásly jako třpyt rosy. Ve výklencích s barokními manžetami blýskaly svíčky. Elektřina se tady nezavedla a nikdy nezavede.

Představil jsem si všechno podsvětí zeměkoule, pomyslel jsem si, že svět je dutý jako hlava, vzpomněl jsem si na to, jak krásná byla Euridika, usoudil jsem, že některé věci netřeba definovat, na příklad hlad, svobodu a lásku, a protože všechno umění a veškeren mýtus nedevedu a snad ani nechci vidět jinak než jako živé zrcadlo, zeptal jsem se Orfeje, jestli by nevěděl o někom, koho bych tolik miloval, že bych za ním šel dobrovolně do podsvětí schod-krok-sun-krok a tak dále. Jenže mezitím mi už Danny ležela v náručí, když se před tím ještě odehrálo trošku řeči a trošku zpěvu tohoto znění:

"Neříkejte mi, slečno Dano, říkejte mi jenom tak! Danny!"

"Ale aby bylo jasné, já jsem monogamní typ."

"Tady jsme stejně na začarovaný půdě. Já vám budu říkat, Janíku!"

"A proč, Dano, zrovna, Janíku?"

"Říkejte, Danny! Vyslovujte přesně, Danny!"

"Proč Danny?"

"To se dovíte dole."

"Ne tak na to já mám svoji trpělivost. Ale proč, Janíku?"

"Jan je pro češtinu na vokativ takovej umělej knoflík. Jene! Jene! To zní buditelsky. A - Honzo! Copak vám můžu říkat, Honzo?"

"Říkejte mi třeba, Šándore!"

"Tak to ne, Janíku!"

"Jak to můžete vědět, že jsem křtěnej Jan?"

"Vím, co potřebuju vědět."

"Jen jestli jste dost dobře orientovaná. Janů je hodně. Jan, miláček Páně. Jan Křtitel. Jan Nepomucký. Jan Zlatoustý. Ale já jsem z církve vystoupil."

"Pochopitelně."

"Proč to pochopitelně?"

"Při vašich názorech."

"Co víte o mých názorech?"

"Ráda vím, co potřebuju vědět."

"A vy si vážně myslíte, že vám pomůžu dostat se na novinářskou fakultu?"

"Já v to pevně doufám."

"Doufejte, ale ne tak pevně a hlavně ne ve mne! Dostat se na novinářskou fakultu, to je dneska větší problém, než se dostat na hajnýho."

"Kdybych byla mužská, taky bych chtěla být hajnej. Co? Les roste a co? Být bokem a přece vidět, že něco roste."

"Aha."

"Aha?"

"Prostě - aha!"

"To říkáte zrovna vy?"

"Dneska můžou u nás dělat noviny jen podvodníci a vy, Danny, vypadáte upřímně."

"Upřímně? Upřímně. Upřímně!" řekla Danny-schoď, vzdychla Danny-krok-sun-krok a tak dále a jako by zatančila a zazpívala pár taktů.

Já jsem holka bez morálky,
dám si decku minerálky,
Báh ví s kým.

Průvan zabouchl někde za námi, nad námi vrata, schodiště se porouchalo a člověk ani neví, jak je pohotový. Milé děvče zachrání před pádem, jako bych celý život nedělal nic jiného, než trénoval záchranu padajících těles. Ale tak už to na začátku podsvětí bývá, osud ti přihraje do náručí panenské jablko a ty máš rozhodnout, které z těch tří potvor patří: Iluzi? Prolhanosti? Skepsi? Ach, Bože, ach! Taková hezká holka a ona chce dělat dneska a tady noviny. A dneska je 27.9.1984, ČSSR. Musíme být určití, protože bez určitosti nemá žádná pochybnost cenu. A to datum, jak se ukáže později, muselo se mi nezapomenutelně dostat do paměti, i když s šedesátiletým odstupem dozadu, což bude trochu záhadné, ale já naštěstí dokážu vysvětlit všechno.

Bohužel, lidstvo se mému vysvětlování vzpírá. Pokládá je za zbytečné a nechce je slyšet, což je velká chyba, a já nemám despotickou povahu, abych někomu něco doporučoval nebo dokonce nařizoval. V očích kohokoli vidím otázku. Tak proč jste tak netrpěliví? Stačí si říct, kdo je kdo.

A když se to tak trošku velkoryseji přehlédne, je těch šedesát roků také mým údělem a já vůbec nechci říkat jestli to bylo plus minus celé století a jestli to bylo dobré nebo špatné. Přestalo mě bavit orientovat se na pocit: je mi blbě, je mi fajn. Světem vládne už od římských lázní heslo: buď fit! Ale proč? A tak lidstvo běhá, tuží se, chodí do saun, lehá na kanape u psychoanalytiků, studuje příručky, jak rovnovážně souložit. Ale proč? Je to falešná cesta. Když mám něco rád, mám to rád i když mám rýmu.

Je celkem příznivější, že teď zrovna nekýchám, a hezká Danny mi leží v náruči. Co mám dělat? Mám bádat ve vlastních dutinách, jestli mě to její čerstvé tělo dráždí nebo ne nebo jestli se teď zrovna můžu, mám, či musím cítit zahanbeně ne-

bo naopak pěkně v ješitnosti povzbuzeně, jestli se mám na-dechnout soucitu a vlídně popřát lítostivému citu, aby se zachvěl nad mládím, které už není mé, ale které mi odevzda-ně leží v náručí, anebo či-schod a co vlastně odkázat těm hezkým dětem, krok-sun-krok a jestli něco má začínat nebo končit a tak dále.

Tak jsem ji tedy snášel do podsvětí a ona tedy spočívala na mém rameni a měla tedy zavřené oči. Chceš, abych to popsal? Ta víčka? Ty řasy? Ten stín, který se schod-krok-sun-krok promítal na její tváři a z této do mé duše? Přece nechceš, abych ti říkal, co je duše. Mohl bych ti vyprávět jen o sobě a kdyby sis přál také o ní. Dovedl bych ji popsat tak dobře jako sám sebe, protože jsem ji nesl jako sám sebe a protože tím, že bych to popisoval, bych to taky vytvářel, ale já ne-seděl u stolu, já šel po schodech do podsvětí, a cítil jsem jiný, radostnější podnět: Pro tu holku, co pije minerálku, rád bych něco laskavě udělal. Postavil jsem ji tedy na zem, to jest na schody.

"A tak," řekla Danny.

"To nic, to jsou schody," řekl jsem já.

A cesta dolů byla ještě moc dlouhá. Co všechno jsme si povídali. A jak zamotaně. A jak prostě. A nad námi, ještě sice taky v podzemí, ale už o nějaké vrstvy blíže k slunci, vykopávaly se románské sláje a na jejich hřebetech namáhavě vznikala gotická tvrz a na jejích zdech se pyšně skládal re-nesanční hrad, zatímco my stále ještě sestupovali, a na tom hradu se nějaké další století rozrůstal barokní zámek a na tom baroku, a my ještě sestupovali, se rozmarně perlilo o-kružní rokokových paruk, které pak strhával a blouznivě pře-česával jakýsi romantik, jako jsem teď pořád já. A ovšem taky hroby a kosti trvalejší než slova a nevěděli jsme, jestli to všechno úžasné snažení bylo podnikáno jen proto, aby někdo jedl a pil, ale že jedl a pil bylo jisté. Nahléd-li jsme do hladomoren. Danny řekla:

"Tak a tady začíná křížová chodba. To jsou ty sudy."

Šéf hospodářství, odpovědný vedoucí vinic, pan Goliasš se připojil a řekl:

"Řekněte svůj ročník a dám vám ochutnat víno, které je staré jako vy."

"A to nepřehání," řekla Danny.

"Copak si to zasloužím?" řekl jsem já.

"Pomůžete Danny k novinám!?"

Vykřičník, otazník, nevěděl jsem. Řekl jsem jen svůj ročník a doopravdy jsem ochutnal víno, které zrál na slunci toho roku, kdy jsem se narodil. Je to dávno? Vzhledem k čemu? A podivil jsem se, že to víno je tak kvalitní, a hned jsem se divil tomu, že se tomu vůbec divím. Přece víno, čím starší, tím lepší. Vidiš, slyšíš, ochutnáváš ten čas? Něco se pořád skládá do lepší chuti a barvy a je to prostě v tom. A něco zase naopak a je to všechno mimo.

A když v tom tu náhle, jak se obvykle stává v dutinách, sousední průduchy se prolnou, zdí se začnou otvírat a z hlubin vystupují charakterně oděné postavy. Hned se každý k tobě hlásí a hlásí i svůj ročník a pan Goliáš nalévá a my ochutnááme, jak to komu zrál, a Danny tiše zpívá, že by si dala decku minerálky. Lže. Je bez morálky. Pije víno jako duha. A Bůh ví, s kým. Kamarádi. Kamarádi z minula a kamarádi, kteří teprv zrajou. Pan Goliáš navrhuje, že by udělal směsku. Od každého trošku, ať se ukáže, jak to drží pohromadě. Tak dobře. Už se to slévá a míchá. A tady je výsledek. Je ten výsledek lepší nebo horší než jedna každá réva? Nevím. Ale vím, že je to silné. Je třeba dát si pozor.

"A tohle, to jsem já!" řekla Danny.

"Tak se, Danny, tak se ukážete!"

Pan Goliáš hned nasadil košťář a čerpal a pak sršel do našich skleniček přes prst a já jsem viděl, jak na tom vínu zanechává otisk toho prstu, který svědčil o neopakovatelnosti. A řekl:

"Tak vidíte! Že Danny pomůžete do novin."

"No problems," řekl jsem. "Máme ještě někde pár věrnejch kamarádů."

"A vlivnejch," řekl pan Goliáš.

"Und wie!" řekl jsem já.

"Jako vy jste křtěnej Jan," řekla Danny.

"Miláček Páně," řekl jsem já.

"Tak já jsem od narození Dana. Danuška."

"O.K. Danny!"

"Ve znamení Panny!"

"Of course!"

"Tak co?" řekla Danny.

"Je to vůbec to nejlepší, co jsem kdy měl na jazyku. To je váš ročník?"

"Ale vy jste nezdvořilej! To by mi muselo být zrovna dneska šedesát," řekla Danny a posvítla svíčkou na sud řečený Hektor.

Četl jsem, co bylo vypáleno do dřeva sudu a bylo to určité jako každé datum. 27.9.LP 1924.

"To víno je starý šedesát roků! Mon dieu! Přesně na den," řekl jsem.

"Nemůžeme o žádném vínu říct, že je přesně na den," řekl pan Goliáš, "přece nejdřív rostlo, zrále, rodilo se, ale tohle je datum, kdy vstoupilo do dějin, to jest do sudu."

"No a Danuška?"

"Danny! Danny!" nadechla se Danny.

Pan Goliáš ukázal na stěnu, na určité místo. Je-li tělem sud, my stáli u jeho paty a v jeho hlavě stálo křídou bílé na černém:

Danny je náš!

"No a tak každoročně na Tři krále se to tady vždycky znovu objevuje a při tom já," ukázal pan Goliáš otisk svých prstů, "já to vždycky na Silvestra vlastnoručně smažu. Tak jak to vysvětlíte? Jste přece novinář!"

"Kdo je Danny?" rozvzlykala se Danny jako saxofon.

"Neplačte, dítě," řekl jsem. "Přijedete do Prahy a on vás určitě potká."

"Kdo je Danny?" jako réva ve slunci, jako víno v křišťálu zlatostříbrně lkal saxofon.

"Vysvětlím!" řekl jsem.

"Vy ale znáte!" řekl pan Goliáš.

"Naturelement!" řekl jsem.

"Jakže?"

"Položím ruku na dřevo a řeknu vám, kde rostl strom."

"Tak vy, když máte párátke v zubech, tak vy vidíte ten les?"

"Biztosan! Pontosan!"

"Kdo je Danny?" nyní zavyl saxofon.

Položil jsem ruku na dřevo sudu, na to určité místo s reliéfem data a řekl jsem, že Danny je potomek rodu Smiřických ze Smiřic a že jestli pan Goliáš má v pořádku archiv, nejen vín, ale taky lidí, událostí a písemností, pokud tyto se zachovaly v překotných proměnách doby a střídání panstva na zámku a lidu v podzámčí, pak že by muselo být doloženo, že rodiče a prarodiče a prababička zmíněného, když se narodil, v jisté předtuše významnosti a slávy potomka vykonali z nevěřícího severu Čech děkovnou pouť na zbožnou jižní Moravu a zde fundovali noblesní Hektor vína na jeho budoucnost, to jest Dannyho.

"A co já?" skládal se saxofon do vábničky.

"Danuško! Zachovejte ledovej klid! Potkáte ho v Praze."

"Pojďte! Pomozte mi!" řekl pan Goliáš. "Donesem ji do novin."

"Ale ono to půjde samo," řekl jsem já.

"A vy o nás tak krásně napíšete," řekl pan Goliáš.

"Hned zítra ráno. Podám to jako Palacký nebo ještě líp, jako Škvorecký pro všechny."

"Děkuju vám, děkuju," řekl pan Goliáš, "jménem svým a tady za to víno, za ten archiv a za všechny pracující. Je to pro nás velká čest dostat se do Rudýho práva."

"Moment!" řekl jsem a na vteřinu jsem vystřízlivěl a v té vteřině jsem viděl řekou podsvětí stále znovu odcházet svatého Silvestra a stále znovu přicházet svaté Tři krále v takovém tom biografickém letmém opakování, což se dělo také s tím nápisem, který jaksi blikavě, klouzavě, mizel a opět se objevoval, jako by byl ze zdi snímán a na tu zeď zase promítán a tak dále. "Moment," řekl jsem. "To je omyl!"

"Jaký omyl? Jste přece ten známý Jan Kliment z Rudýho práva."

"Jan, miláček Páně," vzdychl saxofon.

"No, pánbůh dal, pánbůh vzal. Už jsme to ochutnali, už jsme to vypili. Ale aspoň mi to, prosím vás, vysvětlíte," řekl pan Goliáš.

"Pokřtili mě až v šesti letech, ale od narození mi říkají Alexandr. Já jsem prostě Alexandr."

"A ve straně? Vy jste nikdy nebyl členem strany?"

"Nikdy jsem nebyl členem strany, ale to není žádné vyznání, to je osobní fakt."

"No jo, no jo. Tak co budeme dělat?"

"Napíjem se minerálky," zaplakal saxofon.

Alexandr Kliment

Odvaha katolického snatku

Odvaha katolického snatku,
jemuž předcházejí povinné obřady
u obvodních národních výborů

Josefovi a Zdeně Škvoreckých,
kterým svázali ruce u oltáře
v padesátých letech v Čechách -

Iva Kotrlá

MINISTR STÁTNÍHO ÚŘADU
PRO VĚCI CÍRKEVNÍ

Č.j. 237/51

V Praze, dne 8. března 1951.

Metropolitní kapitule u Sv. Víta
v P r a z e .

Státní úřad pro věci církevní považuje za svou povinnost informovati metropolitní kapitolu u Sv. Víta v Praze, že včera dne 7. března 1951 byl doručen arcibiskupu pražskému dr. Josefu Beranovi výměr trestní komise obvodního národního výboru Praha 1 ze dne 7. března 1951 zn. 127/51, dle kterého byl arcibiskup dr. Josef Beran uznán vinným porušením § 101 tr. z. správního ze dne 12. července 1950 č. 88 Sb. a podle téhož ustanovení byl potrestán peněžitou pokutou ve výši 50.000 Kčs a jako vedlejší trest za použití § 23 tr. z. správního byl mu zakázán pobyt mimo místo, které určí ministerstvo vnitra.

Proti tomuto nálezu trestní komise obvodního národního výboru Prahy 1 podal arcibiskup dr. Josef Beran odvolání, které bylo trestní komisi ÚNV hl. m. Prahy výměrem ze dne 7. III. 1951 č. j. 7.200/III-51 zamítnuto, čímž trestní výměr obvodního národního výboru Praha 1 nabyl právní moci.

Na základě trestního nálezu obvodního národního výboru Praha 1 určilo potom ministerstvo vnitra výměrem ze dne 7. III. 1951 č. j. 07-7/3-1951-IV/6 arcibiskupu dr. Josefu Beranovi místo pobytu a to mimo obvod arcidiecese pražské.

Jelikož v důsledku toho nemůže arcibiskup Beran vykonávati svoji funkci, státní úřad pro věci církevní doporučuje metropolitní kapitule u Sv. Víta v Praze, aby ve smyslu ustanovení zák. č. 218/49 Sb. co nejdříve zvolila ze svého středu kapitulního vikáře arcidiecese pražské, který by nastoupil na místo řádného ordináře.

Zd. Fierlinger (vlast. podpis)

náměstek předsedy vlády a
ministr pověřený řízením Státního úřadu
pro věci církevní

Arcibiskup není příbuzným Beha
ale pouhým potonkem
rybářů a pastýřů z okolí Mrtvého moře
podonkem
vypadlým z domu Božího

neboť i na něm spočinul milostný a horký dech
až se jeho srdce stalo plachtou
ve vanu Ducha Svatého
v Čechách, v Evropě a ve světě - ano, ano, ano
Bůh nedal lidem ústavu
ale stav stále větší a větší svobody
jež spočívá ve svázanosti jednoho k druhému i
mimo hranice diecéze
a tělesné lásky
kolem jejíhož krku povlává předlouhá svazující
štol
vzly

Lásko, tvůj vzlyk!

Po překročení hranic

křížem 1020

Socialistický stát

ó ten je předárcem

arcibiskupy živí

jak bájná zvířata visící z benátského lustru
ve svém osvětlení

Výměr

trestní komise

obvodního národního výboru

v černém prostoru všehomíra

v nastalé noci padesátých let

je jakýs diváplný skvost: 7. březen 1951

takto

vstoupil na své koně a na svůj spasný vůz

(vzpomenuto bylo

Tomáše Akvinského, toho andělského učitele

při datu 101.výročí narozenin zakladatele

a prvního prezidenta republiky

jenž měl rovněž katedru)

Ale nebyl prvním tajemníkem toho dne

toho dne

kdy komunismus v Praze (I.) byl bujarý jak

plynný disk ve středu Mléčné dráhy

točící se rychle kolem sebe

kolem sebe

za planetárního hesla :

Proletáři všech zemí, spojte se!

Nejevětější Trojice je již rozmetána!

Satalinovy chyby byly vždy zničující

A úspěchy též

Do věci hlásání evangelia

zasáhla věcně i trestní komise ÚNV hl.m.Prahy

toho

vždy hl.adového města po krvi a strdění pastýřů

Arcibiskup Beran!

A nadřícená jistým trestním komisím obvodů co

působnost mají jen po Hl.adovou zeď (i teď)

až děsí se stanové závěsy zemí na Východě :

Sv. Tomáše magické zářezy!

Kdo děsí se?

Po odvlečení arcibiskupa(víry nové doby)
zasedala v hl.m. Praze soudružská komise
z ministerstva školství a věd a rozhodla
a bez odvolání

děti že budou akloňovat místo vzoru duše
slevo podle vzoru naše

na paměť stále Vítězného Února

Kdo děsí se?

Dnes trestní komise(vzor dle pánů z Růže)
po výšinách vítězí soudruhy vede a řídí
od obvodu k obvodu

napořád na Východ od arcidiecéze pražské

až šlapou po vlastnictví duší a krve své

Zdaž na řeky jsi se rozhněval,Hospodine?

Na řeky s malým českým ř? Na národ malý?
Kam ústí řeka řek? Do Mrtvého moře? Tam?

Zvěst jaké to trestní komise

a z jakého obvodního národního výboru

(od Aše až do Šanghaje)

ulehla na arcibiskupa?V hl.m.Praze? Hlm?

Hltavé (při Vltavě) hl.m.?

Duše a naše!

Toto rozpětí je českému národu dáno!

A ke komu se odvolat?

II.

Komise trestné zastavily se ve svém příbytku:
 přivinuti k sobě ve svaté jednotě soudruzi do
 slz zahryznuti jsou
 prohluben vydala svůj hlas

průvan dějin křiví páteř
 a hlína, ta sestřenice chleba, vstupuje do krve
 páteř, to slovo spojovali Čechové s modlitbou
 kdysi a nyní
 lhostejnost je velkou výhodou obyčejných lidí

pohádky, ty do Řecka přinesli otroci z Východu
 kde všednost není v kráse tónu ale v trestech
 a
 kde každá trestní komise obvodní je již tolik
 podobná komisi stranické
 jako by ze své matky sedřela kůži
 a teď se za to styděla
 i v hl.m. Praze

Kdo děsí se dál?

Arcibiskup, ten zemřel mimo obvod
 své arcidiecéze
 Zůstalo po něm v Čechách slůvko
 a trestné:
 Arci

(Arci že je království,
 kde se láska jí ze společné mísy)

III.

Místo arcibiskupa přivlekli do Prahy
první samočinný počítač

Ten rychlý hlupák v královském městě
i sebevětší hloupost dopočítá až do
nesmyslného konce:

Pastýři v Praze

na stolci sv. Vojtěcha
zahynou smrtí exulanta
Mají to v popisu práce

Kněz má ve svém masu tak trochu mráz

Mimo rodnou krajinu

jsou i květiny příliš chladné

A manželství bez Boha?

Ó! Desdemona je tak bezmezně nevinná
až ji Othelo uškrtí a dokáže vesmíru
že existuje jeho mez - mrtvé tělo!

Co se stalo v blázinci

- Příjem, hlásila sestřička, pane primáři, máme nový příjem, a její hlas byl tak radostný, že pan primář zvedl oči od lejster a posunul si brýle na špičku nosu, aby viděl do dálky. Sotva zaostřil, uviděl, že sestřička Jarmila má rty rozchlípené a dolní ret se jí leskne, tváře a uši hoří a oči jsou potažené blyštivou mázdrou toužení. Dlouho si myslel, že sestřičky na pacienty sexuálně nereagují, že se jich bojí. Ale mýlil se. Jedna sestřička, matka tří malých dětí, se tak strašně a osudově zamilovala do sexuálního devianta kolikrát trestaného, že se tomu divil. Nevěděl o tom dlouho, dokud spiknutí nebylo odhaleno. Pacient nespával v noci na ložnici, ale na sesterně, a jeho soudruhům nosila sestřička alkohol, aby nic neřekli. A sestřičky zas kupodivu držely s hříšnicí, lidé přejí zakázané lásce snad proto, že sami o ní také sní, i když milovat si netroufnou.

A tak se všichni měli dobře, jenom psychologové a psychiatři stále zoufaleji konstatovali, že morálka upadá, devianti odmítají spolupracovat v sebesprávnosti, jsou naopak vzdorní a vzpurní a psychoterapie nepokračuje podle plánu a nedostavují se výsledky, které se měly dostavit.

Je to těžké, když není známo nic jiného než psychoterapie nebo kastrace, buďto stará osobnost přijde ke zničení a nastolí se nová, anebo šmik a šmytec. Něco se dělat musí, protože společnost má právo na ochranu, ale tady všechno stagnovalo, ba zhoršovalo se, a psychoterapeuti už neměli žádnou radost z práce ani ze života, a začínali už něco tušit, jako podváděné manželky občas vycítí, že jejich střežení manželé vedou přece všechno ještě jiný život. Začali tedy pracovat v patientské samosprávě a jednomu z donašečů slíbili, že ho pustí domů, když všechno vyzradí. Kroutil se dlouho, bál se, že dostane deku anebo ho rovnou zabijí a svobody se nedočká, ale po několika dnech ho psychologové přece zlo-

mili. Jeho zásluhou dostali i dopis, který spal (freudistický překlep!) pacient své milované. Stálo v něm: Má nejdražší, miluji tě tak, jako jsem nikdy nikoho nemiloval a nikdy tě ne-zradím. I kdyby mne mučili, i kdyby mne vrátili do krimi, nic neřeknu. Ty také mlč a doufej, že se ještě někdy shledáme. Já v to pevně věřím. Nikdy do své smrti nezapomenu na noci strávené s tebou. Tvůj Danny.

Čímž prozradil, co stejně už bylo venku.

Pan primář si vzal sestřičku na koberec a ona se hájila slavným ženským výrokem: Je suis seulement une femme, jímž se ospravedlňovala u soudu po válce i milenka říšského protektora ve Francii, Adina Mandlová, Lída Baarová a jiné.

Moje maminka říká, že když se má ženská zamilovat, zamiluje se třeba do pařezu. Ověncí si ho svými pentlemi a navleče ho do svých barevných sukní a moc se pak diví, když se pentle ošuntí a sukně opadají. Jsou muži, kteří jsou milováni jako králové a vůbec si to nezaslouží, a jsou jiní, kteří se pořád snaží, podávají pozoruhodné výkony ve vědě i v umění, anebo, co je horší, doma prdelkují, jak říká můj tatínek. Prdelkové jsou ti, kteří nakupují, vaří a vytírají, aby se jejich ženy mohly přes den realizovat a večer jim zato daly. Když se výsledky dlouho nedostavují, drží si milenky a doma dál odsluhují své viny, čímž jsou nenápadní, dokonce vzbuzují dojem, že je to z lásky, a odměně se jim někdy nepodaří vyhnout. Tatínek maminku asi miloval, protože byl ochoten prdelkovat z lásky jednou za rok na Štědrý den, a maminka byla vždycky znova dojatá.

Sestřičku, která se zapletla s deviantem, vyhodili z ústavu a svědce přeložili jinam. Také udavače odvezli, aby ho soudruzi nemohli zabít. V psychiatrické léčebně zavládl opět pořádek a našly by se i výsledky. Ale vraťme se k Jarmilce. Uši jí červenají, rty se lesknou. Dolní ret Jarmilka vždycky nasliní a vypoulí, aby bylo znát, že se umí líbat. Za chvíli přišla i sestřička sociální a oči jí za brýlemi svítily a hlas měla rozčilený tak, že pan primář poznal, že nový pacient je snad Belmonde.

- Pane primáři, povídá paní sociální, tak krásného člo-

věka jste ještě neviděl. Takový krasavec přijde na oddělení jednou za půl století, a tohle je on.

Vešel mladý muž s tváří archanděla Michaela, ale ne bezpohlavní, nýbrž mužnou a zároveň slitovnou a hodnou slitování. Byl širokoplecí, v pase a v bocích úzký, a zadek měl posazený na dlouhých nohách tak vysoko, že si vykračoval jako mladý Arab z dobrého chevu. I oči měl koňsky hluboké. Pan primář si musel přiznat, že neviděl tak krásného muže ani na obrazech ve světových galeriích. Ani se nedivil, že o něj stáli všichni, muži i ženy, a aby vyhověl všem, byl podobojí. V poslední době, jak pan primář zjistil, však mladý muž pěstoval hlavně homosexuální styky, a jak zakrátko pochopil, byl milencem vlivných a mocných osobností. Z nezdařeného manželství, z nepovedeného života, který nikam neúštl, dostal depresi. Nabízel, že může obstarat nejlepší léky ze západu a že by se s panem primářem rozdělil, kdyby chtěl. Pan primář propadal se také často do depresí z nezdařeného manželství, ze života, který se opakoval v kruhu a nikam nevedl, z neustálého začínání. Už mu zase odchází sekundář a nový bude opět rovnou ze školy. Odchází zrovna ve chvíli, kdy si pan primář myslel, že už bude mít konečně zastání.

Od příchodu nového pacienta nastal na oddělení nový život. Jako by všechno svou krásou a laskavostí proteplil a oživil. Sestřičky zpívaly táhlé moravské písně o lásce, když převlíkaly ráno dementní pacienty a jejich postele. Zpívaly i při krmení a při roznášení léků. Jejich chůze byla teď vláčnější a lehčí, nedupaly tolik, a i ty starší houpaly zadkem. Pan primář vypožadoval, že mladší se začaly do služby malovat a parfem často provanul vůni lyzolu.

- Je homosexuální, našeptával pan primář sestřičkám, aby je odradil, ale nebylo to nic platné. Jako by jejich zájem ještě vzrostl, a tu pana primáře napadlo, že přitažlivost muže narůstá s jeho špatnou pověstí, a bylo to pro něho velikým zklamáním.

Pan primář žárlil, ale bránil se tomu, poněvadž věděl, že člověk stárne špatnými myšlenkami. Koneckonců sestřičky nic špatného nedělají, a není divu, že se radši dívají na

krasavce než na chronické psychotiky s těly ztopornělými po práscích a obličejí vygumovanými. Když si pan primář případ racionalizoval, shledal, že je to jeho problém a ne problém světa kolem něho. A pak už natahoval nosem příjemné napětí, které se chvělo všude, a které už dávno necítil anebo nevnímal utlumený tuhým manželstvím.

Všechno by bylo bývalo až moc dobré, kdyby byla Wassermannova zkouška nebyla pozitivní. Syfilis ve stadiu, kdy se *Spirochaeta pallida* přenáší i polibkem, dokonce použitím stejné sklenice anebo cigarety. Pan primář seděl s pozitivními výsledky sám ve své pracovně a přemýšlel. Měl by okamžitě zjistit, s kým vším se krasavec v poslední době stýkal, ale to bylo právě to. Copak mu mladík nenaznačil, že jeho styky byly na vysoké úrovni? Co teď? Pan primář nevěděl. Po několika hodinovém váhání se rozhodl, že se musí nebezpečného mládence co nejdřív zbavit. V kraji je léčebna infekčních nemocí, tam ho pošle. Ať si tam jeho styky zjistí, ať se tím zabývají, jsou k tomu povolanejší. Copak on je nějaký detektiv? A navíc: nechce nic vědět. Není zvědavý, má svých starostí dost. Hlavně ať je teplouš co nejdřív pryč, ať je pryč, ať je pryč, šeptal si pan primář jako by čaroval.

Příští den vezla paní sociální dvě babičky do domova důchodců, a protože nebyla jiná sanitka, dal jí krasavce s sebou. Pošeptal jí, co s ním je, a neuvaroval se několika špatných myšlenek, když viděl, jak to působí.

Na druhý den bylo paní sociální mladého muže v sanitce líto. Devolila mu, aby hned v prvním městě koupil bonboniéru a rozdával bonbóny, neštěstí zabalené, babičkám. Když se některé babičce chtělo na záchod, zatukal mládenec na šoféra a sám pomáhal stařeně ze sanitky. A celou cestu jim povídal vtipy a ony se smály až kuckaly, a zpíval s nimi a babičkám hořely tváře i uši. Nemohly se nasytit pohledu na krásu a mládí, snad tušily, že až do konce života budou už v domově důchodců vidět jen samé dědky.

V domově důchodců jim vyšla vstříc mladá vrchní sestra v minišatech, dokonalé nohy prodloužené o vysoké dřevěné

kramflíčky, jež se zavrtávaly do písku na cestičce. Na rtech lesk, na tvářích růže, v oku blesk a v uchu vějíř. Přiblížila se dlouhým krokem na vysokých nohách k sanitce, z níž vystoupil archanděl, a paní sociální se potěšila pohledem na její úžas, na pohyb hlavy, jak vystrčila bradu ven, labutí krk protáhla, rty rozchlípila a oči přimhouřila, paní sociální přímo na svém těle cítila, jak sestřičce zešpičatěly bradavky a jak se prohnula v bedrech. A už je zvala do kanceláře na kafičko, měla babičky s sebou jako bůček ke svíčkové, jistě neočekávaly tak vlídné přijetí, protože vrchní sestra přinesla kafičko všem. Paní sociální sledovala, jak padlý anděl ne-se hrneček ke rtům, na nichž se hemží spirochaety, ale nemohla tomu zabránit. Všichni přítomní byli tak šťastní.

- Já vám musím něco říct, řekla paní sociální. O těch příjmech.

- Povídejte, řekla sestřička a naklonila se ke krasavci tak, že ho skoro políbila na ústa.

- Tady to nejde, řekla paní sociální. Pojďte se mnou ven.

- Má drahá, řekla sestřička hlasem, pod jehož umělou modulací se už chvěly milostné výkřiky, přece jste mi už všechno řekla.

- Tohle ne, namítla paní sociální. A je to moc důležité.

- Tak je to v papírech, zamodulovala vrchní. Když je to důležité, tak je to v papírech a já si to tam potom přečtu. A paní sociální viděla, že by měla spíš vypadnout ona a vzít s sebou babičky a tak místo toho zavelela vstát, a cherub vstal a vypadal jako princ z pohádky, proč jen malým holčičkám vyprávíme o krásných a statečných princích, když je potom celý život hledají a najdou je teprve na cestě do domova důchodců. Ty dvě babičky budou si možná až do smrti jedné z nich vyprávět o jeho kráse a vybraných způsobech. Ale paní sociální poslala ho zestra napřed do sanitky, zatímco babičky mu návaly bílými kapesníky a plakaly. Sestřičku vrchní chytla paní sociální v zádu za zástěru a držela vši silou, aby nemohla vlézt do sanitky, a jak ji držela, sdělila jí na cestičce potichu hrozné tajemství. Vrchní hleděla však pořád nechápavě, oči upřené k sanitce, odkud na ni hleděla milostná tvář, tělo měla nakloněno dopředu, jak se chystalo vyrazit, byla by

přepadla, ale paní sociální ji držela pevně. Řekla jí ještě, i když to vypadalo, že neslyší pro hukot krve, že má zničit hrníček, z něhož mladý muž pil, i lžičku i podšálek.

Paní sociální pak sestřičku poplácala po zádech, ale neoživila ji. Stála tam jako vrostlá do země, jen dech jí dmul hrud a pohyboval jemně chřípím a voněl po fialkách anebo po fialkových bonbónech, které prodávali na pouti v dávném dětství.

Eda Kriseová

Fejeton liliový

Dannymu

Vypadá to na nějakou lilii, všechno tomu nasvědčuje. Stonek je skutečně přímý, jak se lze dočíst, s lupeny střídavými, s květy jednotlivými. Úhledné okvěti jest skutečně prostoplátečné, zvonkovité s plátky ven ohnutými, opatřenými u zpodiny mečnickem v podobě podélné brázdy. Prašníky tyčinek (6) ku zpodině okvěti vetknutých jsou k nitkám opravdu hřbetem přirostlé a dole vykrojené. Svrchní pestík jest doslova, jak stojí v tom Ottově prasterém naučném slovníku, trojpeuzdrý, ukončený dlouhou čnělkou a třílaločnou bliznou. Spíš než zahradní lilii to ovšem připomíná malou lesní nebo větší zahradní lilii zlatohlavou čili zlatohlávek hlavně hnědými tečkami, rozmarně a hustě rozsetým tygrováním po plátcích, jenže lesní zlatohlávek je menší a fialovorůžový a zahradní je ostře oranžový, zatímco tyhle květy jsou citronově žluté. Ani ty plátky ven ohnuté nejsou zas tak pravidelně a spořádaně zvonkovité. Spíš se kroutí jako některé orchideje a jak se dívám, jsou zahnuté na koncích jako křídélka větrníku ve směru otáčení.

Nedá se zřejmě vyloučit ani příbuznost s lilí tygrovanou neboli čubarou (*lilium tigrinum*) původem z Číny. Souhlasí dračí podoba, ale nesushlasí barva.

Utěšuje mě v té bezradnosti, že "liliiovitých jest jenom v severním mírném pásmu 44", o pásmech teplých a tropických vůbec nemluvě.

Nejlepší bude zeptat se Petra Kabeše, který ji přinesl Drahunce, kde ji koupil a zeptat se tam. Škoda, bude po tajemství a nejistotě.

Lilie tygrované a žlutě zářila v secesní váze, tři rozvinuté květy jako hvězdy, ostatní sevřené v poupatech, a Drahunka sepisovala Petrovi v jazyce francouzském odpověď pořadatelům 14. mezinárodního bienále poezie v Liège, poděkování za osobní pozvání na to bienále (dotované pro persona

několika tisíci slaboučkých belgických franků) a přihlášku - s podmínkou. Zdvořilá formulace té podmínky vysvětluje, že básník by se ze srdce rád bienále zúčastnil, o svém vycestování do Belgie že ovšem nerozhoduje tak docela sám, že to rozhodující slovíčko mají čs. úřady (les autorités tchécoslovaques).

Představoval jsem si, jak ty čs. authority dávají Petru Kabešovi radostně svolení, aby pohovořil na mezinárodním fóru k básníkům světa, co on soudí o vyhlídkách světové poezie v roce 2000, jak zní téma sympózia - a pozoroval jsem tu lili.

Drahunka s básníkem byli zrovna u rubriky, v jaké ceně si básník přeje pokoj a zda si přeje pokoj bez koupelny nebo s koupelnou.

Básník, pracující tohoto času jako hlídač polozříceného paláce na Malé Straně, obchází v noci nádvoří té lichtenštejnské ruiny a svítí si baterkou na rozervané kabely, odlámané zdivo a vybagrované krátery. Je zvyklý na stavařskou buňku 3 x 2,5 m bez koupelny, ale po úvaze se rozhodl pro koupelnu.

Stroj to vyťukával a já jsem se právě v tu chvíli konečně rozpomněl, co mi připomínají ještě zavřená podlouhlá, zeleným tuhým datlím podobná poupata dalších, dosud nerozvitých, zapouzdřených květů té tygrované lilie:

znalí domorodci tahají na Jadranu z moře kameny podobné malými krátery, štěničkami a děrami. Vylamují je ze dna. Nahoře na skále pak kámen rozdrtí kladivem nebo větším tvrdým kamenem. Když se rozloupne, objeví se v lomu pět deset jako datle podlouhlých, lesklých, v tuhém pouzdře zavřených polokorýšů, jakýchsi molusků podobných také dlouhým krovkám chroustů. Každý chroust má obydlí přesně na tělo, ani o milimetr víc. Když se vyloupne, objeví se hladká polovina té eliptické jamky, úhledný hrobeček k bydlení.

Upečení chutnají ti chrousti výborně. Tak tam pod mořem, zavření, zarostlí v těch kamenech a skalách bydlí v koloniích spokojeně statisíce a možná miliony měkkýšů, a co živi nevylezou ze svého kamene ven.

Po další úvaze zvolil básník pokoj ve střední ceně
715,- franků.

Sergej Machonin

Nostalgický Danny Josefa Škvoreckého

Josefa Škvoreckého si lze těžko odmyslet z historie české literatury onoho desetiletí 1958-1968, desetiletí, na jehož počátku je publikace jeho Zbabělců, a na jeho konci románopiscův odchod z vlasti, a jak se zdá, jeho definitivní usídlení v Kanadě. V roce 1972 se autor Zbabělců vrátil k historii osmašedesátého roku v románě Mirákl a vylíčil tehdejší zmatené vření z perspektivy, které krutě bořila mnoho iluzí, v domovském prostředí stále ještě přežívajících. Tahle perspektiva byla ovšem u Škvoreckého zcela logická, ani v průběhu "pražského jara" nepatřil rozhodně k těm, kdo se s nadšenou důvěřivostí oddávali opojení svobodou, která zůstávala ostatně více svobodou slov než zodpovědných činů. A tak by bylo vlastně nemělo ani moc překvapovat, když se mu tehdejší hlasatelé demokraticko-socialistických ideálů jeví jako "socialističtí playboyové", když pod průhlednými maskami jeho klíčového románu rozpoznáváme třeba Pavla Kohouta v groteskní figurce básníka Vrcholáše nebo důvěřivě optimistického Havla v podobě "světoznámého dramatika Hejla". Škvoreckého klíčový román vyvolal ostatně právě jako klíčový román rozhořčení, které nebylo zrovna neoprávněné: konec konců, je to trochu příliš pohodlné karikovat naivitu druhých, kteří za ni platí právě dost krušnou daň, když sami zůstávají v bezpečí exilového závětrí. Škvoreckého další kniha, Příběh inženýra lidských duší, psaný v letech 1975-1977, působí tak trochu jako odpověď na toto domácí roztrpčení: autor tu v postavě Dannyho říká o sobě ledacos se stejnou otevřeností, jakou předtím uplatnil na úkor druhých, a pro svůj satirický vtíp si místo někdejších domácích nadšenců zvolil za terč postavičky českého emigrantského prostředí, uprostřed kterého žije.

Tohle kouzla zbavené prostředí české emigrace jeví se

v jeho románu především jako zástup drobných českých lidiček, kterým se vede celkem dobře, ale kteří tak či onak pociťují nebo aspoň nevědomky obrazy své vytržení z kořenů a svoji bezradnost tváří v tvář skutečnosti, v níž se ocitli. Nejméně bezradnosti je ovšem tam, kde se osobní obzor omezuje opravdu jen na zájmy človíčkovství zcela přízemního, které ostatně Škvorecký pozoruje s pobavenou a vlídnou sympatií. Tak je tomu třeba u té Milenky Cabicarové, "zvané, neprávem, ale mile, Blběnka". Neprávem proto, že tahle slečna, která sice působí "jako štětka hodně vylízaná", ale ve skutečnosti přes den pilně zařezává za přepážkou Royal Bank, projevuje ve svém životě slušnou dávku praktické mazanosti: "O tom, jak nepřesná je její přezdívka, svědčí fakt, že Blběnka je v Kanadě legálně: v létě 1968, když do Prahy táhli hipíři a marihuanos z celého světa, zalasovala jakéhosi troubu ze Saskatchewanu a tím se vysvobodila z třídní pravomoci. Dojela s ním pouze do Toronta, kde troubovi došly peníze a kam to Blběnce stačilo. Manželkou zůstala jenom přesně tak dlouho, aby jí vzniklo právo na status přistalé imigrantky, a pak se osvobodila i od trouby. Protože doma dosáhla pouze základního vzdělání, stálo ji vyvážení z československého občanství toliko tři stovky. Setva ji vyvázali, hr do Prahy, v kreacích, jež částečně pocházejí ze stůru Salvation Army a z proletářsko-taliánského Jarmarku Pochtivého Edy (a které doplňuje nákupy v černošských krámech v Buffalu), a hr na Václavák, ať ji všechny holky (a kluci) vidí! Zlatý hřeb toho prožitku svobody vystavované na odiv v policejním státě je, vypráví, když ji nějaký smálovatý esenbák pozastaví a osloví jednou z vět, jimiž vládou: "Soudružko, nejme tu na maškarním bále!" Jeho konec. Plynulá Blběnčina kanadština vezme příslušníku zbývající čtyři věty se rtů." Danny, který je konstantním vypravěčem Škvoreckého románů, má dokonce dojem, že "Blběnka emigrovala hlavně kvůli těmhle návratům", z nichž se vrací "osvěžena a v dobré náladě", aby znovu zahájila svůj velký lov lasem, v jehož smyčce má bohdá uváznout precháč". To se jí ostatně v průběhu románového dění podaří, neboť se stává nakonec počestnou manželkou majitele realit pana Zawy-

natche, rozvíjejícího uspokojivou filozofii, podle níž na tomto světě "všechno je úplně olrajt", neboť vládní představitelé různých společenských systémů jsou navzájem dohodnuti, a jejich vzájemné zápolení je jen něčím, co se "jen tak prezentuje masám". A pan Zawynatch to přece musí vědět, neboť je, jak tvrdí, jedna ruka i s hlavním představitelem československého režimu: "Když řeknu Gustovi, Gusta poručí -" slibuje velkomyslně svoji protekci.

V podobně grandiózně jednoduchých liniích se ostatně světové dění jeví i ostatním českým návštěvníkům torontské restaurace pana Mourka, kam se Danny přichází občas nadýchat vůně domova. Osvěživě na něho působí například naslouchat ideologickým výkladům pana Franka, spojujícím "všechny trýznivé rozpory světa v tak velkolepě dialektickou jednotu". Frank, který v krajanském společenství reprezentuje "krajní pravici", je současně "poněkud nesaktuálně asi největší poctivec mezi krajanů". Je to prostě jeden z těch někdejších tvrdohlavých, osobně čestných a dokonale politicky omezených českých vlastenců, jejichž vlastenectví se nerozlučně snoubí se zabeđeným antisemitismem: "Moskevský Židi mají s vašingtonskejma rozdělený úkoly," prohlašuje s pevným přesvědčením. "Moskevský maj vládnout na východě, vašingtonský na západě. Samozřejmě že se přitom navenek tvářej jako úhlavní nepřátelé. Ve skutečnosti jde světovému židovstvu vo ovládnutí světa."

Mužem akce je mezi těmito návštěvníky páně Mourkovy restaurace pan Pohorský, kterého už čtenář Miráklů zná jako někdejšího mukla z uranových dolů. Jeho ďábelské plány vskutku mohou nahánět vládcům na druhé straně zeměkoule děs. S nezlomnou vírou a matematickou přesností vypočítává, jak velká suma se sejde z příspěvků československých emigrantů, aby mohl realizovat svůj plán, jehož hlavním bodem je zřízení vysílačky, která bude vysílat do Československa "na habešské vlně". A s její pomocí se rozvine subverzivní aktivita vskutku grandiózní: "... na habešské vlně se občané vybídnou, aby si každý koupil nejméně deset krabiček zápalek. Koupí-li si jenom každý pátý, a jenom těch deset krabiček, bude to znamenat něco kolem pětadvaceti miliónů krabiček, komunisté budou narychlo

muset vyrobit nové a tím se dosáhne prvního strategického cíle: zasadí se citelná rána komunistickému hospodářství." O jeho truchlivém konci dovidáme se v závěru z novinové zprávy: byl zabit vlastní podomácku vyrobenou dopisovou pumou.

Trpký osud má i další z těchto nebezpečných mužů, Magistr Máslo, přesvědčený o tom, že ho pronásledují pražští agenti, kteří ho mají zavraždit, protože psal do Junáka v Exilu, a to je ovšem aktivita, která nahání zajisté jeho protivníkům největší strach: "Takevej Peroutka nebo Tigrid, ty jim tak nebezpečný nejsou. Ty píšou pro střední a starší generaci a tu oni už odepsali. Ale já ovlivňuju mladé."

Méně sklonů k takovýmto gigantickým plánům projevuje zřejmě emigrace předúnorová a bezprostředně poúnorová. To jsou lidé adaptovaní v novém prostředí, velmi zdráhaví, když jde o to pustit groš - a zvláště když to má být na podporu literárního podnikání, které nevyhrazuje psané slovo jen u spokojivému kultu mravopochestných vlasteneckých ideálů.

Svoji drobnomalbu exilového prostředí doplňuje Škvorecký i zachycením jazykových proměn, které prodělává mateřština v této ostrovní izolaci uprostřed moře cizího jazyka. V Elběňčině mluvě dochází dokonce k dokonalé kontaminaci obou jazyků v jakousi makarónštinu, v níž se s českými slovy mísí slova anglická nebo české kalky anglických obrátů: "Hi, Danny! Jak přide, že sem tě neviděla za tak dlouhěj čas? To seš tak lejzy že mi ani nezazvoníš? Já budu rýli engry, když ke mně někdy nedropneš. Anfrčnetly teď sem zrovna byzy, a enyvej, ty máš vevnitř nějakej dejt, rajt? Tak báj, báj, a já nechci slyšet žádný exkjúzy!"

Nejdramatičtější jsou ovšem niterné konflikty těch, kteří patří v téhle exilové společnosti k emigrantům nejčerstvějším, jak je reprezentuje zejména Milan Fikejz, který zůstal v Kanadě, když se tam dostal s jakýmsi zájezdem, nebo Veronika Prstová, zpěvačka, kterou čekalo hned po příjezdu do Kanady kruté zklamání i v rovině čistě osobní: její milý, který se sem dostal o rok dřív, se mezitím oženil. Zpívat v Kanadě nemůže, protože údajně její angličtina není na pěvecké vystoupení dost dobrá, ve skutečnosti však proto, že osoby,

které organizují tento druh byznysu, nechtějí přijít o možnosti, které jim skýtají oficiální kulturní styky s Československem. Ale Veronika je především naprosto neschopna adaptovat se citově na kanadské prostředí, dokonce i zcela upřímná dobrá vůle v ní provokuje nenávistné podráždění, jehož nejhlubší příčinou je nedostatek shody v životních zkušenostech. Projeví se to nejostřeji, když se do ní zamiluje bohatý a vzdělaný Percy Svensson, který díky své lásce k ní sympatizuje upřímně i s jejím národem a snaží se vžít do jeho tragických zkušeností. Jenomže Veronika není ochotna přiznat na oplátku sebemenší mravní oprávnění postojům daným jeho vlastním společenským vřazením. Ke společnosti, v níž žije, je Percy kritický, a nezdá se, že by tu jeho kritika vybočovala přitom z mezí racionálního uvažování. Aby Veroniku přesvědčil, že západní společnost má i ve svém nitru své viny a hříchy, vezme ji na dlouhý výlet na sever země a vykládá jí o životě Indiánů, s nimiž se tu setkávají, o jejich vysoké úmrtnosti a o tom, "jak žijí bez cíle, bez práce, beze smyslu, od jedné týdenní dodávky piva k druhé". Ale Veronika není s to uvěřit v opravdovost takového sociálního citění, které není spjato s osobní drastickou zkušeností: "...největší šok, jaký jste v životě zažili, bylo, když vás porodník vytáh za nohy na svět a plesk vás přes prcinku! Jseš stejná jako všichni tví kumpáni! Já vás nenávidím!" prohlašuje Percymu hystericky a výlet končí ovšem hádkou a rozchodem. A z toho, co pak vykládá Dannymu, je zřejmé, jak bytostně nemožné je pro ni vidět v sociálním citění takovýchto bohatých a vzdělaných Kanaďanů něco jiného než pouhou módu: "Vždyť ani nemají páru, co znamenají slova. Když s nima poláďa šmejkně, říkají tomu police brutality. A to mu předtím plivli do obličeje." Uvědomuje si prostě, že tahle neshoda je pro ni osobně neúnosná: "...Netrefíme se jeden druhému do tóniny. Já s ním nemůžu bejt. Nakonec bych se z něho pominula. ...Von je jak tahle země. Krásná, ale nakonec bych se z ní pominula."

Stejně rozporuplně prožívá splnění své touhy po neomezované svobodě i Milan Fikejz: "Ale čím to, Niko?" říká Veronice. "Svobodu mám, a připadá mi, že - že pro mě vlastně nemá cenu. ..."

A tenhle pocit není ostatně cizí ani Dannymu samotnému: kdo prostě poznal jednou chuť svobody, které není něčím samozřejmým daným, cítí se v tomto prostředí, kde se smí skoro všechno, ale kde také skoro všechno ztrácí snadno jakoukoli váhu, nakonec frustrovaný. A tak Danny nostalgicky vzpomíná na jakousi dávnou sylvestrovskou zábavu v kamarádské partě středoškoláků, za časů ještě protektorátních: "Bylo nám šestnáct, byli jsme mladí svobodní, i v té strašlivé diktatuře, a neměli jsme v úctě její slávu. Mnohokrát později jsem si vzpomněl na ten Sylvestr, zejména jednou, když mě zaměstnanec jiné diktatury bral na paškál kvůli stejné písni. A zdálo se mi, že svoboda je čistě záležitost mládí a diktatur. Že jinde nikde není, snad proto, že ji lidé nevnímají, jako nevnímají vzduch, dokud jim ho v plynové komoře života nenahradí těmi krystalky, bez chuti, bez vůně, bez zápachu..."

Svoboda takto pojímaná, jako záležitost "mládí a diktatur", je ovšem jen radostným opojením z prolamování autoritativních vazeb, a tyto autoritativní vazby vlastně předpokládá, má-li být zakoušena: Nekryje se tak docela se zodpovědnou svobodou mravní volby, svobodou, která bývá ostatně v osobních požadavcích často velmi skromná, a s mocenskou autoritou se dostává do konfliktu zpravidla právě tehdy, když tato autorita podlamuje překračováním lidských mezí své vlastní základy. Právě požadavek téhle svobody, svobody mravní - i když rozdíl není nikdy přesně formulovaný -, je i základem postojů Škvoreckého Dannyho, jak se projevují zejména v jeho vztahu k té kanadské mládeži, pro niž interpretuje díla anglosaských spisovatelů. Nelze nevyzdvihnout v této souvislosti třeba jeho hlubokou interpretaci Faulknerova románu, jak ji rozvíjí v rozhovoru se svým trvalým oponentem, mladým a bojovně zaníceným Arabem Hakimem. Danny ukazuje, jak Faulknerův Sutpen je od chvíle, kdy ztrácí svoji "nevinost" tím, že naráží na bariéru sociálních přehrad, vlečen fatalitou, která ho nutí dělat to, co nikdy dělat nechtěl, a v narážce na Faulknerova slova říká mladému chlapci před sebou: "Jenom doufám, Hakime, že poznáš, co je ta poslední věc na světě, pro niž jsi vybaven schopností ji dělat. Ale že nepodlehneš fatalismu. Že usoudíš, že se to dělat ne-

musí. Že budeš hledat jinou -" Tou "poslední věcí" je tu ovšem násilí páchané na druhých. Dannyho pozice je prostě pozicí rezignovaného a skeptického humanismu, nedůvěřivého k jakékoli ideologii, i k ideologii těch, kdo hledí svůj odchod z domova vysvětlit důvody příliš vznešenými: "Věděl jsem, že málokdo přizná barvu. Ideologie a ideály vadí málokomu. Vadí jim jiné věci."

Pokud jde o Veroniku Prstovou a Milana Fikejze, oba se nakonec rozhodnou k návratu. Milana však na letišti v poslední chvíli "vezme něco za ramena" a "udělá s ním čelem vzad"; Veronika naproti tomu skutečně odletí, jenomže telegram, který od ní pak Danny dostane - "ja vul stop veronika" - nesvědčí o tom, že by se tímto návratem její problém vyřešil. Danny sám se naproti tomu cítí ve své nové zemi svým způsobem šťastný: "Je mi dobře, znova a znova se mi zdá, že život je krásný, že jsem vlastně vždycky měl krásný život, protože jsem všechno bez úhony přežil a teď žiju v zemi, kde budu-li jezdit opatrně, nemůžou mi dát ani tiket."

Euforie trochu egoistická, namítne někdo. Jenomže taková námitka svědčí jen o tom, jak jsme ztratili pochopení pro všechno, co nelze vyjádřit kategoriemi účelové aktivity, a spolu s tím i pro přirozenou odlišnost životního postoje v různých věkových obdobích. Tahle krása života, o níž Danny hovoří, to je právě krása vnímaná někým, koho opustila touha do něho příliš aktivně zasahovat a kdo od života vyžaduje hlavně trochu klidu v ústraní, kde je možno probírat se svými vzpomínkami a vytěžit z nich trochu životní moudrosti. A je pochopitelné, že u člověka, jako je Danny, nebude mít tenhle klid v ústraní v sobě nic morálního, že se bude docela dobře snášet s jeho potřebou přirozené lidské družnosti, při níž se uplatní jeho shovívavá sympatie k druhým i jeho účinná dobrá vůle, a že bude docela dobře slučitelný i se slušnou mírou užitečné činnosti. Jsou ovšem chvíle, kdy se potřebuje nerušeně poddat své únavě a jejímu příjemnému smutku: "Je mi příjemně smutno, protože jsem unaven. Fráze. Mnoho na jednu generaci. Taký fráze. Konec konců, mně se osobně nikdy tak moc - samá fráze. Přesto, nějak všechno ztratilo smysl. To není tím, že jsem odešel. To je tím, že se všechno vrátilo

o dvacet let zpátky. Ale můj život se vrátit nemůže. Biologie, na rozdíl od historie, není zvratný proces. Opakovaná historie je fraška. Zlá, feydausovská fraška. Zaplať Pán Bůh, že se biologie neopakuje."

A hovoří-li takto o tom, že "všechno ztratilo smysl", ukazuje se na druhé straně, že právě takhle ztráta "smyslu života" mu odhaluje, podobně jako některým postavám Hrabalovým, jeho krásu: "Když usínám, uvědomuju si platnost jiné fráze. Jak je život krásný, když všechno ztratí smysl a člověk začne žít jen pro život." Odkud se vlastně bere tenhle podivný protimluv, za kterým nicméně nejasně cítíme pravdivě prožívanou životní zkušenost? Neupozorňuje nás tu úvaha zmoudřelého Dannyho na určitou nejasnost v pojmech, kterými se zpravidla své prožívané zkušenosti pokoušíme vyjádřit? Pokud jde o dílčí cíle naší aktivity, je nevyhnutelné, má-li nám tato aktivita připadat smysluplná, aby každý dílčí cíl měl zdůvodnění vždy v nějakém cíli obecnějším. Metafyzika troufá si dokonce celou tuto souvislost cílů dílčích i úhrnných zakotvit v jakém-si cíli nejvyšším, soustřeďujícím se v boží vůli a rozumu, jež jsou v podstatě analogické vůli a rozumu lidskému. Problém je v tom, že právě tato analogičnost nás má posléze k tomu, abychom od tohoto božského rozumu požadovali počet z jeho úradků, k němuž bychom byli s to dát souhlas - a tedy jsou pak nutným vyústěním ony kletby, které ve svých metafyzických chvílkách adresuje Bohu - tomuto "Al Caponovi Všemohíra" - i Danny sám. Vzdáme-li se však metafyzického postoje ke skutečnosti, pak se nám ovšem bytí ve svém úhrnu jeví nezdůvodnitelné žádným posledním cílem. Ztratilo proto smysl? Neukazuje se spíše jenom, že tento smysl se prostě nezjevuje člověku tímž způsobem jako smysl jeho jednotlivých aktivit, že se odhaluje právě jen jeho prožívání - jako prožitek vděčnosti a lásky, nebo třeba i jako onen pocit "krásy života", který zakouší Danny?

Tenhle prožitek ve své spontánnosti nemá ovšem nic společného s oním "hledáním životního smyslu", které je tak typické pro moderního člověka a které je právě jen pokusem uniknout prožívané úzkosti do anonymity nějakého životního "zdůvodnění". Danny dobře vycítuje neurotickou povahu těchto

postojá: "Před tváří boží je hluboká demokracie. Smysl je nutková neuroza. Teprve když zmizí, když se z ní vyléčíme, můžeme žít."

V Dannyho případě je toto ozdravení uváděno dokonce v souvislost s jeho odpoutáním od domácího prostředí: "Neztratil jsem smysl života, jenom iluzi smyslu života. Kdyby se to nebylo stalo, biologie by pokračovala v zajetí všelijakých nutkových iluzí a děsů v tom malém pařeníšti nešťastného a zlostejnělého národa -" Stesk ovšem zůstává, - celý tento román je v jistém smyslu právě plodem stesku po domově. A nejde jen o stesk, ale také o vědomí, že pravým prostorem umělecké tvorby je právě jen ten prostor, který si sama svým činem vydobývá, jak si to uvědomuje při poslechu nových desek z Prahy: "Hádali jsme se o svobodu, a jak pomalu rostla, naplňovali jsme ji malými příběhy. Poslouchám. Zdá se, že leccos se dá udělat bez svobody. Snad dost hodně. To jest: s tou svobodou, kterou nám povolují, dokud nám jednou všem, přesně podle Platóna, nevylejou perka z ráje."

Pro čtenáře Škvoreckého není žádnou novinkou, že hodnotu literatury neměří její příslušnost k jakési vyšší nebo nižší sféře, nýbrž pouze její pravdivostí, a že v jistých podmínkách pokládá právě literární projev bez jakýchkoli vysokých ambicí za jediné poctivý. Dannyho proto nijak nebolí ani dost skromné podmínky, za jakých ve svém kanadském ústraní rozvíjí svoji literární aktivitu: "Mé romány, které tu vydává krcálek paní Santnerové, se pouze čtou, ale skoro nerecenzují; není, kdo by je recenzoval. Ti dva nebo tři vděční amatéři, co o nich píšu do exilového tisku, vmačknutí mezi inzeráty na šibřinky a na Tuzex, rozumějí nanejvýš čtení, nikoli literaturu." A nepřekvapí, že právě takhle neexistence kritiky se svými "vysokými" měřítky přispívá k pocitu blaha, který tu zakouší: "Je mi dobře. Je mi ztraceně dobře v téhle pustině." Nereklamuje pro svoji literární činnost v rámci obecné kulturní aktivity ostatně místo nijak preferované, a účta, kterou ho jako spisovatele zahrnují jeho univerzitní kolegové, mu připadá trochu nepodložená: "Snažím se je ujistit, že třeba objevy kolegy Webstera o drobných textových odchylkách v jakémsi zapomenutém alžbětinském dramatikovi, kte-

ré poukazují k omylům v dosavadním datování, jsou konkrétnějším příspěvkem k sumě lidských vědomostí než všechny moje románové improvizace dohromady. To myslím vážně. Oni to berou jako laskavost."

Také Příběh inženýra lidských duší chce patřit k "zábavné literatuře", a je tu jistě dost vtipných postřehů a humorných situací, aby jednotlivé kapitoly čtenáře opravdu pobavily. Ve svém celku působí však román spíše melancholicky tou přemírou lidských osudů, které jsou tu evokovány a které vesměs vyúsťují v truchlivý závěr. Románové vyprávění je prokládáno čerstvými a dávnými dopisy Dannyho přátel: kamaráda Přemysla Skočdopole, básníka Jana Prošzy, dramatika Vratislava Blažeje, dětské přítelkyně Rebekky a jakéhosi Lojzy, který v průběhu své korespondence přechází z češtiny ve slovenštinu, neboť se kdysi přiznal do slovenského zemědělského družstva sňatkem s žínkou obtěžkanou jedním z osvoboditelů. Jan Prouza, svého času redaktor svazáckého časopisu v poválečném Kostelci, prodělává proces krušného vystřízlivování ze své idealistické víry, kdežto Vratislav Blažej prožívá své potýkání a lidskou pitomost s humorem plným ironie i sebeironie, jak ukazuje třeba jeho dopis psaný v době, kdy se po svém dramatickém debutu musí ideově ozdravovat v kladenských dolech: "Jenomže já, ty vopatrniku, jsem na rozdíl vod tebe byl dycky nevopatrnej a načenej, mně už za krize bylo líto dělníků, jak stáli nezaměstnaný a já kolem nich chodil pro drákovou k Součkem. Tys někdy chodil se mnou, jenže jako bys je neviděl, nebs byl dycky svině introvertovaný. Taxem vlez hned po převratu do partaje, a dodnes si myslím, že to bylo správný, akorát že tehda mi partaj připadala jako Gréta Garbo, a teprva dneska vidim, že má na ksiftě kosmetický vady. Avšak to jenom takoví do sebe zakoukaní hošící jako ty přestanou bejt zamilovaný, dyž se jejich milý udělá na nose nežid." Korespondenci Vratislava Blažeje, který se posléze ocitá jako emigrant v západním Německu, zakončuje parte - umírá na infarkt -, a o Janu Prouzovi se dovídáme z novinového článku, že spáchal sebevraždu. Smrtí tu končí i světoběžnická existence dobrodruha Přemy, který po únoru utekl z Československa, prodělal výcvik v cizinecké legii, z níž uprchl,

když měl být nasazen v Indočíně, pak farmažil v Austrálii, až se posléze opět vrátil do rodného města, ale když je postaven před požadavek vzdát se cizího státního občanství, odjíždí do Austrálie znovu a odtud přichází pak už jen zpráva o jeho smrti při jakési katastrofě. Dětská přítelkyně Rebekka, která válku strávila v Terezíně a přišla pak o muže v období procesů, přesídlí se synem Davidkem do Izraele, a nakonec se dovídáme, že tento syn i se svou ženou byl zabit v kavárně při jakémsi pumovém atentátu. A tak jediným šťastlivcem zůstává onen Lojza, který si už v dobách okupačních spokojeně pochvaloval svůj pobyt "v lázních od akse Rajnharda Hajdrycha", neboť "kam dříve jezdili jen boháči nyní můžou též dělníci". Dokonce i humorná vložka dopisů černošského Kanadana Bookera pražské přítelkyni Blběnčině, které má jeho láska dopomoci, aby se dostala za svou kamarádkou do Kanady, končí melancholicky, neboť nebohý Booker se nejenom doopravdy zamiloval, ale dokonce uvěřil v socialistické ideály, které měl v dopisech dávat najevo, s takovou opravdovostí a naivitou, že jeho dopisy vyšperkované novinovými frázemi vzbudily právě tím jednoznačnou nedůvěru příslušných policejních orgánů.

Přítomné Dannyho osudy, třebaže v nich jako vždy hrají podstatnou roli avantýry erotické, mají rovněž nádech nostalgické melancholie. Jeho milostný vztah s Margitkou, která se mu "stará o zdraví", má usedle hygienický ráz, a navíc jisté trapné souvislosti: Margitka je totiž žena, která kdysi v panenské nevinnosti čekala na svého nynějšího manžela, uvězněného kvůli jakési skautské "konspiraci", a když se před ní mi posléze otevřela vyhlídka na šťastný společný život, manžela potkalo smolařské dobrodružství, které z něho udělalo mrzáka, shlížejícího teď s rezignovanou a vlídnou shovívavostí na ženinu nevěru. Danny ovšem prožívá i milostné dobrodružství s jednou ze svých žaček, Irenou Svenssonovou, půvabnou milionářskou dcerkou, ale vidí přitom toto zamilované stvoření očima otcovsky zkušenýma, takže jediné, co zakouší, je trochu groteskní deziluze ze splnění dávného snu svého zaslíbeného mládí.

A vzpomínky na toto mládí tvoří uprostřed tohoto víru lidských osudů stále jakýsi pevný orientační bod. Jessu tu ovšem vzpomínky na kamarátskou partu známou ze Zbabělců a vzpomínky na Irenu a Marii, objekty jeho někdejšího milostného vzývání, které je viděno tentokrát s humorným odstupem, vyjadřovaným kromě vlastního podání i prostřednictvím parodické charakteristiky v dopise "krajánka" Vratislava: "a jaks tak žvanil, snad Ti ani na mysl neustoupilo, že chlap, zejména mladej, má kulivá ženskejm taky eště jinej tělesnej orgán, nejenom ústa, tax byl blbej." Ale je tu také postava jakési Naďi, fabričky z horské vesnice, s kterou Danny pracuje v době totálního nasazení v továrně a s kterou prožívá svoje první skutečné milostné zkušenosti. A tohle je vztah zcela jiného rázu, poznamenaný dokonce tak trochu pocitem viny, neboť vedle táhle chudé holky, která je ve svých citech i ve svém chování zcela nesobecká, se Danny vyjímá ovšem jako maloměstský synáček z dobré rodiny, s odpovídající dávkou navivního egoismu. Naďa od Dannyho nic neočekává, je pro ni prostě bytostí z jiného světa, poetičtějšího, než je její prozaický svět, v němž je pro ni určeno manželství s poctivým dobrákem Frantou - kterému je nevěrná s pocitem, že je to hřích, ale přece jen ne tak veliký, když její počínání je veskrze určováno přirozenou lidskou dobrotou. A když brzy nato umírá na souchotiny, vyvolá to v Dannyho otřes jen zcela povrchní, který se prohlubuje až ve vzpomínce: teprve v ní se tato smrt stává dokonalým popřením vesmírné spravedlnosti, zrovna tak jako sama Naďa se jeví jako ztělesnění odříkavé, skromné a věřící lidské dobroty.

Se vztahem k Naďě je spojena i historie Dannyho nevyvedeného pokusu o sabotáž, motivovaného touhou blýsknout se před Naďou fanfarónsky svým hrdinstvím. Spolu s ní vyvrtává součástky pro německá letadla podle změněného kalibru, jenomže neví, že výrobky procházejí několikerou kontrolou. Zatímco Naďa i tedy projevuje statečnost zcela samozřejmou a skromnou, Dannyho fanfarónská kuráž je vystřídána strachem, jakmile mu mistr Vachoušek jeho sabotážnický pokud odhalí a postaví ho před reálnou situací:

- Mistr se zeptal: "Co budeš dělat?"

"Snaď - že bych -" přemáhal jsem křeč v hlasivkách,
 "utek - a skoval se - u někoho -"

"A Jirouškovou v tom necháš, jo?" mistr na mě hleděl s opovržením. "Ty skaute! Když se vytratíš, gestapo sebere ji. Už jen ze msty. A asi taky mě. Hrdinství, který vodse-rou druhý," ocitoval, aniž to věděl, pana doktora Labského, "není podle mě hrdinství, ale lumpárna. ..." -

Vachoušek, který ostatně v továrně organizuje skutečné sabotážnické akce, s pomocí jiných dělníků Dannyho výrobky upraví tak, aby věc nevyšla najevo: "Děti si na svědomí nemůžu vzít," říká nepovedenému hrdinovi. "I když provedly bl-bost, jakou dovedou provést jen utrínosevé." Na maskování sabotáže přijde ještě také německý "obermajstr" Uippelt, jenomže tohle je americký Němec, který se vrátil do své vlasti zlákan svého času perspektivou její obrody a v přítomné chvíli ze svých iluzí už dávno hořce vystřízlivělý. Nejenomže pomáhá záležitost zamaskovat, ale rozvíjí zřejmě jakousi protihitlerovskou aktivitu na vyšší úrovni -, a právě tenhle Uippelt je pak po osvobození ve vězení zabit, nejspíš přičiněním novopečeného vlastence Pytlíka, který musí zakrývat stopy po své protektorátní kolaboraci.

Jestliže Škvoreckého Zbabělci mohli být kdysi čtení tak trochu jako protest proti postojům starší generace, viděným z perspektivy mladistvé touhy osvědčit skutečnou a smysluplnou statečnost - a byl to ovšem už tehdy trochu povrchní způsob čtení -, podrobuje teď Danny zpětně kritice právě tohle hrdinské fanfarónství mládí. Nezapomínejme ostatně, že v Zbabělcích je dobře rozlišena skutečná statečnost - o níž Danny nemá chuť hovořit, když je mu dáno ji skutečně projevit - od fanfarónství určeného jen k vyvolání dívčího obdivu a prezentovaného tak trochu jako důsledek životní zplanělosti, za níž je nicméně činěna zodpovědnou zbabělost generace starší. V novém románu Škvoreckého je touha po riskantním hrdinství vlastní hlavně Dannyho kamarádovi Přemovi, tomuto synovi někdejšího ruského legionáře, a oproštěna od oné funkce okouzlovat dívčí srdce, má jen o to víc ráz dobrodružnosti hodně problematické. Danny je dokonce členem jakési

"podzemní organizace", kterou tenhle Přema Skočdopole v Kostelci vytvoří, a je tak prvním, kdo je zasvěcen do sabotážnické akce, kterou jeho kamarád provede na vlastní vrub. Vyhodí totiž do povětří benzinový sklad. A taďy vyvstává právě celá problematičnost podobných hrdinských činů v dané situaci.

Němci seberou v odvetu za to čtyřicet osm lidí, z nichž se pak vrátí jen deset. Skeptický názor na Přemovo hrdinství má i doktor Labský, který mu tajně ošetří jeho popáleniny: "Kdybys byl hrdina, tak bys šel a ušel by ses. Zachránil bys tím nevim kolik lidí, který tohle vodkašlou." A Přemova meditace po odchodu doktora Labského předznamenává už pocity, které bude brzy prožívat Danny sám:

"...To mi fakt nenapadlo, že na to může zařvat bůhvíkolik lidí."

"Byťs to sám řek. Je válka."

"Jenže voni vemou neviný lidi. Někoho třeba vodstřelej."

"Neviný, ale posery. S poserama se válka nevyhraje."

Připadal jsem si při té sentenci jako hrdina. Netušil jsem, jak brzo budu litovat, že jsem nesetřval mezi posranými, ale nevinými. -

Danny, vystřízlivělý ze svého fanfarónství, se rozhodně nejeví jako typ člověka stvořeného pro hrdinství. Úporný strach, který prožívá po odhalení svého pokusu o sabotáž, má u něho kořeny sahající až do dětství. Připomíná si v těchto chvílích jako "základní pocit nejdávnějšího dětství" strach, jaký kdysi zakoušel, když ho rodiče nechali doma samotného, a tato vzpomínka nesvědčí ovšem o ničem jiném než o jeho silné senzitivitě, která nevylučuje sice statečnost, ale činí její projevy značně kolísavými, a která především musí učinit Dannyho obzvláště vnímavým pro utrpení a neštěstí, jež fanfarónské hazardérství přináší druhým lidem. V době, do níž spadá jeho sabotážnická historie, chce ještě uniknout důsledkům, které z jeho poznání vyplývají, chce si uchovat svoji chlapeckou ne zodpovědnost a lehkomyšlnost. O něco jinak, ale přece ne příliš jinak vypadá jeho další setkání s nebezpečím v době poúnorové. Vrací se tehdy do Kostelce, "načichlý fakultním marxismem", v době, kdy jeho kamarádi s Přemou v čele už opět vytvářejí "podzemní organizaci". Přema má do-

konce k tomuto účelu i tajnou vysílačku. A Danny přes svůj "fakultní marxismus" stylizuje pro své kamarády jakýsi leták. Bezprostředně nato přichází pro Přemu policie, ale nezastihne ho, a Danny mu pomáhá ukrýt vysílačku a utéci. "Věděl jsem, že dělám blbost," medituje po letech. "Jenže co naplat, Ich hatte einen Kameraden -" A o něco dále: "Znovu mi napadlo, že pomáhám lidem, kteří kují pikle proti režimu, proti němuž já, nakažen fakultním marxismem, zatím vlastně nic nemám. Ale co je nějaká fakultní abstrakce proti legendě..."

K vystřízlivění dochází teprve v průběhu této historie: "Proč to sakra dělám! No proč. Proč jsem Přemovi neodmítl smolit idiotský manifest proti máslu pro Sovětský svaz? Proč jsem kvůli Nadíným očím málem sundal pár stodevítek a sebe dostal na šibenici? Z čiré blbosti. Proto. Z jaké dnes už nikdo nic takového neudělá." A když později Vachouškovi, z kterého se stal americký agent, poskytne přístřeší, ale odmítá spolupracovat s ním, zdůvodňuje svůj postoj právě tím, že je s to angažovat se jediné z důvodů zcela osobních: "Holce a kamarádovi neumím říct ne," řekl jsem. "Já jsem buržoust..."

Tohle pejorativní označení vyhovuje ovšem Dannyho sklonu k jakési sardonické sebeironii, kterou už dávno známe jako jednu z jeho masek. Ve skutečnosti je Danny prostě člověkem, kterému je dáno žít spíše fantazií a myšlenkou než činem a který je příliš citlivý a obdařený příliš velkou obrazotvorností, než aby mohl přejímat aktivní roli v politickém dění. Je to někdo, komu je právě souzeno stát se spisovatelem, a kdo nedokáže nebýt "lehkomyslným", jehož dozrání k odpovědnosti je právě v tom, že si tohoto faktu začíná být vědom. Zrovna tak, jako si ho zpětně uvědomuje i ve svém vztahu k Ireně, k té své velké lásce, která mohla nakonec dojít splnění, nebýt toho, že začala přecházet v okamžiku, kdy Danny uviděl svoji spanilou krásku drhnout podlahu. Hovoří spolu o tom v době, kdy Irena už je vdaná, ostatně nijak moc šťastně:

- "Nikdys mě nepožádal vo ruku, drahej. Jenom furts všechno chtěl bez ruky."

"Nebyl jsem pro nezletilost v zajištěném postavení. A ještě nejsem. A to víš, já byl z domova dycky vedenej k odpovědnosti..."

"Vedenej, ale nedovedenej," pravila Irena. "Ty nebudeš nikdy vědět, co je zodpovědnost. A taky nebudeš nikdy v zajištěném postavení." -

Tahle zodpovědnost, k níž byl Danny veden svými rodiči - žertovný rozhovor má tu zajisté svoje jádro pravdy -, byla zodpovědnost spíše středostavovsky opatrná, a sklony k fanfarónskému hrdinství byly tak trochu reakcí na ni. Otec Dannyho má s hrdinstvím své zkušenosti, byl zraněn v první světové válce u Zborova, jenomže "na špatné straně fronty, kulí, která velmi pravděpodobně pocházela z legionářské strojní pušky". Jeho válečné zážitky nejsou tudíž zrovna vhodné k vytváření legendy: "Několikrát se pokusil svou story vylepšit tvrzením, že zranění utrpěl při pokusu o přeběhnutí k nepříteli, jenže to mu nikdo nevěřil, nejméně já. Tatínek byl skrznastrz Čech. Vždycky svědomitě sloužil, ale přitom si vždycky myslel opak toho, co si myslet měl, ale sloužil. Vůbec se nesnažil přeběhnout. Kdepak. Na povel svého rakouského poručíka opatrně vyskočil ze zákopu, protože však za války je opatrnost málo platná, sotva vyskočil, spadl zpátky s nohou na dranc." Před smrtí ho nakonec díky šťastné náhodě zachránil jeho bratr feldkurát, který ho ilegálně dopravil žebřínskem na frontu, když se s ním setkal mezi umírajícími, a ve Vídni, kam ho odvezl vlakem, ho umístil v důstojnické nemocnici. A ta zraněná noha, která jen tak tak ušla amputaci, zachránil pak Dannyho otce, když je po Přemově sabotáži s jinými zatčen: soudce, který ho měl soudit, byl náhodou Rakušák, který mu kdysi velel, a tak svoje setkání zakončili zpěvem starých vojenských písniček. Hlavním rysem tohoto člověka není jistě statečnost, ale poctivá, a dokonce trochu naivní čestnost, kvůli které krátce potom málem umře ve vězení, když v něm válečný kolaborant přeměněný v novopečeného hrdanu má nepohodlného, ale nevědomého svědka, kterému prošly rukama doklady o jeho kolaboraci.

Cítíme v těch Dannyho vzpomínkách na otce určité láskyplné smíření s touto rozšafnou podobou lidství, tak málo vhodnou pro výrobu legend. Vedle něho je tu i postava pana Skočdopole, Přemova otce, který naopak patřil k těm, kteří

bojovali "na správné straně fronty". A z jeho vzpomínek na válečnou krutost, jak se projevovala ve vzájemném vyvražďování českých legionářů a českých bolševiků, vane v Dannyaho reprodukci jen hodně smutku nad bestialitou, k níž člověka odsuzuje válka. Korespondence jeho dobrodružného syna pak jako by byla dokonalou ilustrací biblické věty o marnosti všeho.

V celé téhle knížce je prostě přes všechny humor především hodně melancholicky rezignovaného sebezpytování, které vrhá nové světlo i na celé předchozí dílo Škvoreckého. Autor odhaluje tentokrát všechny svoje literární autostylizace a koriguje mylné představy, které mohly u jeho čtenářů vzbuzovat. Ale koriguje zároveň a uvádí na pravou míru i představy o životě a roli české emigrace: tato kniha emigrantova je paradoxně právě knihou, která je s to Čecha nejvíc utvrdit v přesvědčení, že vazby, které ho poutají k jeho domovské zemi, nejsou jen omezení jeho životních možností, ale také jistou zárukou jejich pravého naplnění.

(Ze samizdatové knihy podávající přehled o české "neoficiální" literatuře sedmdesátých let.)

...skok

...SKOK

Dramatická rapsodie

Na základě vlastních životních zkušeností
s e p s a l J. B.

Ediční poznámka

Náhodou se mně dostala do ruky část písemností po zvěčnělém panu J.B. Mezi starými dopisy, dokumenty a deníkovými záznamy jsem našel svazek listů s neúplným textem divadelní hry z počátku padesátých let se zřetelně autobiografickými rysy pana J.B., dramatika samouka. Jak je zřetelné z originálu, titulní list je poškozený, z názvu na něm zbyla jen čtyři písmena

... S K O K

O úplném znění titulu se můžeme jen dohadovat. Děj hry dovoluje domněnku, že by to mohl být Z Á S K O K . Postava jednoho z protagonistů opravňuje název P O S K O K . Podtext naopak vede k pojmenování Ů S K O K . Vojenské prostředí nevylučuje ani P Ě Í S K O K . Dále se nabízí O D S K O K , S E S K O K , V Ý S K O K , D O S K O K , P Ě S S K O K , N Á S K O K a další jména, naše mateřština je dosud (před úděsnou hrozbou nové reformy českého pravopisu) jazyk vpravdě košatý a plodný. Jenže hádanku skutečného pojmenování tohoto opusu už nerozluští žádný filolog ba ani jasnozřivec.

Dramatis personae jsou hned na dvou listech, protože však většina z nich v našich úryvcích nevystupuje, zdá se mi jejich úplný výčet irelevantní. My budeme mít možnost sledovat v dramatické akci pouze tyto postavy:

Četař ...cký
Vojín Borůvka
Soudružka Ticháčková
Soudružka Těkolyová
Soudružka Roubalová
Soudružka Hájková
Major Ticháček
Poručík Těkoly
Poddůstojníci a vojínové základní služby

Z několika útržků (čitelných jen zčásti) stejně jako z korespondence vyplývá, že pan B. absolvoval kus své mnohokrát prolongované prezenční služby u jednoho detašovaného oddílu v městečku X. Několik dramatických momentů, replik i jednotlivých slovních obrátů mě přivedlo k domněnce, že jedna z jednajících postav hry by mohla být totožná s později dobře známým rotným Danielem Smiřickým od proslulého Tankového praporu. Dovolil jsem si z oněch dramatických zlomků obsáhlejší divadelní skladby vybrat několik sekvencí, doplnit je komentáři, které vyplynuly z pracovního luštění stránek už téměř nečitelných, a posléze tuto třicet let starou nedokončenou "Dramatickou rapsodii" (jak zní původní podtitul) věnovat milému a váženému panu Josefu Škvoreckému k jeho nezslouženým šedesátinám.

V březnu 1984

František Pavlíček

Děje se jednoho večera v polovině prosince počátkem let padesátých nad městečkem X. v prostoru detašovaného oddílu. Úcta k odkazu klasiků vede autora k dodržení klasické jednoty místa, času a děje: dějištěm hry je tudíž místnost za jevištěm oddílového kinosálu (adaptovaného z barokního špejcharu), která při produkcích nejrozmanitějšího druhu slouží jako šatna účinkujících. Z této ponuré díry bez oken vedou uprostřed zadní stěny jediné dveře do pozadí jeviště, zakrytého dnes filmovým plátnem, na němž je právě možno zezadu vidět výjev z Kubánských kozáků, promítaných útvaru v rámci politickovychovné činnosti. Na jedné stěně šatny větší zrcadlo, v koutě nad vodovodem se starou litinovou výlevkou menší. V jednom koutě harmonium, ve druhém stojanový věšák, uprostřed, pod žárovkou bez stínidla, velký stůl, kolem porážanu pár židlí. Na stole leží bez hnutí postava v zimním vojenském plášti, na židli u harmonia se zhroutila druhá, třetí spočívá s hlavou v loktech u nohou trupu na desce stolu.

Z kinosálu do širého okolí hříná hit z promítaného filmového díla:

Odměna, ta nás nesvádí,
ať se nikdo nemýlí,
pro čest kolchozní my rádi
sklízíme své obilí.

Vojín Borůvka, zachovalý čtyřicátník, stojí uprostřed šatny. V rytmu filmového kvapíku přistoupí k sedící trosce, z její kapsy vytáhne krabičku cigaret, z pláště ležící zříceniny vydoluje zápalky a zapálí si. U hlavy třetího spáče praští pěstí do stolu.

Borůvka Pabůdka! Kinotéátr akančájetsa, vojska smírno!
Šágom marš! Bystro! Bystro!
(zanotuje) Bohatá je úroda,
teď kolchozní přišla naše chvíle!
Odrýglovat zadky, eveloč, poslední veršik si
dochrápete v marši.
Když nám země zrno dá,
budou chleby bílé.

A hernajs, sexuální zvěd Tököly! (Zahřmí)
...zorr! Ůklid dekenčífít! (Vojáci, ignorující
dosud Borůvkovu samomluvu, se vymrští a zaujmou

náležitě pozice, takže když vzápětí ve dveřích šatny objeví se poručík Tököly, předstírají celkem přijatelně drhnutí podlahy, zametání či oprašování harmonia. Nový příchozí, pětadvacetiletý pořízek s výrazem inkvizitora a mučedníka v jedné osobě, však o ně nejeví zájem, hledá zřejmě kohosi jiného. Jeho stopařství by mělo být samostatnou hereckou etudou, perfektní pantomimickou studií rezervance, který posléze zmizí, nenaleznuv co hledal)

Ty se z toho jednou potentuješ, impotente...

Tak padám rebjáta, padám. Moment, co desátek?

(Z náprsní kapsy jednoho z odcházejících vojáků vytáhne velkou láhev Alpy) Zapomnětlivost bejvá symptom paralýzy, dej se vyšetřit. Odchod! (Po odchodu vojáků si lokne a zamíří k odlivce v koutě, aby se do ní vymočil. Zatímco z kinosálu do hudebního finále se začínají ozývat zvuky probouzeného oddílu, v pootevřených dveřích se objeví četař - ročník 1924 - na roždíl od příslušníků zdejší posádky vzorně upravený. Mladík téměř elegantní, poněkud plachý, patrně krátkozraký (anebo introvertní), protože močícího mazáka nezaregistruje. Zato Borůvka jej vycítil svým zvláštním smyslem, o němž bude řeč později) Račte posečkat před salómem, zde se právě provádí urinace. Hejbej se, chlape, táhne mi na cemr! (Pohled na neznámou šarži jej postaví do pozoru s jednou rukou u čepice, s druhou na poklopci. Uvolní se, když pozná, že příchozí je pouhý četař prezenčák) Mám v háji močák.

Četař (s pohledem na Borůvkovy kalhoty) Knoflík.

Borůvka Chybí. Absence omluvena. Ještě nějaký vaprós?

Četař Hledám náčelníka klubu.

- Borůvka Nepřítomen. Absence omluvena, odcestoval na soustředění ZVP. Hned po té grandiózní mimořádné události. Vy raďte být z prokuratury?
- Četař Vypadám na juristu?
- Borůvka Můžete klemat tělem.
- Četař Nevíte, kde bych našel vojína Borůvku?
- Borůvka Zde!
- Četař Neměl jste mě náhodou čekat u vlaku?
- Borůvka Jo tak. Takže ty jsi ten slavný vytírač očí od tankistů za kopcem? Co si ho náš starej vypučil skrzevá slavnostní večírek lampasáckejch rakví?
- Četař Proč jste nebyl na nádraží?
- Borůvka Akosi som zabudol. Absence omluvena za příčinou všeobecného pozdvižení.
- Četař Jakýho pozdvižení?
- Borůvka Průser. Kulturně masovej. Hlavně teda masovej. Kamaráde, já už zažil na vojně ledacos, ale takový rodeo tu ještě nebylo. Zavři ty dveře, zatím mi můžeš nabídnout cigo a šoupnout prdel do fotelu, kulturní údernice se ti přišmrdolej až po bijáku. Zápalky by som si pýtal.
- Četař Nekouřím. Momentálně.
- Borůvka Takže ke všemu ještě taky mravnej hoch. Četař jako cumel. Ty budou šílet. Pokud se ovšem nepřestaly ramlovat po tý mravnostní kalamitě.
- Četař Co se tu vlastně semlelo?

Další pasáž raději stručně odvyprávím vlastními slovy. Vede mě k tomu jednak horší čitelnost textu, jednak řada výrazů,

svědčících o tom, že autorova schopnost autocenzury chvílemi ochabuje. Navíc je celá sekvence v podstatě informativní, tvůrce je zřejmě zastáncem teorie, že *conditio sine qua non* každého nehistorického příběhu je jeho prehistorie, a tot ony minulé události, které jej podmínily pouze nepřímo, dokonce jen domněle.

Co se vlastně stalo? Po společné zkoušce oddílového dramatického souboru Palcát s femininním recitačním kroužkem došlo ke konzumaci jistého kvanta alkoholu, byly zpívány nepatřičné šansony, choť jednoho staršiny z pevelání předváděla tradiční břišní tance, jenomže manžel, upozorněný na tuto tradici anonymním pisatelem, vrazil právě v kulminačním bodě do kantýny, atakoval vojíny, kteří jeho Andělce sekundovali, byl však touto inzultován, a když ji za účelem smírného jednání dovlekl do prádelny, narazil tam na jinou aktivní recitátorku, kterou se v tmách obírali opět jiní Palcátníci, bola z toho - jak píše bratrský básník - trma vrma, a nakonec musel potýčku ukončit dozorcí s pomocí posílené hlídky. Událost vcelku netypická.

Důsledky incidentu? Souboru Palcát pozastavena činnost, jeho vedoucí vyfasoval dvacet ostrých, recitační soubor sedmi kulturistek se téměř rozpadl, neboť tři z jeho nejaktivnějších členek se z nejrůznějších důvodů další kulturně politické činnosti již nezúčastní. Dramatická situace je v podstatě vyhocena okolností, že byl právě studován slavnostní večer na počest státníkových narozenin, které jsou za dveřmi.

Učiněné závěry? Po delší poradě všech zainteresovaných složek přijato rozhodnutí požádat velitele sousedního družebního útvaru o vyslání četaře, který svému oddílu významně přispěl k vítězství v armádní STM a který by - neovlivněn minulou událostí - napomohl konsolidaci zdejší situace a důstojné oslavě státníkových narozenin. V dále již čitelném textu i skeptik Borůvka zastává názor, že přicházející četař má některé předpoklady k úspěšnému zvládnutí zdejší nelehké situace.

Četař Kdes to vzal, že zrovna já jsem ten správný rajterák pro tuhle krasojízdu?

Borůvka Vidím dopředu. Mám takovej dar, fakticky, můj dědek se živil jasnovidectvím, fotr byl známej iluzionista, než si požádal o brigádu do dolů, já to od nich odkoukal. Anebo zdědil. Fakt je, že to vychází, v krizovejch situacích si mě půjčujou až na divizi. Chvílema si myslím, že mě furt nechávají nasluhovat hlavně kvůli tomu věštění.

- Četař A mě si otipuješ jak? (Natáhne k Borůvkovi ruku)
- Borůvka (odsune četařovu otevřenou dlaň) Ty máš budoucnost i kádrovej posudek už ve svém blboučkým ksichtě.
- Četař Konkrétně.
- Borůvka Váhavej... kapku bázlivej... nerozhodnej... spíš snivec než buřič... zkrátka inteligent. Strefil jsem se, Hamlete? (Četař zírá) Kdybys něco potřeboval stran toho zásoku, dělám šrajbra na praporu.

Čtyři následující stránky chybí, pátá je větším dílem nečitelná. Nemá smysl spekulovat o jejích pravděpodobném podrobném obsahu. Nepochybné je však to, že do děje vstoupila jedna z klíčových postav, totiž soudružka Ticháčková, manželka velitele, skutečný komandant a vůdčí osobnost detašovaného oddílu. Došlo ke zdvořilostním formalitám a prvnímu zběžnému kontaktu. Ona je (podle několika Borůvkových výroků) zachovalá, dobře vypadající čtyřicítka a mladý muž, který se představil jako četař ...cký - ročník 1924 - ji zaujal svou nevojáckou decentností, vyvolávající chvílemi až podezření z ostýchavosti. Dá se usuzovat, že jej informovala o úkolu, který tu má splnit v šibeniční lhůtě, neboť od dnešního čtvrtka do sobotní premiéry slavnostního večera zbývají dva dny. Z původních pětapadesáti účinkujících (včetně muzikantů) jsou však k dispozici jen čtyři soudružky. Reakce šokovaného četaře zřejmě naznačila jeho občasný sklon k defetismu.

- Ticháčková Znáte heslo soudruha Stalina? Není pevnosti, kterou by bolševici nedobyli.
- Četař Jenomže já právě nejsem -
- Ticháčková (mu vrazí salátový scénář) Právě naopak, vy jste jediný dobyvatel, který tu naši baštu může ztěct. Divil byste se, kolik informací o vás máme. Ale napřed si přečtete scénář našeho slavnostního pásma.

- Četař (listuje ve zmuchlaném fasciklu) Informace?
Jaké prosím?
- Ticháčková Literární talent, dobrý muzikant, inteligentní řečník, výborný organizátor, který je schopen za pochodu -
- Četař Kdo vás upozornil na mou osobu?
- Ticháčková (se slibným pousmáním) Až bude čas na osobní pohovor. (Vedle v kinosále už nadobro ztichl hudební mýtus o bohaté úrodě. Ryčné povely znějí jako výkřiky pravěkých Přerováků, dorážejících na mamuta, šoupání desítek nohou vytváří iluzi vzdáleného lijáku. Ticháčková pohlédne do sálu) Teď si musíme vyhrnout rukávy a dát se do společného díla, jen co vyvětrají kinosál. Zapomněla jsem vám říct, že navíc máte k dispozici diaprojektor, gramorádio, případně tamhle harmonium. A samozřejmě mne. Jako poradce nebo k čemu mne budete schopen využít.
- Četař Recitujete?
- Ticháčková Velitel by chtěl, ale já se domnívám, že by to nebylo taktické. Moje společenskopolitické postavení nedovoluje, abych hrála druhé housle - a na druhé straně bych nechtěla soudružky upozadit.
- Četař Ale čtyři recitátorky... to je strašně málo!
- Ticháčková Málo? My jsme předloni sborově recitovaly soudruha Majakovského v amfiteátru pro sedm tisíc soudruhů a víte, kolik nás účinkovalo? Tři. A k tomu se nám ještě pos... posmolil amplián. My si musíme nejen slovy, ale hlavně činy osvojit heslo soudruha Stalina, že není pevnosti -

- Četař Kdyby aspoň byla kapela.
- Ticháčková Harmonium by nestačilo?
- Borůvka (ve dveřích z jeviště) Soudružky čekají v sále.
- Ticháčková Všechny?
- Borůvka Zatím Roubalka a Hájková, Mikulášková prej přifrčí za půl hodiny. Akorát... (Zanotuje)
 Marně hledám nocí tmou
 cíkátku nevěrnou -
- Ticháčková Nechte si ty buržoazní exhibice. (K četařovi)
 Tady soudruh vojín hraje slušně na kytaru. Nehodil by se vám jako doprovoděč?
- Četař Leda kdybyste sehnala řekněme čtyři další soudružky jako voiceband.
- Borůvka (explikativně na tázavý pohled velitelky)
 Čtyři kočky na stojáčky jako brumendo. Jenže to vám žádná neveme.
- Ticháčková (se předvede ve velitelské funkci) Zorganizujeme záskok. Vy mladí byste potřebovali trochu víc optimismu od nás, ostřílených harcovníků. (Jde k telefonu na stěně vedle věšáku) Tady hrdlička ... spojte mě s tetřevem. Čekám... Tetřev? Tady hrdlička. Potřebuju od zítřka čtyři nové soudružky pro reorganizaci kroužku... proč by se to nedalo zařídit po velitelské linii? Tak ať je oběhne poručík Tököly... když má čas na šmírování. Kdy? Jako obvykle. Ve dvanáct patnáct. Přijdeš mi naproti? Atlično! To je vše. Kanec. (Zavěsí a odzvoní) A je to! Promiňte, promluví se soudružkama, vy si zatím promyslete novou koncepci. Každý časový náskok je důležitý. (Odejde do kinosálu)
- Četař Kdo to je, ten Tököly?

- Borůvka Zběsilý Východňár. Cvek s nejkrásnější ženskou v celém socialistickém táboře. Dneska prý ji příšerně zmlátil.
- Četař Za tu pijatyku?
- Borůvka Tam vůbec nebyla, na zdejší poměry je to svatá holka. Ten vůl se jednou ze žárlivosti pomátne. Jestli už se to nestalo a my to nezaregistrovali. (Nabídne četaři láhev Alpy) Cvakni si.
- Četař Sorry, kloktat neumím.
- Borůvka To taky není na kloktání, macaráte.
- Ticháčková (se vrací) Soudruhu četaři, vpřed na jeviště!
- Četař Nemohl bych si je nejdřív poslechnout tady?
- Borůvka Jako oprubovat si každou extra. Malej režijní odskok.
- Ticháčková Žádné dekadentní dvojamysly, Borůvka. Budete nám soudružky organizovat v pořadí Roubalová, Hájková, Tökölyová.

Obsah dalších sedmi chatrných listů se dá podstatně zhustit. Obrovitá šedesátnice Roubalová a o polovinu mladší vizuza Hájková předvádějí separátně našemu četaři svůj parádní recitační duet. Pro úsporu místa z něho ocituju pouze několik veršů v podání soudružky Roubalové.

Vidím ho rudě žářit v pyše,
za voknem kramle na mináž.
Vo hystérii lidstva píše
zahněte lani otčenáš.
A hněte bděle sadbu naši
oděnej černě do freku.
Hle, nad čím bukem se to vznáší
vonavej obal tabáku.

Výkon Roubalové je rustikálně krevnatý, je však třeba připustit, že místy v něm dochází k menším významovým deformacím jednak díky chatrnému sluchu, selhávající paměti, dezolátnímu chrupu a hlavně vlivem ustavičného přežvykování erární tlačenky. Ale to všechno zaretušuje a na pravou míru uvede precizní a až exaltovaně zduchovnělý projev Hájkové, čarují-

cí nejen zajímavým hlasovým témbrem, ale i pozoruhodným aparátem pohybovým. Proti sošně hmotné Roubalové se tato poněkud vizionářská třicítka místy až vznáší jako víla z Tyla, hned se zase konvulzivně svíjí jako černošský trumpetista. Hle, co šeptá, sténá a vyzpívává:

Vidím ho v rudé záři plyše
za oknem Kremlu držet stráž.
On historii lidstva píše
a hněte v dlaních osud náš.
A hněte směle sudbu naši
opřen svým čelem do mraků.
A nad čibukem se mu vznáší
vonný obléček tabáku.

Hájková očekává od četaře entuziastické uznání. Je proto právem disgustována, že četař její výkon vůbec nekritkuje a přes její kostnaté rameno uchváceně zírání ke dveřím, kde se právě objevila spanilá sedmnáctka - cikánečka jako obrázek. Hájková se znechuceně vzdálí a na scénu přichází líbezná Aranka Tökölyová (inteligentní četař se jistě sám dovtipil, o koho tu kráčí). Méně nadšeně na zjevení cikánské madony reaguje Ticháčková. Suše a se zřejmou dávkou škodolibosti se pídí po původu ohromného fialového monoklu pod nevýslovně krásným okem Arančiným.

Aranka (s dojímavou prostotou) Nuž... som sa zrútila
... zo štokerlíka... Bozkávám. Česť práci.
(Převabné pukrlátko)

Četař (se teprve Borůvkovým nedvojsmyslným posuňkem probere z omámení) Soudružko, potreboval bych
vás... pro konfrontaci... vaši interpretaci...
kvůli artikulaci... a hlavně modulaci -

Aranka (nerozuměla ani slovo) Som súdružka Tököly.
Aranka. Bozkávám. Práci česť.

Četař (v pozoru) Česť.

Ticháčková (netrpělivě) Odříkejte nám něco z toho pásma,
třeba to od pólu až k pólu.

Aranka (se bez váhání ukloní jako školačka a recituje
melodicky s okouzlujícím temperamentem)
Odšáivený od pólu až k pólu -

Ticháčková. Snad po vší zemi, ne?

- Aranka Hej. Po všivý zemi od pólu až k pólu
nový život terazky začíná.
My iděm pod práporemi komunálu -
- Ticháčková Komsemolu!
- Aranka Hej. (Dokončí recitaci)
Voděný jeho jasnokrivýma rukami.
- Ticháčková Jasnozřivýma očima.
- Aranka Hej. Očami.
- Borůvka (tiše) To je, co?
- Četař (rozechvěle) Hlas jako altsaxofon.
- Borůvka Hovna je altsaxofon, varhana, ty mloku.
- Četař Pokračujte, soudružko.
- Ticháčková (velitelsky) Na jevišti nás čekají, soudruhu!
- Četař (má oči jen pro Aranku) Jo... hned... jenom...
já bych si ještě ověřil... (Vytáhne z aktovky
jakýsi almanach, listuje v něm a podává jej A-
rance) Zarecitujte mi, prosím vás, třeba tuhle
strofu.
- Aranka Akú strofu?
- Četař Tady ten odstaveček. (Aranka zírá do knížky)
Přeříkejte si to nejdřív potichu, a pak to zku-
síme. (Aranka vrtí hlavou)
- Ticháčková Co vás to napadlo, přece nebudete dělat najed-
nou drahoty?
- Četař Vy máte před soudružkou trému? (Aranka pokrčí
rameny, četař jde k Ticháčkové) Nechte mě s ní
chvilku o samotě, jestli nám někdo může pomoci
z té šlamastyky, tak jediné ona, má ohromný ta-
lent!

- Ticháčková (se divně usměje) To je věc gusta, ale když myslíte... Jen ať vám to ověřování netrvá moc dlouho. (Odejde)
- Borůvka Ty bláho, teď sis pliv do mináže.
- Četař Nezacláněj.
- Borůvka Chtít si nechat čurat na brousek, to bych jaksi kapíroval. Ale bacha, aby si o tvý karberundum nenabrousil kudlu ten její divoch. (Odejde)
- Četař (zastoupí cestu Arance, která rovněž míří ke dveřím) Prosím vás, počkejte, musíme se domluvit, protože keď ma nepodržíte vy, tak já vás nechám zrútiť sa do oštary... pardon. (Jde k Arance s almanachem)
- Aranka (ostražitě couvá) Nepodržím.
- Četař Kristepane, copak vás chci pokousat? Preříkejte mi tuhle básničku, a máme to odbytý ráz dva.
- Aranka (vrtí hlavou) Teraz sa mi to nepáči.
- Četař Prečo?
- Aranka Preto... lebo... požičajte mi to domov, a zajtra vám prednesiem, čo budete chcieť.
- Četař A proč ne už teraz?
- Aranka (opovržlivě) Po všivý zemi od pólu až k pólu... také táraniny!
- Četař (listuje v almanachu) A co tohle?
 Vzpomínám na heřvábné listí těch jar z dáвна
 a také na řeku, jež plula vznešená...
 (Aranku ty verše zřejmě zaujmou)
 Na světla večerů, v nichž tráva neúnavná
 se třela horoucně o dívčí kolena...
 A teď spolu. (Aranka se přidá, neartikuluje kdo-

víjak přesně, ale recituje s požitkem)

Na světla večerů, v nichž tráva neúnavná
se třela horoucně o dívčí kolena.

(Aranka poslední verše nedopoví, zadívá se na svá kolínka. Četař nábožně vydechne) Kristepane, víte vy vůbec, co jste?

Tököly Flandra! (Oba se otočí ke dveřím, v nichž se zata-
tými pěstmi stojí Tököly. Četař udiveně, Aranka
s hrázou. Ale vtom už se z jeviště za zády žárliv-
vého poručíka ozve řízné komando soudružky Ticháč-
kové)

Hlas Ticháčkové Soudruhu poručíku, okamžitě odejděte z kino-
sálu, jinak bych musela veliteli oddílu podat hlá-
šení, že plánovitou diverzí sabotujete naši práci!

Tököly (zachroptí) Jebemci... Provedem! (Odchází krokem
zčásti pořadovým, zčásti somnabulním)

Četař Co je mu?

Aranka (se rozběhne ke dveřím) Jánoš, džá imar khere!

Četař (se jí postaví do cesty) Moment, ještě jsme ne-
skončili. Aranko, dejte si říct! (Aranka ho odstr-
čí a zoufalý četař se zmůže jen na sípavý výkřik,
který ji nicméně zkrátí) Halt! A makat! Poslední
strofu! Nedělat otrčenou! Čtěte, nebo hergot -
(Podá Arance knížku)

Aranka Džá andre bul! (Praští knížkou o zem, vzápětí se
zhrozí svého činu, klekne a překotně sbírá rozhá-
zené listy) Prepáčtě. (Drží rozevřenou knihu vzhů-
ru nohama)

Četař (se sepjatýma rukama) Prosím vás, čtěte!

Borůvka (ve skulině dveří na okamžik pootevřených) To bys
jí napřed musel ten bestceler otočit do správný
polohy, saláte! (Zmizí)

- Četař (pozoruje Aranku jako uhranutý) A hergot... Vy jste sem přišli z východního Slovenska? (Aranka přikývne sklopenou hlavou) Kdy?
- Aranka V októbri.
- Četař Tak vy jste... Kristepane... mě vůbec nenapadlo ... (Bere jí knížku, otočí, pak ji sklapne. Oba zcela viditelně rozechvívá rozčilení, jeho nad děsivým objevem, ji, protože její hluboké tajemství bylo právě vyzraženo) Proč jste mi to neřekla rovnou?
- Aranka Ak to na mňa povieš, zabijem ťa.
- Četař Jo tak, ono se to neví. A sakra. Co s tím budeme dělat? Uspořádat rychlokurs alfabetismu - na to jaksi není čas.
- Aranka (se napřímí a zvedne proti němu zaťaté pěsti) Dilino hár!
- Četař Tak moment, mladá paní, to já bych taky moh na tebe ječet: Dilini minč!
- Aranka (uskočí, jako by vedle ní uhořelo; a znovu se oba strašně chvějí rozčilením nad tím, co tu bylo právě řečeno. Potem však Aranka vybuchne bláznivým, úlevným, uličnickým smíchem, který je posléze vystřídán záchvatem usedavého pláče) Imar teeħa navakerav.
- Četař (ji konejšivě bere za ramena) Nebreč, holka, nějak to spolu zakamuflujem. Náhodou máš fantastického pamatováka, my to spytlíkujem. (Aranka mu s dívčí odevzdaností položí hlavu na prsa. Četař nejdřív chce jenom odhrnout černou kšticí, která ho šimrá v obličeji, hladí ji však s čím dál větší systematičností) Zůstaneš tu po večerke nebo přijdeš zítra dřív, já ti ty básničky předří-

kám, snad bys kvůli tomu necedila, já znám lidi, co ovládají čtyři světové jazyky a přitom jsou totálně blbí, kdežto ty jsi... Aranko, ty jsi prostě - (Zvedne černou hlavu, že jí kapesníkem otře oči, drží ji v náručí a ona se nebrání. Vtom se otevrou dveře a hlas soudružky Ticháčkové slyšíme dřív než se na scéně objeví jeho nositelka. Navzdory tomu se však četař od Aranky odloučí příliš pozdě)

- Ticháčková Soudružky jsou nadřžené, chtějí recitovat, neztrácejme čas vašimi ne kolektivními experimenty... (Ledově) Tady se má zkoušet pásmo k 72. narozeninám soudruha Stalina a ne Romeo a Julie. (Udělá čelem vzad a praskne dveřmi)
- Aranka (odlítne od četaře a sykne za Ticháčkovou) Tu gurumnie.
- Četař Promiňte, já vás nechtěl... totiž o chtění by nebylo... copak jsem moh tušit, že šmíruje?
- Aranka (ho sjeđe příkrým pohledem) Imar tut nakamav te dikhen. (Odchází)
- Četař Sorry. Něponimáju. Vždyť se dohromady nic nestalo! (Rostoucí nervozita ho žene ke kohoutku vodovodu, žízlivě se naloká)
- Borávka (se loudá pro kytaru) Tak co, bejku?
- Četař (vztekle) Hovno, švejku!
- Borávka To víš, načálstvo teď bude po tý předvčerejší orgii kapku pruděrnější i kvůli malému odsokou. Mám dojem, žeš Tichajdě hnul žlučovým kamenem. Jsi prej nezodpovědný erotoman a ideologický diverzant.

- Četař Hele, tak jí podej hlášení, že balím kufry, ve třiaadvacet dvacet mi jede flamendrák a ona ať si to svý oratórium pro čtyři krákoravý slepice klidně zaranžuje sama.
- Borůvka Aranka není žádná krákora, co kecáš.
- Četař Zato má jinej handicap.
- Borůvka Že neovládá gramotu?
- Četař Odkud to víš?
- Borůvka Jasnozřivec, fíro. A kdo to prozradil tobě?
- Četař (se vytahuje) Psychologická analýza. Logická dedukce.
- Borůvka Nemáš ty nakonec detektivní talent? Ukaž pazouru. (Dívá se četaři do dlaně) Vypadá to tak. Napíšeš detektivní story. Jestli ti ovšem Těkoly nepřerazí hnáty, žes na ni vlez.
- Četař To bych zrovna stihnul. Za pět minut. Tady!
- Borůvka Na těžkej hřích zrovna jako na vraždu ze žálosti stačí fantazie a nemusíš přitom rozepnout jedinej knoflíček na ní ani na sobě. Mně to můžeš věřit, před válkou jsem byl dva roky v semináři. (S pohledem na četařovu ruku) Nechci tě strašit, ale je to na pováženou. Moře průserů. Kopec popsanýho papíru, jenže kdo se má vyznat, jestli jsou to policejní protokoly nebo jiná sorta písemnictví?
- Četař Radši mi řekni, jaký to budu mít u holek.
- Borůvka Střídavě oblačno. Máš tu zaděláno na pár pikantních Love stories, ale jedna ti nedá.
- Četař Aranka?

Borůvka (pokrčí rameny) Spíš bych řek, že ti sedí v týle - teďka cituju tvý vlastní myšlenky - "ta radlická svině s akademickým vzděláním... hypnotickéj kus ledu..." (Četař mu polekaně vytrhne ruku z dlaně) Dostanu tři pětky. (Četař mu dává bankovky, Borůvka na ně plivne) Za věštbu. Z momentálního průseru ti pomůžu gratis. Když budeš usilovně spolupracovat, dostaneš se z toho jen taktak, v každým případě s vodřenejma bokama.

Četař Co to na mě hraješ?

Borůvka Já bych na tvým místě Marju Čapajevnu Ticháčkovou nepodceňoval, je na tebe nasraná jak brigádýr. Takhle jsem ji viděl naposledy před čtyřma rokama, když se provalilo, že náš intendantní staršina a předseda SČM má v kvartýru tajný mechanický jesličky, kamaráde, celá cimra jeden Betlém, už je v dolech, teda intendanták... jo, a předloni se zrovna touhle dobou namáz kuchař, že nedostal slíbenej vopuštěk, vlez jak byl v bagánech a vycházkový uniformě do kotle s meltou, vyřvával na celej dvůr Hrály čtyry kurvy žulíka, nejvíc vyhrávala Sulíka... a rovnou vocaď vstoupil do illegality, s naší Marjou totiž není žádná sranda. Jestli si u ní chceš vypiglovat kádrovej profil, zahraj to na její mateřský city, jsi nezkušenej mládenec, cikánka po tobě vyjela, tys ji nechtěl urazit, abys nevypadal jako rasista a je po ptáčkách.

Četař Neblbni, vůbec k ničemu nedošlo.

Borůvka To si nech pro komisařku. A co kdybys šel na věc z úplně vopačného konce? Vyvolat atmosféru erotického dusna, šílenej přetlak v těle zhuntovaným milostným půstem, otevřít jí pohled do propasti sexuálního inferna, kapku to přiaromatizovat pižmem -

- Četař Nestačí, že sardím potem smrtelný hrůzy?
- Borůvka Literárně nadaný člověk by se měl taky trochu spolehnout na inspiraci. Zavřít oči a udělat osudovej skok.
- Četař Já se na to -
- Borůvka Kuš, to jsi bolševik? Hele, až ti tlustý polezou do tenkých, jak praví předseda Svazu spisovatelů, já ti píchnu.
- Četař No jo, s tebou si štrejchnu.
- Borůvka Víš co je deus ex machina, ty kandrdásku? Tak hlavu hore a prsa ven, fešáku! (Rozčilený četař se po jeho odchodu vydá k vodovodu. Rozvažuje co dřív. Vymočit se nebo uhasit žízeň? Dá přednost druhé alternativě)
- Ticháčková (přichází chladná, upjatá a nepřístupná) Začneme zkoušet? Nebo mi ještě předtím chcete něco sdělit?
- Četař Ne... Totiž ano... vysvětlit, že shodou okolností... patrně jsem se vám napohled jevil úplně naopak než... já ve skutečnosti totiž vůbec nejsem -
- Ticháčková Jak myslíte, že jste se mi jevil?
- Četař Mě by děsně mrzelo, kdyby si zrovna manželka velitele myslela -
- Ticháčková Velitele zatím vynecháme, teď nemluvíte s majorem Ticháčkem, ale s Marií Ticháčkovou... s Marií, které kdysi říkali Marion. Ano ano. Počáteční asketický patos revoluční Mariany dívčích snů se vždycky po čase promění v horečku smyslů nad plnou číší. Vždyť to znáte. (Zanotuje) Marion, nalej nám vína!

Četař (hlesne) Madelon.

Ticháčková Říkal jste něco?

Četař V té písničce je Madelon.

Ticháčková Nebuďte pedantem, soudruh Stalin se taky jmenoval vlastně Džugašvili. My vždycky zpívali Marion -

Četař (dopoví) - až budu sám na moři -

Ticháčková Vy tíhnete k mořeplavbě?

Četař Podle okolností.

Ticháčková Ach ano, plachtit na vlnách...

Četař Já spíš v životě.

Ticháčková (mu podá kapesník) Utřete si čelo.

Četař (si utírá orosený obličej) Nezlobte se, mám příšernou trému, když se na mne takhle dívá ženská... Žena... chtěl jsem říct dáma... pardon, soudružka. (Odhodlaný vrhnout se před ní na kolena) Dovolte mi vrátit se ke svému praporu.

Ticháčková No ne... vejáček by rád zpátky? (Zanotuje) Tamhle nahoru ke svému praporu? Jen ta plavovláska nám tu neštymuje. Musíte vzít zavděk brunetkou. (Zasměje se a náhle přejde do velitelské tóniny) Vy tu zůstanete a secvičíte s námi oslavný večírek. Tak, aby to byl kolešální úspěch. A proto teď nebudeme ventilovat privátní úchytky od generální linie a napneme všechny síly ke splnění společného bojového úkolu. Podle jeho úspěchu či nezdaru se pak dodatečně rozhodne, jak se postavíme k neodpovědným postojům některých ojedinelých jedinců.

- Četař (si celou dobu nervózně upravuje kravatu, uhlašuje účes, čistí nos, utírá brýle, a když mu upadnou, vrhne se pro ně k nohám Ticháčkové) Prosím vás, pochopte mne, já nic nesvedu, když jsem nervózní... z někoho udělá strach úplného impotentu, to si neumíte představit.
- Ticháčková Milý hochu, kdybyste vy si dokázal představit, co všechno si musí umět představit odpovědná osoba, která je tak říkajíc v představeném postavení. Chcete mi něco explikovat v pozici na kolenou? (Začíná roztávat) Jak se to na mne díváte?
- Četař Promiňte, ale já vás vidím jenom přibližně ... tak hergot, kam mně upadly!
- Ticháčková (se shýbne, v podřepu mu nasadí brýle a pomůže mu vstát) Nešiko... Tak co, dáme se do společného díla?
- Četař Já dočista ztratil orientaci.
- Ticháčková Nevadí. Zatím bude stačit, když mi aspoň naznačíte svou koncepci.
- Četař Proboha, nečekejte ode mne nějaké ohromující exhibice!
- Ticháčková Ty už jsem dávno oželela. Dnes dávám přednost pozvolné předešle, čím delší tím lepší.
- Četař Já mám taky radši diskrétní expozici... à la Čechov... anebo blues... (Sedne si k harmoniu a začne tiše preludovat) Ono je lepší mít možnost přidávat, gradovat.

Ticháčková (se postaví za ním) A nesplasknout po přehnaně slibném začátku jako mýdlová bublina. My si budeme rozumět. Co to hrajete?

Četař Černošské blues.

Ticháčková Černošské? Ach vy... Chlapče... Chlapče! (Zaje-
de mu rukou do vlasů)

Četař (polekaně vyskočí od harmonia) Předehru necháme tak jak je, první scénu s téma dvouma soudruž-
kama bych škrtil, vůbec si myslím, že by se měla vypíchnout soudružka Tőkölyová, aspoň v první půlce, a jestli budeme mít voiceband, nasadilo by se pod její sólo brumendo... Já myslím, že se dohodneme.

Ticháčková Jsem o tom přesvědčena.

V tom okamžiku zhaslo světlo. A nejenom v šatně, celý objekt je potmě. Snad shořela pojistka nebo který čert. Z této pa-
sáže zbylo jen pár útržků, ze kterých se dalo zjistit, že vo-
jín Berůvka odvedl soudružky recitátorky z jeviště do kan-
týny, aby tam vyčkaly, dokud nebude odstraněna závada v kino-
sále. On sám se však zanedlouho vrátil, je ho slyšet šramo-
tit na jevišti. Volá do tmy: "Zatracený pojistky! Tohle zas
bude trvat nejmín půl hodiny!" Pan nastane ticho.

Ticháčková Ve stole je baterka. Pro podobné případy. (Te-
lefonuje) Tady hrdlička. Spojte mě s tetřevem.
Čekám... Tetřev? Tady hrdlička. Zkoušíme, samo-
zřejmě. Je to ovšem velice, velice komplikova-
né. Do deseti určitě nebudeme hotovi. Přijdu až
v jedenáct... Naproti? Není třeba, jdi spát.
Kenec. (Zavěsí) Posviťte mi na hodinky. Máme na
konzultaci třicet minut. Vlastně už jenom pě-
tadvacet. Tak do toho. (Vztáhne k četařovi obě
paže, on polekaně ustoupí, povalí židli a u-
padne přes ni) Nešiko. (Zvedá jej k sobě) Ty
jsi takový nádherný nemotora. Anebo to na mne
filmuješ?

- Četař (s rostoucí úzkostí) Promiňte... jsem trochu nervózní.
- Ticháčková Podejte mi kožich. Vám není zima?
- Četař (si rozpíná u krku blůzu) Naopak, jsem jako myš.
- Ticháčková (zamyká dveře) Ty se prostě vyznáš.
- Četař Co když se soudružky vrátí?
- Ticháčková To je Borůvkova věc, ať se stará, poskok.
- Četař Mně jde čistě o vás, já jsem malá šarže a navíc přespolní.
- Ticháčková A já už, příteli, dávno odvykla, aby si někdo dělal o mne starost. (Rozloží kožich na stůl a posadí se na něj) Můžeme v naprostém poklidu zapracovat na nové verzi našeho šlavnostního soaré. Když nám všechno klapne, postarám se, aby jistý sympatický četař byl povýšen na rotného. Na co čekáš, Danny?
- Četař Vy znáte i moji přezdívku?
- Ticháčková Zaměstnáváme za tím účelem celé oddělení. A navíc ještě jasnovidce. (Jako na povel zazní z jeviště romantická kytara) Můžeš mi říkat Marion. Anebo Madelon, když jsi tak principiální. Tak pojď už, ty ďáble! Proč ještě váháš?
- Četař To světlo.
- Ticháčková Maličkost. (Zhasne baterku, v šatně se rozhostí hluboká tma) A nešetři mě, soudruhu!

Finále autor bohužel nedotvořil, v jeho pozůstatosti se našlo jenom několik náčrtků, část scénosledu s poznámkami na okraji. Snad by se z nich dalo odvodit, že autor si předsta-

voval dramatické vyvrcholení ve stylu šamberkovské frašky, na jedné straně povýšené až na úroveň dramaturgie alžbětinské, na druhé však změkčené velmi případně naší tradicí švejkovskou.

Četař se vrhá pod stůl, místo aby vstoupil do náruče soudružky. Ona spěje za ním, aby ho přiměla k povolnosti. Tu přiskochem vrazí na scénu poručík Tököly, když byl předtím omráčil vojína Borůvku a vyrazil dveře, řadí pod stolem v domnění, že přistihl svou ženu při cizoložství s cizáckým poddůstojníkem, a posléze se noří ze tmy major Ticháček, který se naopak domnívá, že Tököly využil zatmění k chlípnému útoku na jeho nezužonnou choť. Je to prostě finiš plný omylů, vzruchu a výkřiků na dějišti osvětlovaném jen záblesky baterek. Když se konečně Borůvkovi podaří nenápadně vrátit vyšroubovanou pojistku na původní místo, je už znovu osvětlená šatna vylidněná. Mezi troskami původního zařízení nalézá Borůvka četaře, prozíravě ukrytého v koutě pod výlevkou umyvadla. Pozvedá jej z trosek a veden snahou podepřít jej a tak zmenšit svou spoluvinu na jeho neutěšeném stavu, chce mu z dlaně číst budoucnost.

Četař (se brání) Dej mi pokoj, ty nejsi prorok, ty jsi poskok! A kuplíř.

Borůvka Vždyť ty taky nejsi takový nevinátko jak vypadáš. I ta tvoje pazoura se rdí nad věcma, co jednou hodíš na papír. Však ti je taky sem tam zakážou. To je dialektika, na jedny straně tě čeká sláva, na druhý jaktěživ nevylezeš z průserů. Od Orlickejch hor až na břeh Ontaria.

Četař Co bych dělal až na břehu Ontaria?

Borůvka Já jsem jenom jasnovidec, mladej, a ne děd Vše-
věd.

Četař (s velkou nadějí) Že bysme se dožili totálního sbratření lidstva, jak to předpověděli klasikové?

Borůvka Počkej, až se to samo vybarví.

Četař A jinak?

Borůvka Jináč kartáč. Co bys ještě chtěl?

- Četař (se šacuje) Kolik jsem ti dlužnej?
- Borůvka Šrajtofli nech na pokoji, tohle proroctví nezatáhneš pár pětka. Mně totiž frčí taky o mý vlastní příští, aby - jak pravil Palacký - aspoň světlá památka zůstala po mně v dějinách člověčenstva.
- Četař A co s tím mám společnýho já?
- Borůvka Ty podle mne pojmenuješ parádní figuru v nějakým svým spisku.
- Četař Konkrétně.
- Borůvka Co kdybys napsal detektivku? Vždyť ses tu nakonec domák, že Aranka neumí číst ani psát, takže úplně blbej nejsi. Zkus to, sepiš něco ve stylu svý milovaný tvrdý školy a sympatáckýmu fízlovi dej jméno po mně.
- Četař Borůvka?
- Borůvka Nadporučík Borůvka. Co ty na to?

Tady poslední zachovaná stránka rukopisu končí nezodpověděnou otázkou.

První setkání s Dannym

Když se Danny Smiřický dostal na tábor Bytíz, neobešlo se to bez rozruchu. V té době platil ten lágr za jeden z nej-příjemnějších, čas hladu pominul, dalo se vyžít i z přidělových stravovacích dávek, a tak se místo chleba pašovaly ze šachty knihy a časopisy.

Duší literárního kroužku, který na táboře vznikl, byl Míša Kuthan. Dostal asi patnáct let jako syn statkáře, který úspěšně hospodařil tam, kde pozdější družstvo krachovalo. Míša vystudoval agronomii, než se však stačil zakulačit, vyřídili ho spolu s tatou. Ač vzděláním hnojař, miloval poezii a beletrii - nebo právě proto? Na šachtě pracoval v partě narážky, která celou šichtu jezdila po patrech a těžila hunty, tím pádem měl Míša možnost seznámit se s kdejakým fárajícím civilem. To se promítalo i v kvalitě knih, pašovaných do tábora. Nezůstávalo však jen u rizika protáhnout kontraband přes bránu a namátkové filcunky, potom ještě na lágru šmejdlili bachaři a kontrolovali, co kdo čte. Moc rádi takovou zbůhdarmou činnost neviděli a svazek musel mít razítko táborové knihovny. Samozřejmě ho vždycky měl a hlouběji už znalosti strážců nesahaly.

Danny kupodivu přišel úplně legálně. Doba byla postižena ideovým zmatkem natolik, že osvěta nakupovala do táborové knihovny většinu oficiální produkce. A tak jsme jednoho dne dostali hlášku přímo od čepu, Dannyho jsme zatklí a nepustili ze spárů, dokud jsme ho všichni důkladně neprokádřovali. Putoval v tom okruhu z ruky do ruky velice svižně, přesto však hodně dlouho.

Po pravdě - jeho přijetí nebylo zcela jednoznačné. Mentalita Danny Smiřického se lišila od lágrové, působila poněkud frivolně a provokativně, jeho životní filozofie s tím trochu frajerským, jakkoliv předstíraným cynismem (...Hlavně ať se nic nestane mně...), dráždila a odporovala zkušenosti lidí, kteří přežili díky vzájemné solidaritě a obětavosti.

Jenže jak šel čas a Danny koloval od baráku k baráku, což provázely neutuchající diskuse, hrany se obrušovaly a tolerance nabývala vrchu. I když fyzicky nepřítomný, byl přijat do společenství mukulů jako právoplatný člen. Jeho definitivní zařazení potvrdila restaurace ledové vlny, v níž Dannyho roztrhal na cucky jistý žlučovitý stařec. Výrok o prašivém kotěti se stal obecně známý a pro obveselení často používaný.

Odstup let pak ozřejmil, kde je prašivina a kde práce hodnotná a obdivuhodná. Do těch mnoha příštích, pane Danny, všechno nejlepší. Další setkání s Vámi už probíhala za méně dramatických okolností a já se nemohu zbavit dojmu, jako kdybychom se ještě někdy měli potkat, někdy, až bude víc klidu.

Karel Pecka

Doutník na potom

Před domem do mlhy odfukoval térovací stroj. Dva muži v rukavicích rychle překlápěli dřevěné vaničky asfaltu na silnici, třetí tu kouřící hmotu uhlažoval dřevěnou stěrkou a čtvrtý - střídač si zahříval dlaně nad malým ohníčkem, který se krčil v železném barelu na chodníku.

"Myslíš, že jsou to muklové?" ohlédla se.

"Ne, aspoň doufám, že ne."

"Lidi v baráku tvrděj, že jo. A taky Jitčina učitelka ze školky nám říkala, že nemáme nechávat děcka pobíhat bez dozoru, že se taďy všude poflakuji trestanci."

"To je ta kráva, co se jí dcera provdala do Ruska?"

"Proč hned kráva."

"Protože tyhle kravský řeči nesnáším. Opravdoví zločinci si beztrestně..."

"No jó."

"A slušným lidem, kterým se jednou přihodilo neštěstí, třeba dopravní nehoda, tak těm ohořej lebky, narvou je do zelených hader a pošlou kopat pangejty!"

"Teď se nad tím nerozčiluj. Jedeme na svobodnej víkend!"

Ale ještě pár kroků u té myšlenky zamračeně uvízl. Teprve za rohem mu vklouzla do vědomí její poslední věta, o-požděně se usmál a ze strany na ni pohlédl. Zvětšovací skla brýlí odrazila jeho údiv. Pokaždé, když se mu po intenzivní pomlčce připomněla, zaznamenala jeho neskrývaný zmatek nad tím, co si to vlastně na stará kolena pořídil.

"Taký už seš tak nedočkavej?" zajímala se v metru.

"Na co?"

"Na všechno. Hlavně na tu pohodu bez ječivého hlásku."

"Nemá ječivý hlásek," napomenul ji. "Ale je pravda, že už sis potřebovala odpočinout, chudinko."

"Vypadám jako chudinka?" Nastavila se mu profilem.

"Teď ne. Chudinky chodí v džínách."

"Zajímavý je, že když jsme se zamilovali, tak jsem nosila džíny furt. Pamatuješ?"

"Ano. Nešly sloupnout."

"Víš, co byl pro mě největší šok?" šeptala mu do ucha, "to první ráno, když jsem se rozkoukala a uviděla na židli..."

"Moje šedé kalhoty složené puk na puku, košili a kravatu a uvědomila sis, že poprvé spíš se seriózním mužem," dokončil za ní.

"Já už jsem ti to vyprávěla?"

"Vždycky, když spolu jedeme někam sami, tak mi to vyprávíš."

"To je tím, že jsem vždycky tak naměkko. A večer si spolu zajdem do vinárny, jo?"

"Jo. Pokud nějakou najdem."

"No dovol! V mém rodném městě!"

"Stihnem to vůbec?" poplášila se před hodinami v nádražní hale. "Jede to za pět minut!"

"Za patnáct," opravil ji.

"Jak to? Říkal jsi..."

"Nechal jsem si obvyklou rezervu."

"Baví tě to furt?"

"Až přestane, poznáš to snadno."

"Jak? Podle čeho?" zpozorněla.

"Že dorazíme na nádraží pozdě."

"Aha. Nekoupíš si nějaký časopisy?" uklidněně zpomalila před stánkem.

"Už je mám v tašce."

"A jízdenky?"

"V peněžence."

"To je bezvadný. A, myslíš, že tam bude jídelňák?" vzpomněla si.

"Ano, miláčku. Nikdy bych si netroufl posadit tě do vlaku, kde by chyběl jídelní vůz."

"Připadám ti moc zhýčkaná, že jo?"

"Líbí se mi, že přesně víš, co potřebuješ. A že si o to umíš říct."

"Teď mluvíš o čem?"

Pokrčil rameny. "O jídelním voze."

"Kávu?" navrhl.

Podívala se z okna. "Snad radši becherovku. Je mlha," vysvětlila.

Zavolal vrchního a objednal.

"Nechceš si přesehnout vedle mě?"

"Takhle na sebe líp vidíme."

"A nevádí ti, že sedíš v protisměru?" starala se.

"Ne, ale jsi hodná, že tě to napadlo."

Usmála se a pohládila mu hřbet ruky. "Někdo to prej nesnáší, sedět v protisměru."

"Já už jsem si zvykl. Vždycky, když spolu někam jedeme, sedím v protisměru."

Ze dveří kuchyňky vyšel vrchní, na malém kulatém táčku nesl láhev a dvě štamprlátka. Když naléval to její, trochu vůně skáplo na ubrus.

"Křtiny!" vydechla a zakryla skvrnu dlaní.

"Ve vlaku to neplatí," řekl číšník, utáhl kovové víčko láhve a hledal po kapsách bloček.

"A na lodi?" zajímala se.

"Na lodi taky ne." Nakreslil na účtenku B, dvakrát ho podtrhl a vsunul záznam pod popelník.

"A v letadle?" pokračovala.

"Ani v letadle."

"Jak to víte?"

"Jsou na to směrnice. Mám tu láhev tady nechat?" nabídl jí.

"Radši ne," usmál se muž.

"Mlha už se trhá," všimla si.

"Přes den má být jasno a slunečno," slíbil vrchní a odešel s láhví do kuchyňky.

"Je sympatickejš, viď?"

"Je," kývl.

"Mohls mu nabídnout taky panáka, třeba by si vzal, když tady nikdo není."

"Já tyhle věci neumím."

"Škoda. Představ si, že se s ním třeba budem vracet i zpátky, bude nám smutno, že už to končí a... možná by nás potěšilo, když by se na nás usmála známá tvář."

"Takové berličky nepotřebujem."

Cukla ramenem. "Já někdy jo."

"To si jenom teď namlouváš, ale až se budem vracet, tak určitě začneš plánovat nějakou další příjemnost a na smutek ti ani nezbude čas. Přece to znám, vždycky, když se vracíme, tak..."

"Tak ty to znáš." Rozčileně otevřela pusu pro nádech a okamžitě ucítila v krku varovný mentolový průvan, který neměl nic společného s becherovkou, jen se situací, ale jako vždycky už bylo pozdě, a tak ten signál spláchla dlouhým hltém a sáhla po cigaretě. "Tak ty to znáš! A to tě nikdy nenapadlo, že je to jen taková moje obrana? To tě nikdy nenapadlo?"

"Napadlo, jenže..."

"Proč si asi schovávám všechny jízdenky ze všech našich cest, o tom jsi nikdy nepřemýšlel?"

"To je přece jasné, proč."

"Když je to tak jasné, tak mi řekni, co si schováváš ty. Hm?"

Zvedl skleničku, cinkl okrajem o tu její a napil se.

"No tak! Jmenuj mi jedinou věc, kterou sis schoval!"

"K čemu. Věci se neschovávají proto, aby se o nich mluvilo," namítl.

"Ne, ale ničí se proto, aby se o nich nemluvílo, že? Jako ten můj první krásnej dopis, kterej jsi spálil!"

Zadýchla mu brýle tím proslým obviněním a on rychle sáhl do saka pro kapesník a smířlivě to smazal. "Mrzí mě to. Už jsem ti přece říkal, že mě to mrzí."

Zvedl k ní oči, ale ani jejich nahota unaveně vydaná

všanc ji nezbrzdila. "Nelži." Napila se. "Vůbec tě to nemrzí." Odložila prázdnou skleničku k okraji stolu. "Náhodou seš moc rád, žeš ho spálil, že ho nemůže vyšťarat tvoje velkorysá manželka!"

Vzdychl. "Už jsem ti to vysvětloval desetkrát, po jedenáctý se mi nechce. A dej tu sklenku blíž, nebo spadne a rozbije se!"

"No a? Střepe přece nosí štěstí!" odsekla.

"Jenže ve vlaku to třeba neplatí," pokusil se vrátit náladu o deset kilometrů zpátky.

Ušklíbala se, zvedla sklenku a mrskla ji na zem.

Muž vstal, našel v peněženke padesátikorunu a pečlivě ji zastrčil pod popelník. Pak se otočil, vyšel na chodbičku.

"Udělal se mu špatně," vysvětlila vrchnímu.

"No jo, to je ve vlaku běžný, zvlášť, když se sedí v protisměru," kývl.

Hleděla na něj, jak ve vratkém podřepu smetává štěstí na lopatku, pravá klopá těsného sáčka se mu přitom vyboulila, takže bylo vidět, že pod ním nenosí košili, ale jen náprsenku přichycenou špendlíky k bílému tričku.

"Sichrhajcky prej vyrábí muklové. Ručně. Věděl jste to?"

Přistiženě vstal a upravil si klopky. "Vážně? To je hrozné!"

"To je. A přitom jsou to kolikrát úplně slušný nevinný lidi, kterým se jednou přihodilo neštěstí, třeba nějaká dopravní nehoda a za to jim cholej lebky, narvou je do zelených hader a pošlou kopat pangejty nebo vyrábět sichrhajcky!"

"Je to všechno k blití," vzdychl vrchní. "Nepotřebuje váš muž nějaký prášek, třeba kinedryl? Máme tu lékárníčku," mávl rukou ke kuchyňce.

"Ne. Nic mu není. Jen jsme se pohádali."

"Aha. No tak to je ve vlaku úplně běžný. A víte, že v rychlíku se lidi hádají častěji než v osobáku?"

"Fakt?" Vytáhla kapesník a otočila hlavu k oknu.

"Čestný slovo!" Naslinil si prst a vážně ho zvedl.

Sevřela růžek padesátikoruny a vyvlékla ji na ubrus.

"Tak já to zaplatím. Dvě becherovky a jedna sklenka."

"Ve vlaku se sklo neúčtuje, máme povolený vysoký odpi-
sy."

"Teď si vymejšíte!"

"Jsou na to směrnice."

Seděl na jejím místě u okna, listoval v časopise. Pozo-
rovala ho přes sklo dveří, vypadal v tom prázdném kupé spo-
kojeně a zabydleně, pravou nohu si podepíral o kovový kryt
topení a na sklápěcím stolku měl připravenou velikou hrušku.
Na protějším sedadle ležel jeho žlutý kožený vak a na věšáč-
ku u zrcadla visela kostkovaná čepice s kšiltem. Jediným
nadbytečným předmětem v tom vyváženém zátíší byla její čer-
vená prošívaná kabelka, proto ji asi umístil do nosiče nad
svou hlavu, odtamtud ho nemohla rušit.

Časopis byl teprve v polovině, a tak odstoupila od dve-
ří k oknu, chvíli s ním cloumala a když se otevřelo na sku-
linu, vytáhla z kabelky cigaretu. Tenhle vagón byl sice pro
nekuřáky, ale věděla, že na chodbičce se to tak přísně nebe-
re. Vlak teď jel velmi rychle a ona si představovala, že je
to mezinárodní expres, který zastavuje jenom na hranicích a
potom až třeba v Budapešti. Ještě před několika lety by si
za cílovou stanicí vybrala Paříž, ale dnes už byla i ve sně-
ní krotce realistická.

Na konci vagónu třískla dvířka. Vysunula dlaň z okna a
upustila nedopalek. Pár vteřin jiskřivě plachtil podél vlaku,
potom ho nabral boční vítr, zakroužil s ním a nechal ho
slétnout do hnědé brázdy pole připraveného už k přezimování.

Vešla do kupé. Muž zavřel časopis, podíval se na ni, na
hodinky, pak z okna.

"Už tam brzo budem?" Zeptala se stejně, jako se ptávala
v dětství, když se v tomhle vlaku těšila na babičku.

"Asi za hodinu." Usmál se a chtěl vstát z její rezerva-
ce, ale ona zavrtěla hlavou a kajícíně si sedla do protismě-
ru.

"Je tam něco zajímavého ke čtení?" Ťukla prstem do ča-
sopisu.

Kývl. "Zaškrtl jsem ti jeden článek."

"O škodlivosti kouření?" hádala.

"O rakovině kůže a její souvislosti s nadměrným opéká-

ním se na slunku."

Mávla rukou, ale už to nalistoval, a tak si tu prognózu přečetla. "To se mě vůbec netýká," odložila časopis. "Já přece nemám severskou pleť a žádné hnědé skvrny se mi taky nedělají."

"Zatím. To se pochopitelně projeví až ve stáří."

Cukla ramenem. "Pak mi to bude fuk."

"Jak myslíš, ale buď tak hodná a Jitku k tomu nenuť! Chceš tu hrušku?" dodal smířlivě.

"Pálku."

Vytáhl z kapsy červený nůž, usmál se na hrušku a zálibným pohybem ji překrojlil.

Nastavila dlaň. Slupka byla zahřátá sluncem, ale dužina pod ní si uchovala čerstvý chlad, a když se do ní zakousla, napadlo ji, že jestli se spolu někdy rozejdou, bude jí, v té pokročilejší fázi smutku, nejvíc chybět právě tato jeho schopnost vychutnávání detailu a nálady.

"Na co teď myslíš?" chtěl vědět.

"Na nic. Jen tě tak pozoruju," zobecnila to.

"Hm," ušklíbl se. "Dívej se radši z okna, to je příjemnější pohled."

"Blbečku." Vstala k němu, políbila ho a špičkou jazyka mu přesunula do úst rozkousanou dřeň. "Je to mäslevka?" zeptala se, když polkl.

"Jo. Na to se mě ptáš každý podzim."

"Já mám ráda v lásce rituály, ty ne?"

"Mám."

"Takže hrajem?" navrhla.

"Teď?"

"Tobě se nechce?"

"Ale začínáš ty."

"Jako vždycky. Tak teda: miluješ mě?"

"Jo," odpověděl bez váhání.

"A kdyby to bylo nutný, bojoval bys za mě?"

"Jo."

"Teď pozor: nechal by sis pro mě uříznout nohu?"

"To jo," potvrdil seštěle.

"Anebo ruku?"

"Taky."

"Anebo vobě ruce?"

Vlak zpomalil a táhle zahvízdal před tunelem.

"Pojď ke mně," šeptl, "dohrajem to potom."

"Půjdem do hotelu pěšky?" zeptala se před nádražím, které se za těch dvacet let hodně smráklo a zaprášilo.

"Radši tramvají. Vybalíme a projít se můžem pak, bez tašek." Zamířil k trafice, která tu tenkrát nebývala, a ona si všimla, že kromě jízdenek kupuje taky pohled - pravidelné překvapení pro ni. Za tři dny si ho vyhrábne ze schránky, přečte text, tentokrát asi s narážkou na rozbitou sklenku, a pak tu vzpomínku zasune do šedé obálky k ostatním. Uvědomila si, že byla nespravedlivá a že skutečný fetišista je vlastně on.

Starý muž v recepci je vlídně přivítal, nevzrušeným kulatým písmem si opisoval do knihy jejich rozdílná příjmení a ona si zatím starostlivě prohlížela jeho seschlé ruce s výraznými hnědými skvrnami, které mohly signalizovat první stupeň rakoviny kůže. Připomnělo jí to nedohraný dialog. "Anebo vobě ruce?" zeptala se polohlasem.

Muž vedle ní se soustředěně usmál. "S klidem," řekl nejdřív. Pak se ale zarazil. "Počkej. Vobě né!"

"Proč né?" pokračovala hlasitěji.

"By stačila jedna, né?"

"Ale co dyby vobě?"

"Proč bych musel zrovna vobě ruce?"

Recepční zamyšleně vzhlédl, potom jim vrátil legitimace a otočil se k desce, kde visely klíče. Všimla si, že jich moc nechybí, hotel už asi neměl tak dobrý zvuk jako v dobách jejího dětství. Tenkrát to byl nejlepší hotel v celém městě, sprádala si o něm představy a jednu z nich teď uskutečnila. Stařík vztáhl ruku a po chvílce váhání vyvlékl z háčku klíč

od pokoje číslo 111.

"Je tam koupelna?" vzpomněla si.

"Ano, madam. Koupelna s vanou. Vybral jsem vám nejhezčí pokoj," řekl to bez tečky a podle vlnění svalů kolem úst poznala, že by něco rád dodal a že si netroufá. Povzbudivě se na něj usmála, ale muž vedle ní už vykročil k výtahu, a tak zvedla svou tašku a šla za ním.

Recepční obešel pult, předhonil je, zmáčkl knoflík přivolávače, a když klec dosedla, otevřel jim dveře. Jeho chování působilo nezvykle pohostinně, ale rozhodně se nedalo podezírat ze žádosti o spropitné. Muž vedle ní si to uvědomil taky. "Pane, vy se tváříte jako majitel!" usmál se.

Stařík zrudl, nervózně se rozhlédl po prázdné hale a potom odhodlaně vkročil za nimi. Ale nic nestiskl, a tak stáli namačkaní v tom těsném prostoru a recepční si pořád ještě netroufal.

"Máte tu hodně hostů?" zeptala se, aby ho osmělila.

"Teď ani ne, výstava už skončila," vyslovil to netrpělivě, jako by ho vyrušila z hlubokého zamyšlení.

"Tak pojedem? Je to první patro?" přešlápl muž.

"Ano!" poplašil se stařík a zmáčkl knoflík s bílou jedničkou.

Když přistáli, čekala najisto, že půjde s nimi, ale on jen otevřel dveře, popřál jim příjemný pobyt a odvezl si své rozpaky dolů.

Udiveně se na sebe podívali, pak pokrčili rameny a šli hledat dveře číslo 111. Objevili je až za zákrutem chodby, v úzkém samostatném výklenku, což bylo potěšující. Vstoupila první, skoro po špičkách, jako pokaždé velice napjatá a zvědavá.

Ale dřív, než si stačila místnost prohlédnout, rozdrnčel se pod oknem telefon. Muž zavřel dveře a s nakrčeným čelem přešel pokoj. "Prosím! Ano. Kdo? Opravdu? To je... moc zajímavé. Jistě, hned jí to povím. Děkujeme!" Položil sluchátko a rozhlédl se. "Tak co, jak se ti tady líbí?"

"Počkej, to byl recepční?"

"Byl. Ten váleček je dost hrozný, viď?"

"Co ti říkal? Tak už mě nenapínej!"

"Mám ti vysvětlit, že budeš spát v historickém pokoji." Otevřel skříň, vyndal ramínko a pečlivě si na ně pověsil sako. Oddaloval tu zprávu jako štedrovečerní zacinkání zvonku.

"Jak to?" hlesla.

Otočil se, aby viděl její reakci. "Před lety tu strávil jednu noc Škvorecký."

"Ne!" užasle si sedla na postel. Ale okamžitě vstala a rozechvělou dlaní uhladila skrčenou pokrývku. "Ne!" řekla znovu.

"Už jo. Přijel prý s nějakou kapelou a pochybuju, že by si to ten chlap vymyslel."

"S kapelou? Takže to nejsou báchorky? Fakticky foukal na saxík?" drkotala se v tranzu.

Muž rezervovaně pokrčil rameny. "To nevím, tyhle podrobnosti mi neříkal. Ale nábytek prý je pořád ten samý, nic od té doby neměnili. Což vysvětluje i ten váleček."

"Náhodou! Je docela vkusnej. Ten stařík je ale bezvadnej, víd!"

"Asi poznal ty dialogy."

"No jo, určitě. A jak byl ve výtahu nervózní! Nebyl si jistej, jestli si tu důvěru zasloužíme. Tak Škvoreckej... Kdy to asi bylo? Neřek, v kterým to bylo roce?"

"Ne. Ale můžeš se ho zeptat, až půjdem ven."

"Ano, ano. Představ si, až tohle povím Zuzaně!"

"Tak nejsi zklemaná?"

"Prosím tě! Jak bych mohla. Že je to tády krásný, miláčku?"

"Postele jsou od sebe," podotkl.

"No bůž, tak si je přešoupnem. Myslíš, že tády Škvoreckej spal sám?"

Muž se zatvářil přemýšlivě, pak sáhl po sluchátku.

"Já ti to hned zjistím."

"Proboha! Polož to!" sykla. "A zuj si boty, ať jim to tády nezmažem."

"Vzalas mi pantofle?"

Udiveně zavrtěla hlavou. "Já myslela, že si bereš z domova."

Vzdychl a v ponožkách přešel ke dveřím koupelny. Otevřel je a rozsvítil. Nakoukla mu přes rameno. "Docela pěkná. Taková... útulná, řekla bych."

"Z kohoutku kape... A nejde to utáhnout. Ale třeba je to součást piety. Pyžamo jsi mi vzala?"

"Proč. Vždyť už se topí. A víš co, až do zejtrka ti budu říkat Danny!"

"Tak na to abych se snad osprchoval."

"Teď? Nech to na potom."

"Kolik je hodin, Danny?"

Sáhl na noční stolek pro brýle, pak pro hodinky. "Půl páté."

"UŽ? Tak to musíme okamžitě vstát a oblíct se. Chci ti ukázat svůj rodný dům v zapadajícím slunci."

Zívl a vystrčil z postele holé nohy. Všimla si, že mu naskočila husí kůže. "To pyžamo mě mrzí," řekla provinile.

"Ale jdi. Hlavně, že jsi nezapomněla něco důležitějšího, třeba pilulky."

"No jo," přitiskla se k němu, aby ho zahřála. "I když v tomhle pokoji..."

"Co?!" zhrozil se.

"Nic."

"No proto. Musím se holit?"

"Ne. Máš to dobrý, Danny."

Jenže v recepci se mezitím vyměnily služby. Za pultem se teď nudila dietou vysílená slečna, která ani nevzhlédla, když jí muž podával klíče. "Kolega? Ten bude až zase zítra odpoledne. Máte snad nějaké přání?"

"Nemáme," řekla rychle žena.

"Proč ses jí nezeptala? Určitě by to věděla taky," divil se, když vyšli do podzimní ulice.

"Od takové to slyšet nechci. To si to radši budu představovat po svém. Jé, koukni, oni tu kašnu zbourali!"

"Kde?"

"No tady! Tady uprostřed přece bývala krásná kašna. To je teda vrchol! Tobě se nezdá, že je to vrchol?"

"Já jsem tě varoval. Navrhoval jsem ti Brno, ale..."

"Brno! Do Brna jezdíme furt!"

"Já myslel, že máš ráda v lásce rituály."

"Přestaň se hádat. Stojíš před mým rodným domem," napomenula ho.

"Tenhle?"

"Tenhle. Dřív teda vypadal líp, ale, že je docela hezkej?"

"Je." Pohládl jí po vlasech. "Jak dlouho jsi tady nebyla?"

"Dvacet let. Dřív ty štuky ještě nebyly tak odrovený. Zkusíme, jestli je odemčeno?"

"Ano."

Přeběhla z vozovky na chodník a opatrně stiskla kliku. Dveře se vrzavě otevřely. Neklidně se ohlédla, ale muž se povzbudivě usmál, a tak vkročila ze slunce do tmy. Bez rozmyšlení nahmátla vypínač. "Cítíš tu vůni? To je ze sklepa, asi tam taky mají uskladněný jabka."

"Asi. Ale proč šeptáš?"

"Protože se bojím."

"Čeho?"

"Jen tak, vždycky jsem se tady u sklepa bála. Ty to neznáš?"

"Znám. Půjdem nahoru?"

"Jo. Ukážu ti ten balkón do dvora. Jak jsme si tam hrávaly na chudé Čínanky a vařily na slunku čaj, ale..." zastavila se v mezipatře a prudce otevřela skleněné dveře na balkón. "Tady dál přece byly schody, takové železné schůdky, vedly na mštek a pak..., oni zbourali ten protější domek! Vidíš? Ve dvoře byl takový přístavek, pradědeček tam měl dílnu!"

"Nechoď tam!" Sevřel jí rameno. "Mohlo by to třeba spadnout," dodal tiše.

Na vteřinu zaváhala, napadlo ji, že kdyby měl opět pravdu, hodně neřešitelných věcí by se tím vyřešilo. Ale pak si vzpomněla, že po tom dvorku, do kterého by se zřítila, občas přebíhaly z vedlejšího skladu krysy.

Zvedla hlavu a zkontrolovala nezkažené panorama protějších střech, trochu jí to usmířilo. Pak couvla do chodby, tiše zavřela dveře a otočila se k němu. "Nemusíš se tvářit tak useďavě, jak vidíš, jsem nad věcí! Ale ještě ti předvedu ten záhadný kumbálek vedle půdy. Říkaly jsme mu zelený pokoj, protože babička tam všechen nábytek natřela nazeleno. Pronajímala ho nějakým lidem, přicházeli jenom párkrát do měsíce, vždycky se den předem ohlásili, aby mohla vyvětrat a v zimě zatopit, zdrželi se jen do večera a když po nich přišla uklidit, bylo tam pokaždé děsně nahuleno a vedle skříně stály prázdné flašky od piva. Ty si mohla nechat, kromě toho jí platili stovku měsíčně."

"A co to bylo zač?" zajímal se.

"Nevím, asi nějaká parta, třeba karbaníci, babička se s náma o tom nechtěla bavit, možná to taky nevěděla přesně, ale ty prachy se jí hodily."

Vyšli po schodech k půdě, žena si stoupla na špičky a chvíli hmatala po uprášeném krytu elektrických hodin.

"Hledáš klíč?" šeptl.

"Už ho mám. A je to pořád ten samej!" vyhrkla vzrušeně. Pak se vyklonila přes železné zábradlí a poslouchala. Dům pod nimi byl netečně tichý, nájemníci buďto spali, nebo se šli před večerí projít. Popošla ke dveřím a rychle je odemkla.

Místnost, do které vstoupili, působila miniaturním dojmem, ale byl to jen optický klam vyvolaný zkoseným stropem a přemírou nábytku.

"Udělalí si z toho skladiště," vydechla zklamaně.

Z původního zařízení zůstalo jen několik kousků podél zdi a jejich kdysi veselý hráškový nátěr lety vybledl do kancelářské šedi. Stejný odstín nebarvy získala i potrhaná roleta, která clonila pevně zavřené okno.

"Smutný, viď? Ale tenkrát tady bylo hezky, zvlášť dopoledne, když svítilo slunko. Mívali tu i telefon a taky led-

ničku. Jednou jsem ji tajně otevřela, ale byly v ní jen takové krabičky, co se v nich prodávají filmy. To pivo si asi nosili pokaždý čerstvý."

"A ty myslíš, že to byli karbaníci?"

"Nevím. To už je fuk. Tebe to zajímá?" podivila se.

"Spíš rozčiluje. Mám totiž dojem, že to byl konspirační pokoj. Že ho babička pronajímala fízlům."

"Co? Ty ses snad zbláznil! To je přece blbost. Jak tě to mohlo napadnout?! Taková kravina!"

"Zdá se ti?"

"No jistě! Copak si myslíš, že byla schopná... Moje babička?!"

"Ale, vždyť to nemusela vědět. Prostě se jí hodila ta stovka. A tak jim zametala a topila. Já ji neodsuzuju, přece. Copak? Tebe to dojalo?"

"Nech mě!" Zbrkle couvla před jeho vztaženou rukou.

"Seš děsnej! To už je fakt nemoc. Proč by tenkrát..." zarazila se.

Brýle rozpačité nadskočily, chystaly se zamžít soucitem, musela jim to rychle překazit. "Já tě tak nenávidím!" sykla.

"Mě?" divil se.

"Jo! Že jsem tě sem vůbec brala? To mě mělo hned trknout, že se budeš štourat v detailech a vymějšlet si takový hrůzy!"

"Zvláštní je, že to nenapadlo tebe, máš přece větší fantazii," namítl chabě.

"Protože já přemýšlím úplně jinak, normálně totiž!" Cítila, že se jí vztek přelil do tváří, a nejvíc ji rozčilovalo, že nemůže svobodně ječet a rozkopat ty cizí uprášené almáry. S úsilím držela hlas na hranici šepotu.

"Promiň," hlesl. Přejel si rukávem čelo a neklidně přešlápl, zřejmě i on litoval, že ho sem vzala. "Máš pravdu, je to asi nemoc."

"Ale?" ušklíbala se.

"Ovšem uznej zase ty, že kdyby se to bralo bez emocí, jenom čistě podle faktů..."

"Ne! Nic neuznám. A přestaň s tím. To ti nestačí, žeš

mi zničil vzpomínku? Že už si nikdy nebudu moct představovat tenhle pokoj, takovej, jakej byl, když nás sem babička zavedla na velikonoční pondělí a my jsme se Zuzanou hledaly ve skrýších dárky, na stole stál načančaný cukrový beránek..."

Rychle ji objal. "Tak už mi to odpusť, beránku!"

"To je výběr, co! Telecí medajlónky v Praze neuvidíš," s nadšením patriota prohlížela jídelní lístek.

"Možná proto, že v Praze nechodíme večeřet po hospodách," namítl logicky. Ale pak objednal i aperitiv a láhev červeného, jako kdysi, když po hospodách ještě chodili. Na okamžik si ty časy zase přivolala a posmutněle ji přitom napadlo, že přes všechno chvatné nepohodlí a ponižující škemrání o cizí klíče to byly nejsilnější týdny jejich lásky, a vůbec nechápala, že to necítila už tenkrát.

"Nad čím tak přemýšlíš, beránku?" všiml si.

"Vzpomínám na naše divoké začátky."

"Aha. Ale teď je to taky krásné, nebo ne?" stiskl jí dlaně.

"Je. Ale něco už je pryč."

"To víš," pokrčil rameny, "člověk musí vždycky něco ztratit, když chce něco získat."

"Ale proč?"

"Protože se to vylučuje. Nemůžeš trávit večery ve vinárnách a divadlech, když máš doma dítě."

"Myslela jsem to trochu jinak," namítl.

"Jenže to s tím souvisí, pocit svobody, dobrodružství a tak. A nemysli, já ti rozumím."

"Jistě. Máš víc zkušeností."

Kývl.

"V oblasti rodinného života," dodala prudce.

"To mám," souhlasil klidně.

"A nepřipadá ti, že zabředl někam, kde už tě zas čeká řada povinností a jenom odměřený kousek radosti?"

"Pochopitelně! To mi ale bylo jasné hned. Už tenkrát,

když jsi mi ještě slibovala nymfu."

"Nesplnila jsem ti to?" podivila se.

Usmál se. "Stejně jsem to ani nečekal."

"Tak proč jsi tam lezl, do té pasti?" vyhrkla uraženě.

"Protože to byla moc lákavá, voňavá pastička," šeptl přes stůl.

"Jen se neďelej, bylo to úplně jinak."

"Jak?"

"Bál ses, že když budeš dělat dlouho drahoty, tak tam vleze někdo jinej!"

Brýle podiveně nadskočily. "A víš, že tohle mě ani nenapadlo?"

"Kecáš."

"Opravdu. Věřil jsem, že je to past zbudovaná speciálně na mou míru."

Ta věta ji přelila jako vysoká sállová vlna valící se z nitra moře, zavřela před ní oči, zadržela dech, nohy jí podklouzly na ustupujícím písku, a když ji pak rozmáčenou vytáhl k sobě, cítila se jako průsvitná medúza bez tajemství.

"Však jo." Roztřeseně vyklepla z krabičky cigaretu.

Zvedl zápalky a posvítíl si na ni.

Rychle vydechla kouřovou clonu. "Víš, že zacházíš se sirkami jako žena?"

"Jak to?"

"Protože škrtáš směrem od sebe, to bylo v nějakém testu. Správný chlap totiž vždycky škrtá k sobě. Klidně riskuje, že si popálí kravatu nebo chlupy na prsou, když je to v posteli," vysvětlila.

"Já v posteli neškrtám."

Hleděla na něj široce rozevřenýma očima, chtěla mu signalizovat, že už mu za záda tiše přitlapkal vrchní, ale on to bohužel nepochopil. "Já v posteli dávám přednost..."

"Aperitiv je taďy!" přerušila ho tedy vesele.

Mladému číšníkovi se znatelně chvěla ruka. Když kladl na ubrus její skleničku, přecáklo trochu tekutiny přes nízký okraj. Červená slza pomalu klouzala po štíhlé stopce,

všichni tři ji fascinovaně sledovali, a teprve, když překápla na podstavec, zachytil ji číšník do bílého ubrousku. "Promiňte mi to," hlesl, "jsem nemešlo," dodal neprofesionálně.

"To nic," usmála se. Pak ji něco napadlo. "Tahle vinárna se jmenuje U kotvy?"

"Ano, madam."

"Takže jsme zachráněni, na lodi to neplatí!"

Mladík tázavě zvedl obočí a šel si to přebrat do kuchyně.

"Líbila ses mu," potěšil se muž.

"Možná. Už jsem si všimla častěji, že se líbím hlavně pinglům, šoférům a tramvajákům. Jsem takový lidový typ."

"Ano? A jak si vysvětluješ, žeš uhnala právě mě?"

"I králové se občas snížili k drzým pradlenám. Osvěžili se u nich. V posteli jsou si všichni rovni."

"To sis upravila. To se říká o smrti."

"No však! Milování je malá smrt."

"Stejně tak jednou skončím. V tvé postýlce."

"Proboha ne! Víš, co by s tím bylo problémů? Musela bych volat kamarádům, aby tě za tmy dopravili na nějaké neutrálnější místo..."

"To bys musela!"

"No dobře, tak už to dopij, nesou nám medajlónky."

"Šetřím si to."

"Jenže aperitiv se má dopít před jídlem. Opravdickej Danny tohle věděl už v patnácti."

"Ten jo. Proto to taky dotáhl tak daleko." Ale zvedl sklenku a vysrkl rozředěný růžový zbytek.

"A nesrkej!" napomenula ho. "Zkus si představit, že tě třeba jednou pozve na večeři americkéj velvyslanec," předestřela mu situaci.

"Nestraš."

"Ovšem mohl bys mě vzít s sebou a já bych ti nenápadně napovídala."

"Neumíš anglicky," uklidnil se.

"To by byla spíš výhoda, ne? Ale třeba bys tam šel radši s manželkou, ta sice taky neumí anglicky, ale zato se dokáže

velkoryse upozadit, kdežto já bych do tebe furt hučela, abys velvyslanci překládal moje zábavné historky, takže..."

"Takže dobrou chuť!" zvedl příbor.

"Ty mě k Američanům nevezmeš?" zakňourala mezi sousty.

"Když se naučíš při jídle mlčet, tak tě vezmu."

"Fakt?"

"Ano. Hned, jak mě velvyslanec pozve, dám ti vědět."

"A co mu o mně řekneš?" vyzvídala.

"Co bych měl říkat?"

"No, co že jsem tvoje?"

"Tak to si musím ještě promyslet." Pečlivě se probíral v bramborových hranolcích a ty nejkřupavější odkládal stranou pro ni.

"Už jsi na to přišel?"

"Už. Vysvětlím velvyslanci, že jsi moje pusinka. Anglicky se to píše Pussy."

"Pussy?" potěšila se. "Takže to není tak úplná hatlamatilka. Hele, co kdybych se to přece jen začala učit taky? Teď, když je Jitka ve školce a mám víc času, mohla bych..."

"Vykašli se na to, beránku. Umíš tolik důležitějších věcí tak krásně, tohle je ztráta času."

"Asi jo. A jak ti chutná to víno, Danny?"

"Je skvělé."

"Že. Chceš teď pokračovat?"

"V čem?"

"Ale co dyby vobě?" napověděla mu.

"Proč bych zrovna musel vobě ruce?" namítl pohotově.

"No dyby."

"Ale houby. To radši třeba ruku a nohu."

"Ale já chci dyby vobě ruce."

"No tak teda vobě," řekl.

"Chyba! Má tam být: no tak teda jo."

"No tak teda jo," opravil se.

"Ale rozmejšlel ses," pokračovala.

"Však to není jen tak, vobě ruce."

"To máš ale všechno bez rozmejšlení."

"Však já jo."

"Už ti to jde mnohem líp," pochválila ho. "Isky máš teď

tak dobrou náladu?"

"Je mi tu dobře," Zvedl talíř a přesypal vypečené brambůrky na ten její. "Narodila ses v moc pěkným městě, to musím přiznat."

"Je hezčí než to tvoje?" vzrušila se.

"Ono se to dá těžko srovnávat." Zamyšleně jí pohladil ruku.

"Proč?"

"Protože moje rodné město je spíš vesnice, uprostřed teče potok..."

"To je náhodou milý." Nabodla poslední hranelek a odevzdala talíř vrchnímu.

"Přejete si kávu?"

"Ne. Ještě jednu láhev toho vína. A...", usmál se přes stůl na ženu. "Máte nějaké doutníky?"

"Jistě, pane. Přinesu vám vybrat."

"Danny!" vydechla nadšeně. "Ty budeš kouřit doutník?"

"Budu! Vyberu si ten největší a udělám kolem tebe mlhu, aby tě támhle ti rodáci přestali okukovat."

"Kde? Kteří?"

"U toho stolku pod oknem, ale neotáčej se, aby to nebrali jako výzvu."

"Výzvu? K čemu, prosím tě?"

"Za chvíli se tady začne tančit, aspoň to inzerovali u vchodu, na tom plakátě."

"A jo. Tak to buď bez obav. Na veřejnosti tančím nerada."

"Proč vlastně?"

"Protože tanec mě vždycky provokuje k svlíkání."

Vedle stolu se zřetelně zachvěla krabice s doutníky. Muž si posunul brýle a potom sáhl po tlustém zámotku kubánských revolucionářů.

"Vemte si dva," odhadl ho číšník. "Na potom," dodal tišeji.

"No to byl ale drzoun!" žasla.

"Proč. Mně to od něho připadalo docela milé," přiznal muž a zálibně čichal k doutníkům. Pak jeden zastrčil do ná-

první kapsy a vyndal červený nůž. "Nejdřív se takhle odkrojí špička," vysvětloval.

"Já vím. Táta je kouřil taky. Přivezl si z Kuby obrovskou krabici, máma v ní má dodnes šitíčko, a když mu došly, tak si zavedl bezvadný systém, jak získat další. Tenkrát se ještě nedovázely, a tak si je kupoval od vrchních, co je dostávali místo dýška od různých turistů. To bylo chytrý, viď?"

"Ano. Už když jsi mi to vyprávěla poprvé, tak..."

"Já už jsem ti to jednou říkala?"

"Nejmíň dvakrát. Ale to vůbec nevaří," ujišťoval ji.

"Že ne! V mém rodném městě ti můžu vyprávět cokoli, všechno zní úžasně. Co myslíš, zajedem si spolu někdy do toho tvýho?"

Pohybem ruky naznačil, že nemůže odpovědět, rozdýmával právě doutník. Počkala tedy, až mu to chytne, potom zopakovala otázku. Místo odpovědi se věrohodně rozkašlal.

"Ty to šlukuješ?" podivila se.

"To se nesmí?"

"Když nejseš zvyklej ani na cigarety, tak to radši jen bafej. Ale na něco jsem se ptala."

"Já vím."

"Zajedem si tam někdy?"

"Radši ne."

"Když já bych tak chtěla!" Zašmidlala dlaněmi a udělala prosebný obličej.

"No jo. Ale radši ne."

"Proč ne?"

"Zbytečně bychom provokovali. Nezapomeň, že tam žije můj bratr a švagrová."

"No a? Však bysme k nim nelezli, jenom bych chtěla vidět okolí, náměstím bychom prošli každý zvlášť. A případně bych mohla dělat kluka, vlasy bych si dala pod čepici, vůbec bych se nenamalovala, vzala bych si volnou bundu, džíny a mluvila bych mužským hlasem. To by přece šlo, Danny!"

Chvilí si to s přimhouřenýma očima představoval. Pak potáhl z vyhaslého doutníku a zavrtěl hlavou. "Radši ne."

"Stejně ti to nehoří. Neumíš to!" Naštvaně otočila hla-

vu k pódiu, kde už se zabydlovala kapela. Ve vinárně se sešlo a maličký parket se zaplnil prvními odvážlivci. Prohlížela si je, ale nikdo ji nezaujal, a tak vrátila krk do normální polohy. "Proč bych nemohla vidět tvý rodný město, Denny?"

Vyndal z úst už zase hořící doutník, nadechl se, ale zběsilá rušička bubeníkova vstupního sóla ho přehlušila. Žena postřehla, že mu to přišlo vhod, šaškovsky se usmíval, schválně klapal pusou naprázdno a v rytmu pohupoval rameny. Vztekla na něj vyplázla jazyk.

Sólo už končilo v potlesku, a jak se přidávaly další nástroje, rozblikala se po obvodu parketu růžová světýlka. Na jednu jí to připadalo provinční a ubohé. Ale muž naproti ní udělal uznalý obličej a zvedl láhev. "Připijem si, beránku?" zkoušel to.

"Až mi řekneš, proč bych nemohla aspoň jednou vidět město, v kterým ses narodil!" odhrkala mu narážku.

"Ty jsi přece umíněná koza! No tak dobře, jednou ho uvidíš."

"Kdy?" vyhrkla.

Vzdychl a odložil láhev. "Možná už brzo." Vyslevil to pomalu a s jakýmsi temným důrazem.

"Co to znamená brzo?"

"Až umřu. Můžeš mi tam přijet na pohřeb."

Otráveně zamáčkla nedopalek.

"Te myslím vážně."

"Jo? Tak ty si plánuješ pohřeb až na Moravu?"

"Už tam mám rezervovaný hrob."

"A tak."

"Koupili jsme ho loni," dodal. Spokojený přízvuk té věty jí projel hrdlem jako špičatý rampouch.

"Ty si neděláš legraci?"

"Má nejhezčí polohu, už jsem ho měl vyhlédnutý dávno, ale teprve loni se nám to podařilo."

Rampouch se rozlomil na dvě části, horní střepina jí přiškrtila dech a dolní ledově klesala k srdci. "Ty sis fakt koupil hrob?"

"Ano," potvrdil s pýchou. Jako by to byla nemovitost,

na kterou léta šetřili.

"Na Moravě?" sípla a douškem vína spláchla mrazivé šupinky, které se jí bolavě vracely zpátky do úst.

"Na Moravě," opakoval a nehtem ukazováčku to přiklepl do leštěné desky stolu.

Ale třeba umřu první já, napadlo ji. Jenže, to by mě muselo přejet auto. Třeba přejede.

Hleděla na něj, jak se počouchle šklebí a štárá sirkou ve vyhaslé špičce doutníku.

"Zatančíte si se mnou, slečno?" Ruka v šedém zplstěném svetru se dotkla jejího ramene. Vstala a zavěsila se do ní.

"Mám štěstí, tohle je první valčík," šeptl rodák a vyhlížel škvíru, kterou by pronikli na parket.

Chovám se jako tuctová mrcha, pomyslela si smutně, ale vykoledoval si to sám! Po takových funebráckých řečech přece nemoh čekat, že se inspiračně opiju a pak mu v tom pietním kutlochu budu předvádět Polu Negri! Ohlédla se ke stolu, ale než ho našla, přitiskl si ji přední díl svetru na sebe a nekonvenčně ji objal kolem krku. Po několika naražených otočkách se jí ledová drť přesypala do žaludku.

"Vy asi nejste odsud, že ne?" konverzoval svetř. Cítila, jak jí pod jeho svědivým dotekem vyskakují na krku pupínky.

"Ne. Totiž... Ne. Jsem z Prahy." Rozhodla se nezabřednout do sentimentálních podrobností.

"To se hned pozná!" zaražoval se a vděčně přemístil rukávy k jejím odhaleným klíčním kostem.

Zaklonila hlavu a poprvé se na něj podívala. Měl podější světlé vlasy, ale výraz obličeje jí připomněl všechny babiččiny mediky. Podobně světácky se tvářivali vždycky, když k ní přivlekli ranec špinavého prádla, a zatímco to rozbalovala, pátrala po sudých ponožkách a sepisovala se- znam, seděli ve výklenku kuchyňského okna, klátili nohama, okusovali si kůžičku kolem usmolených nehtů a nad každou podezřelou skvrnou vysvětlovali, že je to od jódu.

"Podle čeho se to pozná?"

"Co?"

"Že jsem z Prahy."

"Tak, podle všeho. Prostě vypadáte jinak než místní

buchty."

"Jak jinak?"

"Velkoměstsky," vyslovil to bez uvozovek.

Zplstěné chmýří už ji šimralo i v nose. Ale kapela naštěstí změnila rytmus a dvojice se poslušně rozpůlily k samostatnému zmítání. Uprostřed všeobecného zrychleného zmatku si přitiskla chladné dlaně na zarudlý krk. Medik to gesto zřejmě považoval za novou velkoměstskou módu, napodobil ji, a než píseň skončila, strkaly se nad parketem už všechny zdvižené lokty. Pak se rozsvítilo a on ji doprovodil ke stolu. "Přijdu zase," slíbil místo poděkování.

Láhev už byla skoro prázdná a doutník ponuře čadil do popelníku.

"Tak co, je dušička v péří?" ušklíbl se.

Pokrčila rameny.

"Čekal jsem, kdy se začneš svlíkat?"

Pokrčila rameny.

"Tebe to tady baví?"

Pokrčila rameny. "Ne. Ale aspoň si nepřipadám jako mrtvola."

"Jsi naštvaná? Kvůli tomu hrobu? Ale to přece není míněno proti tobě," vysvětloval.

"Hele, nesnaž se. Mně už je to jedno. Ať si tě teda jezdí zalívat tvoje velkorysá manželka."

"Chceš říct, že... To mi nepřijdeš ani na pohřeb?!"

"Ne. I kdybys umřel třikrát po sobě, tak mě tam neuvidíš!"

Bubny to potvrdily a svetr čekal. Drapala ho za rukáv a předvedla mu velkoměstské pojetí tanga. Na medika byl nečekaně chápavý a vláčný. "Můžem si tykat?" požádal ji, když se pak přesunuli k baru.

"Mně je to jedno."

"A nebude to vadit strýčkovi?" Tentokrát uvozovky použil.

Po další protančené sérii si všimla, že odešel. Polekaně se rozběhla ke stolku. Byl prázdný, jen vedle přeškrtané

účtenky ležel zbylý doutník.

"Práser?" doufal svetr.

"Proč. Ale stejně už musím jít." Hodila závěť do kabelky.

"Doprovodím tě."

Vedl ji přes park, tvrdil, že je to zkratka, a ona neodporovala, přestože věděla, že je to naopak zacházka. Pod nohama jim skřípal písek, kráčeli kolem geometricky vyrovnaných záhonů, chlouby města, ale svetr mluvil o sobě. Moc ho nevnímala, představovala si pokoj na konci chodby, vybledlý váleček a osamělý zvuk kapajícího kohoutku.

Pak si všimla, že zabočili mezi stromy. Medik zpomalil, přestal mluvit.

"Ty bys chtěl žít v Praze?" nabídla mu další dlouhé téma.

"Doufám, že brzo budu!" řekl s přesvědčením. Všichni babiččini medicci tuhle úvodní větu říkali s přesvědčením. Čekala, jaké budou jeho důvody a naděje. Ale on to nerozváděl.

Poznala, že se přibližují ke starému bunkru. Slyšela vedle sebe zrychlený dech a v dálce zapraskala větvička, asi veverka. Tuhle část parku mívala vždycky nejraději, ovšem ve dne. Bývaly tady úžasné prolejšačky a skrýše. Rozechvěla ji zima. Možná už leží v posteli a čeká, kdy se ozve výtah.

"Půjčím ti svetr, je chladno," nabídl se.

"Ne, děkuju."

Nebo možná přechází sem a tam po koberci, jako vždycky, když má starost.

"Tak tě teda zahřeju sám. Živočišný teplo je nejučinější." Ocitoval skripta?

"Ne, děkuju."

Ale už ji objal, ucítila na tváři zplstěnou vlnu, pak jeho měkké rty. Měla jsem si vzít taxíka, tohle asi dopadne špatně, pomyslela si neúčastně.

Veverka je zřejmě sledovala. Vzpomněla si, jak je s bačičkou krmívaly oříšky. Některé byly tak krotké, že přiskákaly až k dlaní. Vybavila si i své tehdejší vzrušení, vyvolané dotekem vlhkého čumáčku. I kvůli tomu sem přijela, aby mu to všechno řekla a ukázala. Jenže to pohřbil.

Opírala se o kmen stromu, cítila, jak jí rozepíná knoflíky na semišovém saku a připadalo jí složité, požádat ho, aby to nedělal.

"Krásně voníš," šeptl.

"To nevadí. Pusť. Musím už jít."

"Nepovídej. To bys mi přece neudělala."

"Proč ne!" vyškubla se mu.

"Protože jsme se už... skamarádili," přitáhl si ji zpátky. Neviděla mu do obličeje, ale snadno si představila, jak se sebevědomě usmívá.

"A neboj, nebude to nepohodlný. Kousek dál je takovej starej kryt, vevnitř je sláma, já to tam znám."

"No dovol? Co si o mně myslíš!"

"Nic špatnýho," ujistil ji. Už se propracoval k patentům halenky. "Změnu potřebuje občas každej, já taky. Změna je život."

"Tak to je omyl mladej," sykla mu do tváře. "A aby bylo jasno, s tebou bych nešla ani náhodou!"

"Neplkej, předtím jsi chtěla. To se pozná!"

"Ty toho tak poznáš! Okamžitě mě pusť!"

"Necukej! Bude se ti to líbit, uvidíš. Už jsi to někdy měla v bunkru?"

Teprve teď si vzpomněla, že má nehty.

"Neder mě, sakra! Nebo ti tu pracku přerazím!" Chytil ji za ruce, a tak otevřela pusu. Svrtr byl tlustý a na chuť odporný, přesto nepovolila stisk zubů dřív, dokud jí pevnými chirurgickými prsty nepřiškrtil zbytek dechu.

"Potvero! Ty mrcho! Já ti tu držku rozmlátím!" Strefil se do nosu. Pak do brady. Vyhrkly jí slzy.

"Co si o sobě myslíš, krávo?" ječel a mnul si pokousané rameno.

"Nic... špatnýho," vyslovila nezřetelně a slízla jazykem tu sladkou pomstu, která jí skapávala na horní ret. Pak se

rozmáchla do tmy.

"Tak tobě to nestačilo?!"

Konečně spadla na zem.

Někdo ji volal?

Otevřela oči a zmateně hleděla do rozkývaných větví nad sebou. Jejich pěstěné tvary působily ve tmě strašidelně. Překulila se na břicho a bolavě vdechla zahnilý pach zdupaného listí, líbeznou vůni rodné hroudy.

Někdo ji volal?

Zkoumala, co ji bolí nejvíc. Levá noha, nos a brada. Ta noha ji překvapila, nevzpomínala si, že by ji praštil taky do nohy. Ale třeba jsem spadla na šutr, připustila.

Zdálo se jí, že ji někdo volá. Zapřela dlaně o zem a udýchaně si zkusila kleknout. Ale už při prvním pohybu se rozptýlená bolest ostře nahlučila do jamky pod kolenem, že-na sykla, rychle povolila lokty a přetočila se zpět na záda. Větve strašily dál, ale připadalo jí snesitelnější, mít o jejich pohybech přehled, než jim nastavit nekrytá záda.

A znovu zaslechla to volání, ale nejspíš si to jenom přála. Kdesi nedaleko vytrvale šramotila veverka. Veverky v noci nespí? Přemýšlela. Asi ne, protože větší zvířata tu určitě nejsou, uklidňovala se. Ovšem mohl to být taky člověk. Mohl se vracet!

V panice si vzpomněla na bunkr. Tam by mě nehledal, netuší, že to tady znám! Sedla si a ohnula pravou nohu. Šustění trvalo, dokonce se oklikou přibližovalo, ale levému kolenu to bylo fuk. Tak přece jenom umřu první, napadla ji jediná potěšující okolnost.

Byly to kroky.

Nemohla proti nim udělat nic, než si zase lehnout a doufat, že ji ve tmě minou. Dala by přednost i lišce, Zuzanu tenkrát kousla v zoologické opice a spravily to tři stehy. Zrychleně uvažovala, jaká je záruční lhůta na očkování proti tetanu. Jenže tohle byly horší kroky. Teď už to rozpoznala jasně, už zahlédla i siluetu. Pak se zaleskly brýle.

"Martine!" vydechla.

"Jano!" rozběhl se. "Co ti udělal? Jestli..., tak se vrátím a zabiju ho, hajzla!"

"Martine."

"Co se stalo? Tak řekni! Co ti udělal? Bože, ty nemůžeš vstát?!"

"Jenom koleno, to bude dobrý," zadrmolila. "Hlavně, že seš tady. Neboj se, miláčku, to bude dobrý," vzlykla. A sedla si.

Muž si klekl.

Rozdrkotaně ho objala kolem krku, ale hned si připomněla rozbitý nos. "Nemáš kapesník?"

"Ano, ano." Taky posmrkl a začal prohledávat kapsy. Do trávy vypadl náž. Stiskla ho v dlaní. "Ty bys ho fakt zabil?"

"Počkej, otřu ti to."

Ucukla. "Ne! Je to zaschlý, to se musí vodou. Zajdem k fontáně, teda, pokud ji nezbourali," uchechtla se.

"Odnesu tě tam," zvedl ji do náruče.

"Ne, musím to rozchodit."

Opatrně ji zase spustil. Začala zuby a zkusmo došlápla. "To půjde. Je to jenom naražený. Asi jsem slítla na nějaký kámen."

"Chceš o tom mluvit?" nabídl jí váhavě.

"Ne."

"Kde máš kabelku?"

"No jo!" Podezíravě se rozhlédla.

Opřel ji zády o strom a špičkou boty rozhrnoval listí.

"Myslíš, že mi ji čmázl?"

"To bych si určitě všiml."

"Jak to, copak... ty ses s ním porval?" vydechla.

"Nemáš sirky?"

"V kabelce. Martine?"

"Tady je!" shýbl se. "Na. A hned se koukni, jestli tam máš všechno."

Poslušně prohmatala dno. "Tak ty ses nevrátil do hotelu?"

"Čekal jsem venku. Pak jsem šel za váma. Jenže, když jste odbočili z cesty, nevěděl jsem... mezitím jste se mi

ztratili," dokončil rychle.

U fontány mu nastavila tvář. Sundal si brýle a opatrně jí vymýval rány.

"Teď konečně vypadám jako chudinka, co?" sykala.

Zavrtěl hlavou. "Chudinka by mu radši dala."

"Zlobíš se?" hlesla.

Mlčel.

"Rozejdeš se se mnou?"

"Copak můžu?" vzdychl. A podepřel ji.

Pomalu škobrtali k východu z parku. U brány se zastavila.

"Chceš si odpočinout? Bolí tě to moc, beránku?"

"Ani ne. Ale, možná budu zvracet," upozornila ho.

"Měl jsem ho zabít!" zalitoval.

"Zavřeli by tě," namítla. "Pak by ti oholili lebku, narvali do zelenejch hader a poslali kopat pangejty nebo vyrábět sichrhajcky."

"Taxík!" vyhrkl. "Stopnu ho."

"Proboha, ne! Já nikomu blejt do auta nechci, zvlášť v mým rodným městě. Není to daleko. To už spolu nějak dojdeme, Danny."

Pokýval hlavou a usmál se na ni. Ve světle lucerny si všimla, že má natržený límeček a uprostřed čela velikou rašící bouli.

"Mám tě hrozně ráda, víš to?"

"Jistě. Tak co bude s tím slíbeným zvracením? Tady je poslední útulná možnost, pak už nebudou stromy."

"Nějak to přešlo."

"Takže ti nebude vadit, když si zapálím ten doutník?"

Otevřela kabelku a podala mu ho.

Dopis

Milý Danny,

předem mého dopisu přijmi srdečný pozdrav a milé spomínku na doby našeho mládí. Pozdrav aji temu Špizovátl a jeho milé přemilé manželce, sjetici, co vysvětlila temu Sekoji nebo Senkoi věc s Karlem Hynkem Máchó, a to nezná v denicích (Máchy) ty tečky, co sa ani vytisknout nedalo, ale musím psát popořádku a vypovědět celý svůj život voď poslednikrát. Teda v tem Darwinu se stal vomyl. Já jsem půjčil šalinkartu jednemu mukloji, von jel a byla ta katastrofa a von neměl jiné doklade teda doklat u sebe než moju šalinkartu. Tak vo-mluv teho poštmistra z Darwinu, von to myslel dobře, ale já chlastal v taverni, zatímco von umřel s mojí šalinkartou v té katastrofě a na mý jméno. Ten muki teda, né poštmistr.

Já byl tenkrát taky nezaměstnaný a chodil furt do té samé taverně, coš mně zachránilo, jak vidíš a čteš mou rukou, chlastáme visku a fčil u kámoše vidím v kapse čóhající Morning Stár, coš si přelož lyricky jako Jytřenka nebo tak něco a čtu, to jsem mu to vytáhl z kapse, nejdříf ty slavný věty slavný už pul století i víc vo světlym zítřku bez buržoazie, to snád není možný, furt to samý, ale zahlídl jsem tam kurzivku o vymoženostech a reportage v tý sóvislosti o ZOO - BRNO - BYŠTRC, gde oprotivá kapitalismu vyšlechtile a vechovale vobojživelný klokany, coš belo, čtu, vymoženost. Druhá strana byla utržená, von si kámoš do ní zabalil makrelo, tož jsem vytáhl makrelu a čtu ze smradlavého papíru nejdříf zase vo zahrnívajícím západě, jestli víš co tím míním, to jsem čet před čtyřiceti lety ve Felkiše Beóbachtr, co mi ho dával číst Malina a řek při tom Ty rododendróně. Západ sa zmitá ve smrtelných křečích, je mu konec, zahrnívá voď minulého století a vlastně furt, ale voďbočuju, aji pola by se s tím západem daly hnojit, ale zase není technology, voďbočuju. A fčil jsem se rozhodl: Pojedu do Brna - ZOO, voni jsou

tam stejně chudáci, do Prahy daleko, do Vídně (Wien) kósek, vždyť to bývalo vídeňský předměstí, než vypukly, jak slyším, ty dráty. Jako nezaměstnané v Darwinu jsem ušetřil majlant, ačkoliv jsem ho polovičku prochlatal v taverně a jel jako Spojeného Království Britské občan do Brna líta-lem. Ale fčíl: stojím před vopravdickým párem VOBOJŽIVEL-NÝCH KLOKAŇI. Voni aji plavó ve fšech vodách, chytajó hmyz na nozdre (ešivá viš, co tím míním) aji skáčó, já byl une-šený aš k hvězdám, teda k hvjezdám, musím psát pravopisně, né jako Ty v Dile.

V tom u mně stojí pohledná gérl, ne že ne pohledná, stáří asi tak třicet let, teda jářů, dívá se na můj voblek jakobych spadl z Marsu, slovo dalo slovo, čímž nenarážím na Dreslerojic ani na Lišku né, vona že je Maňa (ale zjistil jsem mněla katétr, teda katedru na přírodovědecké fakultě FUJEB v Brně, byla doktorka a céescé, cosik podepsala a fčíl dělá krmičku velbloudů, to jest správný, na takový místa patří kvalifikovaný osoby, jako panáček, kostelecky velební-ček, který nemá státní súhlas, taky dělá krmiča, možná jsem uđál chybu v závorce, bísoukajnd, doplň ju. Vona, dělám pro ňu odstavec, poniváč si toho zaslouží, Maňa, se narodila na Horácku u Moravských Budějovic, ale její tatíček a matička pocházajú z Nivnice, gde, jak víš, je nejčestější nářečí, gde, poslúchaj ušiskama Ty Canadian kostelecké je nejlepší česnek a slivovica. Spomněl jsem a spomínám na svýho nebož-tíka tátu, jak ho ta moravská slivovica držala při životě, starého legionáře. Co se stalo dál musíš u příležitosti se sVenssonovou (jak ju litujeme) a svých šedesátin vědět, piš vjedět.

Tož a Maňú jsme šťastně porodily syna a od té doby mlu-vím tím nářečím, kostelecko - horácko - slováckým, šak si to přeložíš, gdyž né, ptej se mukulá. Stalo se poté, že hledím, jak kdosi zírá na velblúda. Praví mi, šel jsem se senem oko-livá, zčistajasna: Všimnul jste si nejvznešenějšího zvířete na zemi?

Dívám se na něho a vidím: Je to basnik. Ta odrůda se už málo vyskytuje, chcel jsem mu říct jako Malina: ty troglody-

te, ale von praví: Ten pohled očí, vidíte ty oči? a vytahuje z kapsy cigaretu značky Start, zírání a diví se. To všechno ke svým šedesátinám musíš číst za trest, že jsi mně, svého věrného kamaráda Přemu skrze něhož a ten rozkrok ses stal hrdinou po celém Kostelci nechal utratit v katastrofě v Darwinu. Ale správně jsi napsal, že to s tou visílačkou bylo smazaný, poniváč mám dolare.

Tak teda já, živý a zdravý, jsem vyšlechl a vyřezával ty VOBOJŽIVELNÝ KLOKAŇI tak, že v 7.00 jsem jim prohlídal VAK, ježto já kapitalistickým teroristovi nevěřím ani za mák a tu vymoženost by nám mohli zničit vložíce do vaku vobojživelných nálož s výbuchem a zničením. Já, bdělý a ostražitý čelím fšemu předem. Stalo se mi jednúc, že se mně zastavily hodinky (Darwin) hledím z okna jako sůva a vidím klokaňi. (Byt máme hnedlivá vedle v ZOO.) Voni čumák hore, na zadních tlapách a ty přední tak odevzdaně vzhůru, pravím si, co se to děje v přírodopise, pak jsem zjistil, bylo 7.00, to já vždycky sáhnu do VAKU, není-li tam nálož, či cosik horšího, leták teroristů, i bylo jednoho dňa, že jsem hnátl do vaku a vidím list. Polil mně smrtelný pot.

List. Kapitalistický teroristi vnikli do socialismu a vkládají cosi do vaku klokanů stejně vobojživelných. Chtěl jsem volat vébé ale rejši jsem si vzal okuliare (Darwin). Pot se rozplynul, neb jsem čet od Mani: "Skoč mi pro zemáky, já su po noční." Vona se u nás kotila pardálca, černá, piš si to, a Maňa, Dr.céescé, bez katétr, jako katedry, zachrápala, což jí přeju, poniváč já jí nikdy pokoja nedám, teda v manželském soužití, což je vzácná věc. A té Svenssonové vylož věc s kondómi. O nichž pozdějc. A vůbec o té Svennsonové taky pozdějc, pořád ju litujeme, do Hor u Blbejch, nebo jak miníš ve Spise, Hory Blbé, nikdo extra choditi nemusí, aniž je vyhledávati, to jakoby chodil s blbýma ve zviskových průvodech, proč si vymýšlíš Hory u Blbejch, když to nemusí nikdo vymyslet, to jest Európa a Sjet, veď sem Svennsonovou a posere se víc jako po těch ústřících. Zemáky (slovácky), jablůška (horácky) Erteple (brněnsky) jsem dostal z nepro-

chlastanejch dolarů nezaměstnaných (Darwin), jako ty banány, co bývají pro šimpanzy na přiděl jednou za rok.

Dělej vodstavec v dopisu za trest, že necháváš věrného kamaráda zhynout v katastrofě. Tož Maňu, nebylo zbylí, jsem pojal za choď, pomin chybu, za choť, porodice syna po kmo-troji básnikoji Zdeňka, leč von f tom pracoval až ke konci. To jest při křtu. V pracovní době máme krůžek a ten baník (taký byl gdesi, ale o tom nemluví, byly to baně aji cosí horšího) vykládá o tom špizovátí, tak to říkali v lágri, že on, špizovátí, napíše nejslavnější román na světě s Nobelovou cenou, ale nejsprostší, kde budě samý tečky od začátku do konca voddělený do kapitol, jako v denicích Karla Hynka a žádný slova. Jozéfek, velebníček nám v krůžku probírá kategorije jsoucna, celou logiku materiális i formális, aji primé principié, což bys měl znát už v Kostelci, kdyby ses nezabýval Dreslerojic. Jednúc v létě jsme probírali otázky smutku, neb Jozéfek hleděl jak čerstvě vyorená ponrava. Maňna zívala, mývali lozili po haluzách chlípně, to jest hladově a baník zneklidněl tak, že ošopal řití půl lavice krůžku. I zjistili jsme, že smutek bývá z hříchu, ale i z vědomí vlastní nedokonalosti, teda popšondlosti a z vědomí nemo-heucnosti. A baník vece, jak by napsal ten špizovátí, že je i smutek metafyzický jako jest úzkost metafyzická a jako, prý, ekzistuje i vina metafyzická. Jestli jsem napsal něco protikanadského tak to šktni a fertik.

Těž kultury dosti jest. V Tuzálu jsem koupil televizi-ji (z neprochlastanejch dolarů z Darwinu) a díváme se s Maňnou na dí frkaufte braut, já ju viděl mockrát, poprvnikrát v Kostelci s tou učitelkou, ale Tys už tehďa lozil za Naďou a chyběls, tak ta dí frkaufte braut byla moc hezká a Apač se ukloní a česky řekne Maucta a pak ten Principál taky česky řekne Vezmi ten drek, víš, na jevišti, zapomněl jsem říct, že na ef es cvaj se mluví německy, jako téměř v ésterajchu celým. Teď ta věc s kondómi. Jednúc cítím k ránu le-žačky v posteli, jak mně cosik líže hřbet, slovensky chrbticu i škraň a pravím: Maňo včera ti teho nebylo dost? Maňna

nigde. Ptakopysk mně olizoval. Von utek s kotce a tak jsem vzpomněl na svrchu zmíněnou věc a dal ji do krůžku. Stejně s tou Svennsonovou v Tvých letech to byl vodvaz. Baník přemítá přemítá a prý, že to bude asi nějaká starožitnost, Jozefek-krmíč odpověděl, že co ví, ví, co neví neví, že to bude asi tajemství, Maňa začala být smutná z nevědomosti, já jsem vzal k ruce aji slovník, leč ničeho ani tam, jediné condon = odpustiti a pak condor = kondor, avšak myslím, jak Tě znám, že to bude asi nějaká sprostárna. Příležitostně zděl písmem, co to jest kondom s bradavicama.

Děle poslední odstavec k šedesátinám. Baník v krůžku rozvinul jednu svou teorii (má tři). Prý přijde den, kdy po Šampzelyzé pojede Žorž Maršé nebo jeho vnuk, nebo někdo jiný jako generální tajemník a prezident Lidovědemokratické republiky Franciie, v Římě pojede kolem Koloséa Enriko Berlinger (nebo jeho vnuk, nebo někdo jiný) jako generální tajemník a prezident Lidovědemokratické republiky Itálie, v Bonu pojede gdosi stejně, tam nejdřív. A tak různě. Za rok na to sa, praví baník, na německo-francouzských hranicích sejdou signatáři evropské charty 199X aji se synama a vnukama odjinud, ale fšecko prý bude perfekt předem podchycený, posléze tamtéž zatknutý, načež všichni spočinou v náručí Orwelova Ministerstva Lásky. Píšu jenom sukus jeho teorie o nepoučitelných. O druhé rejši nepíšu, ale o třetí. To si basník-baník vzpomněl na jeden dopis Jakuba Demla ze začátku války (té druhé) a dí: Fšecko sa skončí v propasti Macoše, ta bude povrch přeplněná mírovýma pochodama, zbankrotělýma zahnívajícíma bankéřama skrzevá dluhy, těch, zatím, 80.miliard dolary, internacionálama se fšema Brantama, vývozcama zrnin, paktama a dohodama a na vrcholu té tímhle naplněné Macochy bude sedět Danny, jako Ty a ten špizovátí v jedné osobě, budou hrát na harfu a psát román.

Koncem dopisu Ti chci přát k Tvým šedesátinám a mít účast se Svennsonovou, ač zdánlivě předčasně. Pošta z Brna u Líšně mně chodí za rok (nebo taky né) pošta z Prahy za rok apůl (nebo taky né) míním, že za dva roky Léta Páně 1984 Ti to zavčasu dojde. Tak mnoho štěstí a zdraví fyzickýho i meta-

fyzickýho a Zdař Bůh, napovídá baník.

Tvůj věrný, Tebou hříšně utracený v Darwinu,

Přema

s Maňou (moja choť), se Zdeňkem (synáčkem)

basníkem, Jozéfkem a celou ZOO

27.září L.P.1982,

gdy je taďy hicna, že i VOBOJŽIVELNÝ ležijó ipt ve vodě jako zdechline, soncna furt brenčí jako na konec světa, gdo je na hercnu, má to linx.

P.S.Maňa Ti skazuje, abes nebyl tak sprosté, leč zajímá ju, co jest to kondém, není-liž to něco nemravnýho, čehož se obává. A já ještě sděluji, že konám pokusy skřížit KLOKANÉ vobojživelný s kryso pižmovou, výsledky začas sdělím a opakuji, jestli jeem něco protikanadskystátního napsal, škrtni to, jsem přece Britské občan pocházejíc z dělnické třídy, to vysvětlí i Hákimoji, jestli ho už neoddělali, což se zhusta stává desetiletí, vodprvníkrát, tos nebyl ještě na světě, ptej se mukulá, rejši né Svennsonové.

PPS. AŽ budu v ZOO Praha, budu tam pozdravovat Veroňiku (Ni-ku) Pre nebo Pre, atres lechko zjistím a v Kostelcu zajdu aji za Tebe na krchov a za Dreslerojic.

PPPS. Býváme v ZOO, ale rejši mi sem nepiš, voni mně Fšecko žerou ty Vobojživelný, snad se to zlepší, až je zkřížím s krysou pižmovou, snad ta nová odrůda mladá bude lepší, jen mi vrtá hlavou, budou-li mít taky vak.

Zdeněk Rotrekl

Dopis Lojzevi

Alois Mutoň napsal Dannymu Smiřickému osm dopisů v průběhu, jak to tak počítám, asi třiceti let. V těchto dopisech sdělil Dannymu vše podstatné o svém životě.

První dopis přišel z Karlsbadu. V akci Rajnarda Hajdrycha tam jedl dělník se stíny na plících pětkrát denně. Dříve jezdili do Karlsbadu jen boháči. Z vděčnosti za tuto péči se Alois Mutoň, vyučený pekař, přihlásil dobrovolně na práci do Říše. Psal, že dělá noční a že nechodí při náletech ani do krytu, protože pečivo musí bejt dyby trakaře padaly. Už zase kašlal a plival krev. Po válce mu dali pnemoteraks. Příženil se na Slovencko, do Vihorku, kde bylo jídla a pití co hrdlo ráčí, protože nevěstini rodiče měli hospodářství 17 ha, čtyry koně, dvanáct krav nepočítaje drábež. Brzy se narodila dcera Sulejka, vlasi jako cikán, přestože manželka je blond a Lojza zrzavej. Věděl nebo nevěděl šťastný Lojza, že vlasi a jméno byly asi po vojákově, kterého válka vytrhla z podhůří Kavkazu a uložila k blondaté Slovačce? Ale co na tom záleží, jen dyž bude zdravá. Lojza vstoupil do JRD, protože nechcel být zavretý, jako starý otec za protištátne reči. Co by si tu počala dcera Sulejka? Na záhumenku si choval bravka. Napsal první článek do okresních novin a dostal za něho 70 Kčs. Později napsal ještě 36 článků a za každý dostal nejmín 80 Kčs. Byl také s kulturním zájezdem v NDR. Sulejka se stala keďeřnicí v Bratislavě a Lojzovi se vedlo stále líp. Bratrská pomoc způsobila jen ten převrat, že spojila Sulejku a nadporučíka Sulimana Akibidze v lásce a manželství. Na svadbě bylo 150 hostů, pokud to mohu já posoudit, není to na východní Slovensko ani tak moc. Lojza už stačil napsat 150 článků a tak jako Danny je aj on teraz spisovateľ. Kdo by si to bol pomyslel! Keby sa Danny vrátil, mohol by sa zapojiť tak ako ostatní spisovatelia a dostať aj štátnu cenu.

V Lojzových dopisech jsem nenašel ani zmínku o tom, že

by mu Danny na některý z jeho dopisů odpověděl. Cítím nad tím lítost, měl to udělat. Já vím, co bych Lojzovi napsal, být na Dannyho místě. Dnes po všech těch letech bych mu napsal asi toto:

Milý Lojzo,

předem mého dopisu přijmi srdečný pozdrav a milou spomínku. Uspořádal jsem si Tvoje dopisy do jedné řady, jak přicházely, a znovu jsem si je přečetl. Zachlo mě, starý kamaráde, podivné dojetí. Ani nevím pořádně z čeho, snad z toho, jak se naše životy od sebe vzdálily, jak se rozletěly na všechny strany jakoby utržené z řetězu. Z obyčejného Kostelce! Byli bychom si to kdysi pomysleli? Uvažuji někdy nad tím, jestli jsme to byli my, kdo jim dal takový směr, či zda to bylo něco jiného. Co to bylo, co mě zaneslo až sem? Stalo se to všechno proto, že jsme se narodili v takové zemi? Vždyť víš dobře, že já jsem chtěl vlastně jenom do Prahy, za tou holkou, co jsem tam chtěl potkat. Přema je až v Austrálii, to víš? Ty ses vydal opačným směrem, třeba se dostaneš jednou za dcerou až na Kavkaz.

Možná jsi, Lojzo, dostal na tom svém směru právě to, co od života chtěl. Já vím nejlíp, že sis nemohl moc vybírat, vždyť jsi mohl na tu tuberu i umřít, jako chuděrka Naďa, pamatuješ se na ni? A tys to, chlape, dotáhl až na žlučnickový záchvat ze svatebních jitrnic, řízků, ovarů a klobás, až sem cítím tu vůni. Vidiš jakým obloukem ses dostal zase do Karlsbadu. Se slabými plícemi si člověk nemůže hrát na hrdinu. Vstoupils do JRD? Všichni vstoupili. Ne vidiš, že dvanácti korun na jednotku jste to dotáhli až na červenou zástavu. Umím si představit ten tvůj dům, copak dům, hrad! Kachlíky okolo oken, zrcadýlka v břizolitové omítce, uklizené pokoje plné krásného nábytku, a co máš v garáži? Emběčku nebo žiguláka? A to nemluví o tom, co máš ve chlívě, ty šikulo! Který spisovatel se má tak jako ty!

Já jsem, kamaráde, ten poslední, co by Ti chtěl vyčítat, že si Tvoje Sulejka vzala Sulimana Akihídze z bratrské armády. Vykašli se na to, co lidi říkají. Třeba Ti jenom závidí,

z nadporučíka může být jednou generál. To bys viděl, jak jsou tady národy promíchané a je to jen ku prospěchu. Za co vlastně může Sulejka a za co může Suliman? Že se narodili v blbém světě? Jiný není. Tady si taky podává ruku štěstí s neštěstím. V Kostelci jak v Torontu. Znal jsem tady například jednu holku, Veroniku, co ta všechno mohla mít? Peníze, dům, auto, o jakém se Ti ani nesnilo. Jenže měla v duši nějaký jiný hlad, takový hlad, který nezaženeš ani řízkem ani klobásou. To by však bylo dlouhé vyprávění.

Píšeš, Lojzo, že kdybych se vrátil a zapojil, dostal bych třeba i státní cenu. Vrátit bych se mohl, to ano, ale s tím zapojením by to bylo těžší, já neumím psát zapojeně a už bych se to nikdy nenaučil. Je to taková nemoc hlavy a duše, obojí by mi museli vyměnit a tu státní cenu by pak vlastně dostal někde jiný, jiná lidská bytost se starým jménem v občanském průkazu. Už se to nejednou stalo. Nemusím Ti ale povídat, jak strašně rád bych k Tobě zaskočil na sobotní večer, noc a neděli ráno. Poseděli bychom u otevřeného okna do zahrady, voněla by tráva a na náves do Vihorku by přijel autobus s lidma z práce, volali by na sebe slovanskou řečí, courali by do hospody a z hospody. Pili bychom tu Tvou zabíjáckou alivovici a vzpomínali na Kostelec, na Barovou a Hajde Mary Hatajer. Ještě kdyby nám tak k tomu mohl zahrát Benno, ale už nezahraje, umřel na infarkt jen pár dní potom, co hrál na svadbě Tvé Sulejky.

Nesměl by ses mě ale vyptávat na kapitalismus. To já bych Ti, Lojzo, neuměl vysvětlit. Ani ten velký kus světa, který jsem viděl. Nač by Ti to taky bylo? Třeba bys neměl už pak takovou radost z těch svých článků v krajském orgánu. Svět je stejně nakonec vždy jenom to, co si nosíš v sobě. Je to svět tak složitý, až jde z něho člověku hlava kolem. Já se snažím psát právě o tom světě. Pořád nosím v sobě plno lidských příběhů. Knihy uchovávají paměť na lidské životy, přes ně neupadne ani ten nejobyčejnější lidský život v zapomnění. Ani ten Tvůj ne. Možná se takto nezapomene ani na podivný osud země, kde leží Kostelec a Praha a Vihorek. Ta země už mě tak v srdci nebolí, ale její řeč už zůstane se mnou až do smrti,

proč by neměla.

Chtěl bych Ti umět vysvětlit, jak je to sem od vás daleko. Teď nemyslím na cestu letadlem, ta netrvá dlouho. Třeba bys to pochopil, kdybys mohl postát na chvílku se mnou před panoramatickým oknem Edenvaleké koleje a dívat se se mnou na přesmutnou prérii, jak po ní kráčí předjarní mlhou k jezeru Ontarijskému veliký edenvaleský havran. Manitou tu kdysi zakopl, natáhl se a otiskl dlaně do krajiny. Z dlaně vznikla tahle veliká vodní pláň, z pěti Manitouových prstů dlouhá jezera s krásnými jmény Canadaigua, Keuka, Seneca, Cayugua, Owasco...

Je to strašně daleko od Kostelce i od Tvého JRD, Lojze, daleko v čase, v dějinách i v zeměpisné šířce. Ještě štěstí že je to pořád na jedné planetě.

Závěrem mohu dopisu přijmí srdečný pozdrav a milo spo-
mínku!

Tvůj starý přítel Danny

Josefovi Škvoreckému, kterého znám jenom z jeho knih,
k narozeninám

Milan Šimečka

Březen 1984

Vlastimil, bratr Dannyho

"Vzpomínáš na Dannyho? Měl bych o něm napsat."

"Já si především vzpomínám, že to byl fouňa."

"To jistě, ale to je generační posuzování, našim vrstevníkům se jistě i v Náchodě zdáli kamarádi Dannyho především jako fouňové."

"Ale já jsem Dannyho pořádně neznal, i když bydlel v našem domě."

"Já si vzpomínám, jak nám Danny uprostřed války hrál na terase na kytaru a zpíval trampské, skautské a vlastenecké písně, také "Onam, onamo" a jiné zakázané. Od něho jsem slyšel také poprvé spirituály, anglicky. A po válce to první vydání Černošských spirituálů se slušným překladem, to byla Dannyho práce."

"Víc si pamatuji na jejich Vlastu."

"To byl expert na fotbal, byl mladší než Danny a tím měl k nám blíž."

Danny i Vlastimil, řečený Vlasta, byli starší než my dva bratři. Měli ještě Jitku, ta zase byla mladší než, ale starší než naše sestra.

Bydleli jsme v jednom domě a stýkali se na rozsáhlém dvoře, tvořeném ze tří stran asi dvaceti čtyřpatrovými domy bytového družstva Reforma. Družstvo založil se svými soudruhy František Modráček, jehož paní vařila roku 1912 Leninovi knedlíky, když u nich bydlel. Chutnaly mu. Při sterilizování dějin v padesátých letech se pak Modráčkovi i s knedlíky z dějin vypařili, kus roku 1912 i Lenina zůstalo. Reforma stojí dodnes.

Dvůr byl ze čtvrté strany uzavřen garážemi, nad nimiž byla terasa, v některých obdobích dětem a mládeži přístupná a zde tedy sedmnáctiletý Danny pěl hodnotné písně, z nichž pak významnou část vydal po válce tiskem.

Uprostřed dvora bylo hřiště, později poněkud znehodnoce-

nězasazením lipky s plátkem uprostřed, prý také z podnětu soudruha Modráčka, jemuž snad už neuškodím, napiši-li že nejspíš z podnětu vlasteneckého.

Třicet let po Leninových knedlicích přicházeli mezi nás na dvůr dva kluci z německé rodiny bydlící v Reformě. Oba byli horliví členové Hitlerjugend a byli i doma vychovávaní tvrdě. Jejich řev se ozýval z domovského balkónu při pravidelných exekucích široko daleko. Nejhumánnější sousedé uvažovali, jak se těch chlapců zastat přes nějaké německé úřady. Ostatní jim to přáli nejspíše z důvodů také vlasteneckých.

Jednoho dne došlo mezi Vlastou a oběma Němci ke konfliktu. Vlasta řekl, že kdo do Petschkova paláce vstoupí, nevyjde živ. Mně se to zdálo přehnané, měl jsem na jazyku, že tam byla moje maminka a několikrát, také na návštěvě vězněného tatínka, ale zároveň jsem věděl, že Vlastův otec má po tvrdém vyšetřování a hrozí mu smrt.

Oba Němci nemlčeli a vyjádřili se s pohrdáním o vězních. Vlasta vybuchl. Byli jsme všichni zvyklí mít se před oběma hitlerčíky na pozoru. Ohromilo nás, když Vlasta ve zhuštěné podobě řekl to, co jsme si o Němcích a gestapu mysleli.

Kluci sundali kožené opasky od uniformy HJ. Byly sedm či osm centimetrů široké a měly masivní kovovou přezku. Hotovili se Vlastovi nařezat. Ten před nimi utíkal, v běhu si sundával dlouhé kalhoty, vytahoval z poutek pásek, takový tenký, s obyčejnou přezkou, hodil někomu své kalhoty a oběma Němčourkům se postavil.

Němci byli lépe ozbrojeni a hlavně byli dva. Naštěstí postupovali toporně netakticky vedle sebe. Pouze ty hrozné řemeny vypadaly zlověstně, jak s nimi mávali nebo točili. Věděli jsme, že si řemeny vyřizují němečtí kluci po příkladu vojáků "čestné" spory mezi sebou a že výsledek zápasů bývá katastrofální.

Vlasta byl o dva nebo tři roky starší, byl však malé postavy, hubený a proti oběma pořádkům jako ztracený.

"Měli bychom mu pomoci," řekl někdo polohlasem.

Otec obou chlapců byl na německém úřadě, ne přímo na gestapu, ale prověřený nacist, který nemusil na frontu. Na-

tlouci oběma klukům i s jejich řemeny by snad nějak šlo, ale zásah by měl nedozírné následky pro nás i naše rodiče.

Vlasta hbitě a vynalézavě unikal, využíval laviček, na které vyskakoval nebo je přeskakoval, a přitom stále dbal, aby měl krytá záda. Tu a tam nebezpečně švihl svým pásečkem. Švihnutí těžkým řemenem bylo hrozné, ale pomalé a těžkopádné a doposud ani jednou vlastu nezasáhlo. Ten měl několikrát možnost uprchnout - přes plátek nebo i vchodem na hřiště, kolem něhož několikrát manévroval. Utéci nechtěl, spor měl svou zásadní stránku. Situace se zdála bezvýchodná - Vlastu seřezou před našima očima němečtí kluci do krve.

Měl jsem svíravý pocit, že musím pomoci. Vlasta řekl jen to, co si myslím já. Oba máme otce zavřené. Němci jsou dva na jednoho. Ale bál jsem se. Malér by postihl mě, maminku, celou rodinu. Bál jsem se i rány, řemenů s přezkou, rváčů otřískaných otcem i tvrdým předvojenským sportem. Měl jsem bezmocný strach. Až do kořínků vlasů jsem prožíval trapnost situace, kdy jdou dva na jednoho a početný hlouček kamarádů k tomu nečinně přihlíží.

Byl mezi námi i Arnold. Chodil mezi nás už málo, měl špatnou pověst nejen mezi dospělými ale i mezi kluky. Dříve jsem s ním více kamarádil, chystali jsme divadlo "Borek, postrach Pokřikova" a on k tomu nezbytnou tombolu. Premiéru nám překazil 15.březen, můj bratr vyhlásil národní smutek a z divadla sešlo. V prvních letech protektorátu dostala celá jejich rodina nejasnou pověst kolaborantů. Jeho otec vedl podivné řeči, které nám připadaly jako pro Němce. Starší Arnoldova sestra se provdala za Rusína, který se po maturitě na ruském gymnáziu přihlásil na německou lékařskou fakultu, aby mohl studovat dál. Od Arnolda nikdo nic dobrého nečekal.

Ve chvíli, kdy se Vlasta ocitl v rohu hřiště u plotu svíran protivníky, kteří se konečně rozestoupili - přiskočil Arnold k jednomu Němci zezadu, vytrhl mu řemen a odhodil jej, odzbrojenému nasadil parádní "kravatu" a stáhl jej k zemi. Druhý se lekl, zakolísal, řemenem už nešvihl a v tu chvíli měl na krku Vlastu. Konečně jsem viděl, že dvojitý nelson je k něčemu i v praxi.

Brzy bylo rozhodnuto. Němci byli rváči, ale proti Arnol-

dovi a Vlastovi neměli žádnou šanci. Dostali od nich naboucháno klasickým způsobem. Řemeny ležely - i páseček - na pís-ku zapomenuty. Když začali příslušně brečet, byli propuštěni z ponižujícího postavení, sbírali řemeny, oprašovali se a s brekotem, s nadávkami na české svině a s temnými pohrůžkami táhli domů.

"Jo, mít řemeny a pěkně sekat druhé na zadničku, to by se jim líbilo," pravil kdosi.

Z balkonu bytu, kde kluci bydleli, se ozvaly německé nadávky a otázky. Ztrnuli jsme. Kluci německy odpovídali, zřejmě vysvětlovali. Ukázalo se, že nadávky a proklínání se týkaly jen poražené armády na ústupu.

Rozjaření a zneklidnění jsme šli k našemu domu, kde bydlel i hrdina dne, Arnold. Ne důvěra a výhrady byly zapomenuty. Se skromností hrdiny vysvětloval, jak mu bylo blbý, že šli dva na jednoho. Prošly mu i nejapné a málo věrohodné řeči, že v případě maléru půjde jeho otec nebo švagr k těm Němcům to vysvětlit.

Později jsme se dověděli, že kluci dostali druhý výprask od otce, který z balkonu bitku sledoval. Dostali za to, že si dali od českých kluků nabouchat. Už se mezi námi neukázali. Ke cti toho starého nacisty budiž řečeno, že se kvůli tomu nikomu po straně nemstil.

Doma jsem se dověděl, že otec Dannyho, Vlastimila a Jitky má po soudu a že dostal smrt. Byl pak popraven 1. listopadu 1942.

Duchovnímu otci a bratru Dannyho, autoru knihy "Fouňové contra důležíci" k jeho šedesátým narozeninám,

Jan Šimsa

(12. února 1984)

Příjezd slavného rodáka

Koncept záznamu do kroniky města N.

Do našeho města zavítal v uplynulých dnech zdejší rodák, nyní kanadský státní občan Danny S. V městě svého nynějšího pobytu prý přednáší na univerzitě a provozuje soukromé nakladatelství, ale dojemný vztah ke staré vlasti ho přivedl v roce jeho životního jubilea do rodného kraje. Pamětníci ho pamatují různě. Někteří říkají, že to byl "hodný a zdvořilý chlapec", jiní tvrdí, že nikdy nepřilnul k rodné hroudě a místo po celém světě známých českých lidových písní již od raného věku pěstoval cizí západní kulturu a hrál na hudební nástroje, cizí našemu lidu, zvané sexofon.

Po příjezdu do města navštívil v dopoledních hodinách čerstvě renovovaný kostel na náměstí Velké říjnové socialistické revoluce, kde se setkal s některými pamětníci, známými nyní jako svíčkové báby, a pomodlil se s nimi před krásně obarvenou sechou patrona. Potom se odebral do hotelu Beránek, kde prý musel delší dobu čekat na chodbě, protože oba sály restaurace byly plně obsazeny hromadnými zájezdy z tuzemska i z blízkého zahraničí. Když se konečně dostal ke stolu, poručil si daňčí guláš, na který pak ztrnule zíral a nakonec ho ani neochutnal, jako by byl otrávený. Ve skutečnosti ho vaří nejvýš na tři dny dopředu, jak mi sdělil vrchní pan Daněk. Místního piva jenom usrknul a pak se podle očitých svědků dlouho díval oknem na náměstí neboli "do blba", až ho pan vrchní musel upozornit, že je čas platit, protože host, který si nic neobjednává a dlouho sedí, snižuje průměrnou "obratnost židle", což je odborný termín, i když snad nepříliš vhodný.

V odpoledních hodinách, jak vím z obvyklých pramenů, navštívil slavný rodák Babiččino údolí, kde s dojetím postál

u Viktorčina splavu, obklopeného několika desítkami zachvácených turistů a několika tucty přejezených a uřvaných děcek. Když spatřil spořádané skupiny pionýrů, naslouchajících zajímavému výkladu vedoucích o společenských příčinách Viktorčina politováníhodného činu, kroutil Danny S. v němém úžasu hlavou. Od návštěvy Rýzmburka, kam ráda chodívala slečna komtesa, ho odradil závadný puch blízkého vepřína a křik prý hladových, ale spíš vybíravých prasat. Doslechl jsem se, že potom odjel směrem k Jaroměři, aniž se zastavil u překrásné vodní nádrže Rozkoš, ba opominul i kostelík, kde se naše paní Božena Němcová nešťastně provdala. Projížděje Jaroměří, která je blízká srdci každého Čecha už proto, že o ní rád zpíval Josef Švejk, zastavil u okraje vozovky, aby vzdal pocitu pochoduující jednotce spřátelené armády. Náhodný svědek vyprávěl, že Danny S. pak dlouho nemohl najít nejen klíček od zapalování, ale ani volant svého auta. Přesto ještě v přilehlém Josefově stihl poslední prohlídku proslulé pevnosti. Průvodce Podzemný udává, že vzácný host projevoval o uspořádání a provoz pevnosti velký zájem, jmenoval ji "doupě" a za autora plánů neprávem označoval jakéhosi Franze Kafku. Aniž mu v tom mohl průvodce Podzemný zabránit, odběhl náhle pan Danny S. do temné chodby, která vede ke stanovištím vojáků, kteří pod zemí naslouchali, jestli se neblíží nepřítel. Když ani po týdenním úmorném pátrání v desítkách kilometrů chodeb nebyl nalezen on ani jeho tělesné pozůstatky, vyslovil průvodce pan Podzemný domněnku, že se Danny S. pokusil z josefovské pevnosti prohrabat rovnou zpátky do Kanady.

Jan Trefulka

výpomocný učitel tělocviku
a kronikář

P.S.: Zápis neproveden. Kronikář vyměněn.vr.

Spisovatel, který ví své

Bylo to někdy v zimě roku dvaapadesát. Naše gymnázium pořádalo taneční zábavu. Nebylo lehké to prosadit. Ředitel, klasický suchoprď, který jako člověk i učitel dozrál za protektorátu, byl zásadně proti. Studenti se mají učit, a ne trdlovat. Výbor svazácké skupiny se nevzdal. Někdo - dodnes nevím kdo - o tom dokonce napsal do mládežnické Směny. Otiskli to, přidali karikaturu, uvedli plnou adresu ústavu i suchoprďovo jméno - a suchoprď couvl. Neobešlo se to bez kompromisů. Vymínil si například, aby studenti na zábavě demonstrovali své smýšlení, totiž aby přišli v modrých košilích. Nebylo snadné je pro to získat. Vyřešil to další kompromis: kluci budou tancovat v černém a s vázankou, jen místo bílého límečku bude zpod saka vykukovat předepsaná modř, děvčata si mohou dovolit nekompromisní večerní šaty. Suchoprď o tom nevěděl, byl postaven před hotovou věc. Stali se z nás začínající politikové a vytušili jsme, že vítězíme a můžeme si ten drobný podraz troufnout.

Jako člen výboru jsem měl v sále Semilassa konat jakousi pomocnou pořadatelskou službu. Nevnutili mně sice pásku, směl jsem tancovat, ale měl jsem mít - jak pravil suchoprď - oči dokořán a v případě nějaké nepřístojnosti upozornit dospělé pořadatele.

Toho chlapíka jsem si všiml okamžitě. Měl světlého, vysoko vyčesaného emana, žlutou, pestře pomalovanou kravatu, zvláštně střižené světlé sako - teprve za pár let mně někdo vysvětlil, že to je střih "do flašky" - světlé kalhoty, dole jako trubky, křiklavě barevně štráfkované ponožky a mohutné polobotky na tlusté podrážce obšité žlutou špagetou. Jeho partnerka byla silně namalovaná, v úzké černé rozstřižené sukni. Tančili podivně. Bylo v tom cosi strojového, vzdalovali se od sebe a zase přibližovali, ani jeden ani druhý nemluvil. Chlapík měl narudlou ekzematickou tvář a vypadal jako hluboce zabraný do toho, co dělá. Zhlédl jsem jeho ruku. Určitě to byl dělník z Královopolské nebo ze Sigmy.

Byl jsem vyškolen Mladou frontou, svezáckými estrádami a poučením, kterého se nám dostalo těsně před zábavou. Věděl jsem, že těm mládencům se oficiálně říká pásci a že bych měl něco podniknout. Jenže aby bylo jasno: Svou funkci pořadatele jsem nebral ani na okamžik vážně. Výbor musel jmenovat dvacet kluků, kteří to na sebe vezmou, aby se odrazily poslední suchoprđovy námítky. Rozumělo se, že členové výboru se přihlásí dobrovolně. Na nepřístupnosti jsem nevěřil, a i kdyby k nim došlo, byl jsem odhodlán do ničeho se neplést. Chtěl jsem se naopak po celý večer co nejvíc věnovat jedné velice milé a hezké dívce, doufal jsem, že to strpí a že ji přesvědčím, aby se se mnou dala zapsat do kursu latinskoamerických tanců, který mistru Kadlecovi na poslední chvíli nečekaně povolili, a zdárný průběh zábavy mi byl přímo lhostejný. Eman mně nevařil a nemohl vadit ani nikomu jinému. Tančil v koutku pod balkónem, do nikoho nestrkal, byl jen jiný než my. A pak ho vyvedli. Tancoval jsem právě dost daleko od něho a slyšel jsem, jak vykřikl: "Co je vám? Ste normální?" To už ho dva esenbáci drželi pod paží a prošeďivělý pořadatel jim razil cestu. Byl jsem zvědavý, co bude dál. Táhl jsem svou tanečnici za nimi. Když jsme došli do předsálí, opisoval už esenbák do zápisníku chlapíkovu občanku. "Co?" křičel eman. "Starý kvádro? Nemám na nový, živím nemocnou mámu." Esenbák mu něco potichu řekl. Asi aby zmizel. "Proč?" zařval. "Copak nésu člověk?" Táhli ho ven. Mou přítelkyni už to nezajímalo. Chtěla zpátky do sálu. Ani mě nemusela přemlouvat. Zato jsem jí to všechno vyložil. Vyhozov byl zbytečný. Pořád se ještě páchají nesmysly. Tohle kuriózní tancování - pamatuju si přesně, řekl jsem kuriózní - přestane samo od sebe, až emani oplešatí a zestárnou.

Proč jsem jí to vykládal? Eman mě překvapil a zaskočil. Jako by měl kus pravdy, snad dokonce ten větší kus, ne-li celou. Nedořal mě starým kvádrem ani nemocnou mámou. To mohla být obranná demagogie. Ale tomu poslednímu výkřiku, té zoufalé brněňštině jsem bůhvíproč uvěřil. Vzalo mě to. Zkazilo mně to náladu. Svět ztratil rovnováhu. Bohužel jen nakrátko. Dalo se to napravit. Výklad jsem nedělal ani tak přítelkyni, jako sám sobě. A ten zoufalý hlas jsem zapomněl.

O patnáct let později jsem v redakci Hosta do domu korigoval povídku Josefa Škvoreckého Konec Bulla Máchy dopsanou na podzim třiapadesát. Všecko se mi to znovu vybavilo a nedává mi to pokoj dodnes. Gejblík Bull Mácha byl blíželec toho chlapíka ze Semilassa. Taky ho vyhodili, když si chtěl v Národním domě na Vinohradech zatancovat po svém, jenže z té povídky jsem se dověděl, že jeho tanec nebyla žádná kuriozita. Kuriozita jsem byl já a mí spolužáci v tom šaškovském kompromisním oblečení a celá ta těžce probojovaná taneční zábava. Zato jeho tanec byl tanec džezové Atlantidy, která se u nás v padesátých letech propadla do moře. Pan Škvorecký jí zažil. Narodil se o dvanáct let dřív než já. Věřím však, že kdyby byl tenkrát ve dvaapadesátém na Semilassu na mém místě, měl můj věk a mou zkušenost, ale svou intuitivní lidskost, stačil by mu ten výkřik, aby poznal, co se před jeho očima stalo. Aby se nedal zavést žádným výkladem a trval na tom, že vyhazovat někoho, protože tancuje jinak, je svinstvo. Aby prostě věděl své.

Mně ten výkřik nestačil. Takhle jsem později selhal ještě několikrát a před panem Škvoreckým jsem se necítil jistě. O to víc jsem ho obdivoval a měl rád.

Pan Škvorecký věděl své vždycky. Je to součást nadání. Jako velmi mladý muž napsal Zbabělce, ve kterých vylíčil, co jako ještě daleko mladší muž viděl v roce Pětačtyřicet ve svém rodném městě. Osobně ručil i za všecko ostatní, co udělal a vytvořil potom. Když rozpoznal bojovníky za svobodu v roce osmašedesát jako komitragické postavy, napsal to do románu Mirákl a já jsem si ho za to oblíbil ještě víc.

Už jsme se přes patnáct let neviděli, nemluvili spolu, nepsali si a já ani netuším, co svého ví teď. Rád bych se ho na to zeptal, když slaví ty šedesátiny. Bojím se, že to nepůjde. Ale mám pár jeho knih a čtu je jako vzkaz.

Když gejblíka Bulla Máchu vyhodili z Národáku, šel po schodech dolů. Ezenbák se díval za ním. Vysrali se na ně. A teď sem na ně sám, řekl si troce. Všichni se na to vysrali.

Ten pocit znám a učím se s ním žít. Znáám sice i lepší pocity, ne tak bolestínské, ale ten Bullův je prubířský: Co kdyby to skutečně tak bylo?

Příběh končí, Bull se dal po náměstí dolů a za chvíli se ztratil v mlze, v níž se rozpouštěly zlaté koule pouličních luceren. Už se nikdy nedovím, jak žil dál. Dostal se ještě někdy jaksepatří na parkety?

Název povídky napovídá: Ne. S Bullem byl doopravdy konec. Jedno se však nedá zpochybnit: Nedonutili ho tancovat jinak, než se naučil, než se mu líbilo a než mu bylo vlastní.

Pane Škvorecký, rozumím tomu dobře?

Milan Uhde

Legionářské blues

Je zvláštní, jak někteří z těch, co odjeli, jsou pořád tady. Především Josef z Toronta, prý šedesátiletý. Takže mu život pro další stránky teprv začíná. S poděkováním a úctou za to, kdo je, co a jak píše, co všechno vykonává, připisují mu Legionářské blues. A zatím z něho s přáním dobrých dalších let posílám aspoň zlomek týkající se i zdejších časů, v kterých a o kterých jsme skoro zároveň začínali.

Ahoj, Pepiku.

Tvůj Z.

(I.)

1952

Scházelo se nás pět, někdy i sedm. Vzniklo to spontánně jako sebeobrana. Znali jsme se už dřív, ale teprv teď nastalo přátelství. Jen dvěma z nás bylo kolem pětadvaceti, ostatním skoro o deset let víc. Měli jsme za sebou díl práce, četbu, účast na různých setkáních a různě odstíněnou zkušenost, jednotně zostřenou okupací a válkou. Sen o rovnosti jako předpokladu svobody a důstojnosti v nás nezanikl pod účinkem poznání, že si ji nepřejí zdaleka všichni, vinou rozčarování z těch, kteří ji údajně mínili prosadit, ani v důsledku zjištění, že nemůže být uskutečněna bez dalších dlouhověkých konfliktů v lidech a mezi lidmi. Sen, takto ponaučený, se měnil v každodenní podrobné jednání a myšlení, přinejmenším neprohlubující nerovnost, a v pozornější chápavost vůči běhu světa. Dějiny nás tedy nezaskočily tím, že neúprosně pokračovaly a že necelé tři roky po válce znovu pádně zasáhly i zdejší společenství. Byli jsme ohromeni a na čas ochromeni způsobem, jak ten krok dějin realizují ti, kteří se sami k odpovědnosti za jeho provedení sebeoslavně hlásili. Čtyři z nás byli donedávna bona fide členy jejich organizace. Spodní proud místních humánně reformních tradic, spjatý v jejich povahách s nezbytností jednoty citění, myšlení a jednání, je však z hlediska té organizace oslabil. Nedokázali přijmout ruletu bezpráví, v kterou i tady za nepřítomnosti dostatečně obecného vzdoru dlouhá paže nejvyššího mocnáře proměnila kolo dějin a která zanedlouho postihla osudnými výhrami i samy spoludržitele banku a jejich croupiery. Podobalo se to zákopové frontě. Nemuselo se ani do útoku a kulka přišla. Za těch okolností strach o život či z výslechů, mučení a trestů sice trval, ale ztrácel ná-

rok na přednost. Postižen mohl být kdokoli a kdykoli. Rovnost ve svém sarkastickém nadíru. Jediným aspoň zčásti splnitelným úkolem se stalo udržovat naživu zbylý díl zdravého rozumu, volnosti mysli a individuálních schopností. Těm vinou nemožnosti uplatnit se hrozilo ochrnutí a přitom na nich závisela záchova smyslu trvání a osobní identity. Přátelé v hloučku se zprvu jen občerstvovali vzájemnou důvěrou, tehdy nedocenitelnou. Svobodně vedli rozpravy a spory. Ale patřili mezi ně i členové programových skupin, krokem dějin rozprášených, a těm se stýskalo po závazcích přesněji vymezených. Brzy tedy došlo aspoň ke stínovým aktivitám. Jakkoli obleva byla v nedohlednu, začala se připravovat první čísla MAGAZÍNU pro čas, kdy snad nastane. I proto se navázal styk s jinými obdobnými hloučky či s náhodně objevenými samělci. Četly se jejich rukopisy a navštěvovaly sklepní ateliéry. Svěrázný avantgardista a bohatě nadaný dříc, který si množstvím nápadů, nerozpačitě suverénním jednáním a tehdejší svou poezií, plodně kříženou s dokumenty o bestialitách lidí na lidech, vynutil nevyšlovené uznání za předáka hloučku, vyhlásil jednou večer povinnost všech členů přinášet týden co týden na schůzky další a další části toho, čemu povšechně říkal deník. Každý ať si podobu svého deníku zvolí či vynalezne sám. Stalo se. Od čtvrtka do čtvrtka trvávalo napětí, co přinesu a co uvidím či uslyším od ostatních. Místa schůzek se střídala. V mezích různých zdí žila volnost projevu a podpírala volnost mysli, protože se jí dožadovala. Hudebník, vzděláním klasik, zalíbením jazzista, stručně i humorně komentoval aktuálnost umění kontrapunktu, své bubenické počátky, dějiny jazzu a Kafkovy marginalie, jež sám pro ten účel překládal. Malířka, jež z přebytku obdivné úcty k manželově malbě a kresbě se raději stala fotografkou, porodila mezi schůzkami dceru, pečovala o ni a stačila i ve svém novém oboru experimentovat, eklekticky, jak snad v něm ani jinak nelze, ale i tak, že se podle toho dala poznat. Její muž psal dlouhovětá anatemata těch, jež z dávných i nedávných malířských předchůdců neměl rád. Byly v těch plodech troufalé či někdy až sudičské mysli živé jiskry, jež zredigování snadno mohlo odkrýt. Jeho barevné kresebný doprovod Flaubertových dopisů a deníků byl pozitivně živý na-

ráz a očividně, dokonce s jakýmsi pokorným dojetím, jež poněkud kontrastovalo s Flaubertem a udivovalo u původce oněch hanopisů. Další malíř, účastník dost nepravidelný, mluvil jen malbou a na čas kupodivu - či neodvratně? - právě on, rodem i růstem nejbezprostředněji spontánní a instinktivní, zakusil na sobě, co se může přihodit svébytné pravdivosti projevu, přecení-li se rozpravy či úradky přátelského hloučku a stanou-li se z nich příkazy školy či směru. Z příčin, jež vysvitnou dále, nechtěně i nečekaně jsem na tom měl díl viny. Ten nemluva prudkými i účastnými gesty a v pokorně sebezakrývajících barvách zkratkovitě koncentroval atmosféru města a spojující i rozdělující tíseň, různě vyjadřovanou či překonávanou základními pohyby a postoji lidí těch let. Na první pohled to skličovalo a hned na druhý osvobozovalo svou nezprostředkovanou pravdivostí. Předák to ctil, byl s nemluvou svými počátky i osobně nejbliž spřízněn, ale nebylo mu to uměním dost moderním. To adjektivum v jeho ústech zhruba znamenalo, že se vše musí dělat, jak se to ještě nedělalo. Ať tedy nemluva sdruží na jednom plátně v kontrapozicích víc nároží, kašernictví, kaváren, švadlen sehnutých nad šicím strojem. Výsledkem byly jednotlivosti nadále živé a celky snaživě umělé. Rozchod byl zanedlouho nevyhnutelný. Nikdy se naopak nedal pohnout k vnějškové modernizaci třetí malíř hloučku, výtvarnou potencí, oblastí témat i tence nanášeným rukopisem přirozeně i zarytě nejpůvodnější. Šťastně pro všechny byl stálým účastníkem schůzek. Ty se při svém oběhu často konaly i v jeho malém ateliéru nad Stromovkou. Tam byl jeho deník vyvěšen v každém pohybu jeho štětce, v každém dalším výrazu jeho nostalgie po dětství i po těch dětských letech technologie, ještě nevinných, ale už skrytě zlověstných. Velké plátno lokomotivy, vyjíždějící směrem od diváka za obraz, neslo název Vstříc osudu. Krom toho kresbami i slovy komentoval, co právě četl. A neměl-li hotovo nic nového, přinášel starší grafické komentáře Joyceova *Ódyssea*, výsledku exulantské nostalgie tak energické, že dokázala znovu postavit Dublin i s lidmi. Přihláška o příbuzenství byla legitimní. I my jsme byli exulanti, i když jsme se zapomněli doma. Favoritem herce a režiséra, jednoho z občanů, byl Poe. Překládal a improvizovaně inscenoval, co

z jeho zmučených i energických textů do té doby v češtině neexistovalo. O poezii, nápadech a pokynech předáka hloučku už byla zmínka. Já nosil drobné úvahy a povídky, překládal Spoon-riverskou antologii a kupeval v antikvariátech staré Světozo-ry, Pestré týdny a Illustrated London News, abych měl z čeho vystřihovat obrázky, jež jsem ve dvojicích i ve větších počtech sestavoval do toho, čemu jsem postupně začal říkat kon-frontáže, rapportáže, kontinuáže, chiasmaže a ještě jinak. Vzniklo to jako z nouze ctnost, když se zase jednou blížil neúprosný čtvrtek a cosi v rodině i v nitru mi dopřálo k přípravě jen zbytek poslední noci, od jedné do pěti k ránu. I chudý materiál, té noci dostupný, umožnil sestavit, co mělo až překvapivý úspěch, jakkoli z některých stran rozpačitý. V příštích týdnech a měsících se pak začala ocitat v těsném sousedství zobrazení jevů, jež zběžná či konzervativně návyková pozornost členů do různých kategorií a ve zraku i v mysli je tak zbavuje přímé vzájemné působnosti. Svými srážkami a vztahy otvíraly drobné průhledy k úplnější pravdě o dějích v nás i mimo nás. Podobně jako ironie a humor. Nic proti surrealistickým kolážím. Ale ty především potěšené těžily z náhodných setkání a z estetických kvalit nalezených součastí. Pozdní skromné áže se od nich lišily nejen tím, že výstřižky nebyly nalepovány prolínavě, ale i svým věcně racionalizačním úmyslem. Na litografii London News půvabné dámy jásavě mávaly z okna. Jiná v jiném číle zobrazovala ulici, kterou zpustošila válka. Nikdo nikde živ. Mocná mužnost vyplnila. Tak z dvou záběrů, souvztažně nalepených na kladívkovou čtvrtku, vznikla jedna z první řádky rapportáží. Ranou trojčlennou kontinuáž dokonce bylo třeba hájit proti obvinění z humoru údajně tak černého, že se prý rovná cynismu. Naheře pláň anarchicky a živě posetá svobodně roztroušeným množstvím lidí. Pod ní dobře zorganizované lidstvo, znázorněné vzorně rozestavenou desetitisícovou jednotkou uniformně oděných mužů ve stoji rozpažmo. A nejniž organizace už zcela dokonalá v podobě dlouhých rovných řad bílých křížů na válečném hřbitově. Cynismus? Další z těch vyhledaných souher snad měly víc intelektuální i výtvarné poutavosti. Vím jen, že tak zcela nezanikly. Pro mne zůstaly jednou z metod po-

zornosti a předák krom toho, že na jejich základě div nezba-
vil nemluvu jeho autenticity, přijal je zanedlouho jako ini-
ciativu pro svou aktivitu. Přidal soustředěnou či až vášni-
vou pílí i vlastní invenci a dokázal, že manipuláže naleze-
ných zobrazení, nerozpačitě dovedeny do důsledků, mohou mno-
hostranně obohatit. Já se předtím nejen střežil na rozdíl od
něho stříhat na pruhy a čtverce, co Rembrandt, Degas, Renoir
či Šíma vytvořili jako ucelené živé artefakty, ostatně pro
kohokoli jen trochu obeznaného a všímavého promlouvající ja-
ko celky i z těch čtverečků a proužků, jejichž sestavy nane-
štěstí tedy byly chloubou cizími štětci. Vůbec jsem jednal
rozptýleněji. Nebo mě k soustředěnosti poháněly i jiné sta-
rosti a zájmy. Do sebeobraného a sebeosvobozujícího hloučku
jsem jednou večer místo sestřihů, či v neúplně uvědomělé
souvislosti s nimi, nejistě a rozechvěle přinesl pokus o
portrét Rudolfa Mikuláška. Dvě a půl stránky strojopisu.
Přál jsem si v něm, ze svého hlediska nezbytně i marně,
zpřítomnit povahu a osud člověka, který ve mně při poměrně
nepočetnosti soustavných setkání vzbudil velké zalíbení a
přesto, či právě proto, zůstával provokativně rozmlžený.

"To dělej, to ti jde nejlíp," zahučel po dočtení pře-
dák.

Nebyl jsem o tom přesvědčen.

"Mně by se to taky skoro líbilo," řekla fotografa so-
pránkem tak tenkým, že byl až komický, vnímal-li se zároveň
s jejími obrysy, nepochybně jemnými a krásnými, ale zevnitř
vyztuženými valašsky pevnou kostrou a cílevědomostí. "Jen
by to mělo být o někom nynějším. Máme jiné starosti. Nech
té nekrofilie, nebo jak se tomu říká."

Pro ni se tedy Rudolf na schůzku nedostavil skoro vůbec.
Mrzelo mě to. Zvedl jsem hlavu k námitce, že předchůdci, vý-
razní i matní, něčím žijí ve všem, čím je dnešek. Moje vina,
že jsem toho svého nepřivedl průkazně, ale nechávat stranou
minulé ve jménu poznávání nynějších znamená znemožňovat si
toto poznávání. Minil jsem i dodat, že ona sama je příkráš-
lený doklad té neodvratné posloupnosti. Příprava mi trvala
příliš dlouho. Mě i všechny zaskočil nemluva už tím, že se
vůbec ozval. Zbavil mou námitku osobních přívažků a řekl ji

po svém.

"Tak dějiny jsou pro tebe márnice. Tam ať si chodí pro rozum jen patolog. Ani na Velasqueze by se člověk už nesměl podívat."

"To jsem čekal," nosově se ze své výšky zasmál fotografčin manžel. "Jako by po něm nebylo už nic."

"Ale je. Napřed ty, pak tvůj mistr Očas Nejedlý a kupodivu taky sto let starý zámecký pán Flaubert."

Nemluva se podíval nahoru na Eiffela jako bystrá malá želva, odvrátil se a celé týdny ho zase nebylo slyšet.

Zatím se už dvěma zvednutými prsty hlásil o slovo hudebník. Seděl u stolku s občerstvením. Jako vždy a všude. Přibývalo ho a nic to neměnilo na energii jeho mysli. Každý tlustý má v sobě tenkého, který chce ven, bylo napsáno a on to po svém potvrzoval. Otřel si kapesníkem ústa a řekl:

"Nejlíp tu vyloučíš všechny spory tím, že kolem něho nalepíš konfrontáže, rapportáže a co ještě. Třeba to v něm objeví, co ani on sám o sobě nevěděl."

Pronesl to nezvykle zahloubaně. Tím to bylo podezřelejší, protože běžně podroboval činnost hloučku včetně mých vystřihovánek ironické skepsi. Nastala nejistá odmlka.

"Výjimečně má pravdu," přehlušil ji předák smíchem a obrátil se ke mně. "Proč sis to jinak vymyslel. Zkus to a uvidíš, co to udělá."

Takže byla řeč spíš jen o tom, jak jsem to napsal či jak to mám napravit. Rudolf, pro mně při vší nejasnosti některých rysů a životních pohnutek živý a určitý lidský tvor, zůstal pro ně náhodně zvoleným námětem. K rozpravě o jeho povaze a úloze mezi lidmi zdejšího prostředí nedošlo. Nebyl.

"Vlastně jsem si tím jen uvědomil, že ani já pořádně nevím, kdo to doopravdy je. Přitom mě vždycky zajímal víc než spousta jiných."

Tak jsem si postěžoval ve dvě k ránu za návratu k domovu. Měl jsem přes letenskou pláň až na Špejchar společnou cestu s jedním z malířů. S tím energickým nostalgikem.

"Tam si všechno povíte," odpověděl mi.

"Tam?"

Prozradil mi to jako zkušenost z první ruky: za smrtí

každý může vyhledat každého, koho konečně chce poznat.

"Mluvit s ním můžeš, jak dlouho budeš potřebovat. Nikdo tě nepřeruší a nikdy ho neotrávíš."

Už jsem znal chiméru, v jeho kosmologii nikoli přelud, ale živou krásnou jedinou tu pravou, ovšem nezjistitelnou, protože osud nám buď odepře setkat se s ní, či dopřeje-li, ten ojedinělý šťastlivec, omámen uprostřed hektomb mylných svazků, útrap a rozchodů nevídanou shodou, přičítá zásluhu sobě a neuvědomuje si, že svou chiméru našel. Důvěra v rovnostářské posmrtí mě přesto překvapila. A po několika krocích i potěšila jako přátelsky povzbudivý humor. Jen jsem namítl, že při takové organizaci těch končin bude na Sokrata či na Einsteina nekonečná fronta. A třebaže se Rudolf Mikulášek jen krátce proslavil na úzce vymezeném poli cti a slávy, ani k němu hned tak neproniknu. Těch přítelkyň a přátel, co ho nikdy neměli dost, asi i proto, že se jim stejně jako mně nikdy zcela neobjasnil.

"Nic nechápeš," byl jsem okřiknut. "Tam je každý v tolika exemplářích, kolik je těch, co s ním chtějí mluvit."

"A ty?" zeptal jsem se okouzlen jasným a důsledným systémem malířových představ a znovu tím pohnut k zvědavosti, zda přece jen právě on nenašel v mém Rudolfovi zrnko poutavosti.

"Co já?"

"Přijdeš tam za ním?"

"Budu muset."

Sám jsem si tu dvojvýznamnost spískal a on ji už nemínil se mnou rozmatávat. Dal mi dobrou noc a odbočil vpravo dolů na Prašný most. Já stoupal ke střešovické vozovně kupodivu jen napůl sklíčen. Noční osamění nebylo prázdné. Zájem přátel, jakkoli mou vinou jen beční a váhavý, ochuzující fakt, že ani osvěživě prosvětlené a nedantovsky beztrždní malířovo zázvětí neprobudilo ve mně víru, a Rudolfův posměvačný údiv, co na něm vidím tak tajemně významného, že se tím pořád obírám a neumím to pojmenovat, obnovily mou netrpělivost dorozumět se s ním ještě tady.

1978

Zůstalo mi to. A nemělo by být nepřekonatelně obtížným úkolem prokázat, že není proč se divit a že téma Rudolf není jen má osobní posedlost, vidím-li z dat a úhrnu kusých poznámek, za léta přidaných k onomu prvotnímu portrétu, že se to téma vrací tím neodbytněji, čím víc tu na přátele, na značný díl zdejšího společenství a v něm i na mne doléhá fakt a pocit útlaku. Význam Rudolfovy povahy, myšlení a životního příběhu tak má dlouhodobou a často zostřovanou příležitost dozrávat a prozrazovat se, třebaže jeho "tady" skončilo už dost dávno.

1945

Desátého pátý 45 jsem se navečer vracel domů. Osprchovat se, něco sníst, pokud zbylo, a zase ven, i kdyby tam ve společnosti mé pohostinné ženy krom schovanky zasedala rada tří či pěti vrstevnických přátel, jak už léta bylo běžné. Po zkušenosti dne jsem se na ně netěšil. Ani na samotu, pokud by se naskytla.

Její terapie, často osvědčená, dnes hrozila proměnit stav mysli v cyklostyl horečně a propleteně množící protesty, výzvy, holdy těm, co se nedožili. V městě se dalo, čemu jsem do synkop překážkové chůze slátaně říkal Primavera Dopoguerra. S důrazem na prima. Jako by šlo o výsměšně zrazující krásku. Doufal jsem někde zastihnout někoho, kdo mi výsměchem dospěle chápavým pomůže vyprostit se z rozvratného zmatku. Pod jeho účinky se válečné stroje, davy i důvěrně známé tváře měnily v panoptikální revui, jejíž režii daleký nejvyšší kouzelník rozčarování svěřil babrajícím učnům.

Než jsem vešel do domu, abych po dvou schodech naráz vyběhl do pátého patra, bylo rozhodnuto, koho za dvacet minut přepadnu. V touze být aspoň na minuty s ním jsem se sebecky opomněl ptát, přežil-li poslední dny bez úhony a nemá-li právě dnes jinou starost než čekat, až se mu u dveří objeví nádoba zmatků. To se rozumí, že měl jméno, a dost pro-

slulé. Ale v té chvíli to prostě byl ten pravý. Člověk okolnostmi počátků i svými aspiracemi přísně prozkoušený. Propa-
dával výbušnosti o to nádhernější, že byla na okrajích ko-
mická. I v ní či právě v ní byl spravedlivý, jako by exploze
vždy byly další sumou dlouhého jemného rozvažování. Byl po-
vahou a jednáním totožný se svou poezií. Jeden z hrstky teh-
dejších pětáctýřicátníků a starších autorů, již říkal PÁRNÁS
a v níž stejná integrita snadno překonávala osobní idiosyn-
krasie či dočasné sestupy. Byl i s potěšenou trpělivostí po-
zorný k adeptům. Uměl neusilovně pomáhat. Tolik, že ho dru-
hové napomínali, aby šetřil časem a energií. Nebo ho i napál
vážně vinili, že si staví kapličku. Měl ji i bez úmyslu. A
nedal se od sebe odradit. Bylo za kým se vydat.

Za domovními dveřmi jsem navykle odemkl schránku na do-
pisy a hned ji chtěl zavřít. S mnoha jinými humánně civilizač-
ními vymoženostmi se taky taďy na konci zápasu o návrat hu-
mánnější civilizace odmlčela i pošta. Nikoli však sama komu-
nikace od člověka k člověku, stará jako lidský rod a při své
nekonečné vynalézavosti často pro letmý pohled nesrozumitel-
ná. Jako ten útržek papíru na dně schránky a na něm roztrže-
sený vzkaz. Spíš jsem uhodl než přečetl:

"Rudolf nezvěstný. Víš-li něco, přijď povědět."

Bez podpisu. Ale tam už tušení bylo na pevnější půdě.
Nevěděl jsem nic. Tím víc jsem chtěl vědět či přispět k na-
lezení.

Únava spadla, bylo po hladu, Dopoguerra ztratila uhran-
čivost. Dospělý přítel, veršově stenografující svá utkání
s ději světa a se sebou, byl pro ten večer vystřídán dospě-
lým přítelem, který svá stejně srázná střetnutí promítal do
menšího okruhu lidí jinými procesy, ale snad právě tak vytr-
vale a naléhavě. Bylo napsáno, že "poezie vzniká ze sporu se
sebou samým", zřejmě na rozdíl od řečnictví, jež je výronem
osob o sobě nepochybných. V tom se shodovali. Řečníkem
nebyl ten ani onen.

K výběhu do podkroví nedošlo. Omluvil jsem se v duchu
jednomu a rozběhl se za druhým. Jakkoli hrozivě se vzkaz dal
vyložit, ani v Rudolfově případě představa zániku neměla čas
vzniknout či byla v zárodku popřena protichádnou představou

jeho mnohotvárné a jemně zvládané vitality. Byl osvoboditelem stejně slibným jako ten, kterého zastoupil. Prvně od rána mi bylo do úsměvu. Cesta jeho tlap i mluvy mi už napřed čistila hlavu. Potřebovala to.

Už v sedm ráno jsem byl u jednoho z nejbližších. Směl jsem. I on k nám vpadával v kteroukoli hodinu dne i noci. Bylo mu o pět let víc. To je mezi osmnácti a třiceti rozdíl generace. Když se však v nesnadné druhé půli třicátých let sešla skupina pěti či šesti lidí, neměl v ní převahu jen tím. Jeho zájem o děje v lidech a ve světě byl intenzivní a vzdělaný. Pro některé v dobrém, pro jiné ve zlém proslul mezi studentskou levicí, když jako šéfredaktor jejího měsíčníku, dotovaného ortodoxně věrnou stranou, vyslovil pochyby o moskevských procesech a byl nahrazen kýmsi poslušným. Jeho smysl pro humor vynikal zvláště v parodiích těch nahoře. A měl i smysl pro přátelství, v jehož projevech jsme odmítali vidět příměsí vůdcovského komplexu, i když jich podezřele přibývalo. Nechtěli jsme ztratit svého zasvětitelů do chápavé účasti ve světě. V noci na desátého května 45 zasvětitel nespál. Jak by někdo tak citlivý mohl. Psal verše a dal mi je číst. Citlivý, ale k čemu. Už několik měsíců přinášival údajné básně, v nichž nevzpomínal na české chlapce u Tobruku: snil jejich sny. Magnetka se mu pomátla a neobratně se sunul k břehům konjunktury. Teď bylo hůř. S původním kmenem jeho ctižádostivě filozofující poezie neměly ty aktuálně angažované doggerely nic společného. V nemyslicí shodě s náladou ulic se chtěly mstít a bylo v nich plno Němců s malým n. Začal jsem tužkou napravovat aspoň ty překlepy. Urazil se. Měl svou poválečně válečnickou gramatiku za vynález. A to se snad mělo tisknout v našem dávno chystaném časopise. Nepohodli jsme se.

Jiný z vyhledaných nebyl doma. Jeho žena mě požádala, ať mu donesu balíček jídla. Prý už druhý den pracuje a posilu uvítá. Rád jsem úkol přijal. Jen adresa mě mátla. Nedlouho před válkou destavěla tu budovu pro svůj list a přidružené podnikání tehdejší nejsilnější strana a on se tam zaučoval do nakladatelského redaktorství. Teď ji pro týž účel obsadila strana z opačného konce spektra, o níž bylo proč sou-

dit, že bude zvenčí postrčena do čela, i kdyby počtem hlasů zaostala. Samo toto obsazení, jistě prosazené na nejvyšších místech, patřilo k důkazům. A on už tam byl zase. Nešlo se mi Žižkovem dolů na Florenc vesele. Moc imponuje některým povahám tak, že se upisují jejím držitelům i za cenu vnitřního rozvratu, zle ztrpčujícího světské výhody, jež jim včasná a příčinlivá konformita vynáší. Byl jsem si směšný, jak věštím, ale umlčet se to nedalo. Ten, co ve správnou chvíli vstoupil do správných služeb, až po nedávné dny statečně hájil proti úštěpkům i podstatnějším argumentům svou institucionálně katolickou víru. I tvrzení, jak ho povznáší, splývá-li při měi s lidem. Rozhodl se splývat jinde. Obrat smýšlení pod úderem převratných dějů může nastat. V mnoha by i měl. Tenhle krom rozkmitu ohromoval i pohotovostí. U střezných vrat jen slíbili pokrm dodat. Dvnitř mě nepustili. Jak taky jinak. Z církve do církve je blíž než od člověka k člověku. A myslit bez návodů shora v časech všeobecných změn osamocuje.

Ale domníval jsem se, že obezdění lze prorazit. A snad i na posměch tomu vážnému a sebedbalému větroplachovi v říši mysteria fidei jsem se vydal za přítelem, který, chtěl-li být při rozhodující straně, kabát převlékat nemusel. Byl pro ni dřív, než se dalo vědět, že povládně. Visely u nás jeho obrazy a kresby. Snad až s přebytkem spontánnosti z nich mluvila účast s oběti tlaku a drsné, či spíš nepřiznaně něžné zalíbení v lidech a ve věcech, jimiž se obklopují. Měli jsme se rádi, i když ve mně jeho jednofrázové myšlení bez krůpěje skepse budívalo závistivé zoufalství. Asi jsem ho šel i přátelsky provokovat sdělením, jak rychle získal souputníka. Nezbyl na to čas. Potkal jsem ho, jak spěchá svažitou smíchovskou ulicí od svého vlastnoručně vyrobeného a lákavě zabydleného mikroateliéru. Tam by hlava okřála. Ale ani nápad. Ať prý mám rozum a jdu s ním. Přimluví se, přijmou mě, dostanu úkoly. Namítl jsem, že přece dávno chápe, jak to se mnou je.

"Vyhraje ten, kdo ví!" křikl na mne z boku a vykročil tak, že zahanboval tanky, znaveně popojíždějící Plzeňskou třídou.

Na rozdíl od nich se za vítězstvím teprve vydával. Protivilo se mi znovu osamět, ale běžet za ním se nedalo. I kdyby snad ten výrok pocházel z něho, rovnal se heslu, raženému vysokým sebeuctívajícím ústředím k rozmnožení a podmanění stoupenců. A mně se z kast, dělicích psy na cvičitelné a ne-cvičitelné, dávno zalíbilo v té druhé. Neměli jsme nejmenší vyhlídky. Čas vědoucích jednostranníků zjevně neskončil ani na zdejší ostrůvku, kde bylo ještě před sedmi lety proč "hájit špatné před horším", protože tu spory různověrců vyúsťovaly v úmluvy snad nedostatečné, ale dovolující svobodně jednat a promlouvat k nápravě nespravedlností. Nyní za jednu garnituru prosazovatelů jediné pravé výhry, sesazenou jen díky nezměrným obětem východního i západního plebsu, ne však dřív, než se zvěčnila milióny násilných smrtí a morálních zmrzačení, zjevně i tady hodlala nastoupit jiná. Co s nevědoucími, až se za výhrou poženě tahle? Část zabít, část zavřít a ostatek se poddá. Dějiny, i její vlastní, to doporučují. Můj účastně malující přítel! Blížil jsem se k Andělu jako přísně rozhodnutý prokurátor k dveřím soudní síně. Měl to u mne spočteno.

Minul jsem Ringhofferovku a posté v těch místech bezděky vzhlédl. Ještě to tam bylo. Jako když před potopou patron kavárničky v rue Fossé Saint Jacques ráno co ráno ani nezvedal hlavu od pilného leštění mosazného pultu a navykle i s obsahem vždy obnoveně vlídným vítal hosta:

"M'sieur! Comment ça va? Ça va, ça va? Ah bien. Au lait, une brioche?"

Pozdrav, vepsaný chřadnoucím pozlátkem do pruhu skelné černi na nepěkně novodobém hradebním průčelí, jež nemělo už keho chránit. MÍR DALEKÉMU I BLÍZKÉMU. V hluku snah o výhry byla promluva smíchovské synagogy tak nemódně lidská, že si spolupracovníci jedné z nejzdařilejších gangsteriád dějin, dovedně opřené o rasisticky náchylnou cvičitelnost i čistou lhostejnost většiny, s posměšnou nedbalostí nevšimli té provokace a dovolili jí přetrvat.

Přítelovu střelnou pozvánku jsem nechal být a přijal tuhle poplivanou. Sondergericht se nekonal. Na východní konec Vinohrad bylo i tak celé hořké a prašné hodin daleko.

Vzkaz ve schránce pomohl i oklamal. Vydal jsem se zpátky do ulic div ne šťastně, pokud štěstí znamená mít cíl, omezit vnímání i pochybnosti a jít za ním. Cílem však byl Rudolf. Klapky na očích nebyly jeho metodou osvobození z tísní světa. A jen proto, že já spěchal, nevymizelo z města ovzduší usilovně veselého epilogu na motivy apokalypsy. Ani nebyly odklizeny zbytky barikád, z nichž jsem jednu pomáhal stavět a jinou zanedlouho na pokyn téhož kolísavého vedení svorně s bezradnými spoluobčany bořil. Fyzicky nevadily. Ale krátké marné trvání těch amatérských a zpozdile symbolistických koláží stálo sta životů navíc. Unikavě a tím vyzývavěji mluvily do stmívání o zmatku či nejasném smyslu místních i obecnějších dějů. V obměně se vrátila nespokojenost. Protivilo se mi, že zasahuje i Rudolfa, ale bylo to tak.

Co poví? Žije tady od narození. Krom čtyř let, kdy ze dvou válek, jež postihly jeho generaci, jednu zakoušel mezi střelami. Sice tu 14 až 18, ale ta nejen byla jako každé jiné "pokračování politiky jinými prostředky" svárem dobře zaopatřených vůlí k moci na účet těch dole. Dodatečně se prokázala i jako přípravné aranžmá války nyní doznívající. Sarkasticky taky tím, co se v části Evropy mohlo jevit jako rozumné a humánní, když ve svém průběhu a smluvním závěru nabídl několiká společenstvím včetně zdejšího obnovu samostatnosti. Na zlomek dějin snad nebylo jen a jen smělé říkat tomu tak. Zájem Dohody na ochromení a rozdrobení Centrálních mocností dal nezbytný základ. Realizace však závisela na výjimečných mužích, kteří se ujali slova i za němé a nehybné většiny uvnitř vyprošťovaných národů a smíšených pospolitoostí. A na těch poměrně nepočetných odvážlivcích, kteří si po nástupu na nezvolenou stranu fronty mohli říkat jako Yeatsův "Irský letec předvídající svou smrt": Those that I fight I do not hate, Those that I guard I do not love, a pokud se jim snadné předvídání nesplnilo příliš brzy, ve své prostší situaci se pak ochotně dali zajmout či přeběhli a vojenskou účastí na straně Dohody jednání předáků podepřeli. Rudolf mezi nimi.

Tak ve dvaceti rozmnožil osobní ohrožení nad běžně vnucovanou či přijímanou míru. Pohrutek asi měl nazbyt. Otravná

subordinace se dala změnit v dobrodružství. Nabízelo se poznat, jak je jinde a jak obtočí. Svědci později mluvili o jeho smyslu pro přátelsky společenou aktivitu. Přitom litovali, že ani ve zvolené uniformě neomezil civilně svobodářské sklony. Bez nich prý mohl být nejmladším plukovníkem legií. Jistě, měli ho rádi. Jenže ty sklony asi patřily k motivům. A svou Scyllu a Charybdu, v zádech šibenici za Hochverrath, před sebou exil možná trvalý, sotva riskoval proto, aby přestal být sám sebou. Vyskytla se i výtky, že nikdy soustavně nedělil své krédo. Taky je těžko si to představit. Ale přesto, či právě proto, že důsledky svého beranského původu obrátil individuálními úchylkami naruby, nelze pochybovat o tom, že v něm směr pohnutek docelil jistý druh uvažující víry, z gymnaziálního nedávna a z doslechu živě oním strohým a přitom přitažlivým i přesvědčivým předákem nad předáky. Vracená svéprávnost tu podle něho měla odstranit, co zplodily ponižující i zpohodlňující účinky vídeňské patronace, znásobit počet i energii živě vzdělaných a nezávislých myslí a nutnou odpovědností za vlastní osud rozhybat i ty, jež podřízeností zkameněly. Ano, ale i vleklé trmácení, zdatně snášené s oporou snu a přátel, jednoho dne skončilo, aby se v příštích letech a desetiletích znovu prokázalo, že se v hynějším vývojovém stadiu světa a lidských povah výsledky záměrů vždy jen víc či méně pošklebují. A násilí, včetně humanisticky zdůvodněné účasti na válce, vždy tak či jinak zraňuje i své subjekty. To je asi nejtrpčí na údelu utlačovaných. Spoutávají se s utlačovateli tím těsněji, čím víc se jim vzpírají. A ozbrojeným vzderem vstupují do galaxie morálně psychických poškozenců. V zahradách té obrovité a členité léčebny mají ovšem skvělou společnost z mýtů i z reality. Jak jste se vyspala, Johanko z Arku? Vůbec ne. Večer jsem tu zahlédla Napoleona. Ne, s někým jste si ho spletla. Ten patří do Willezurmachtnarrenhausu. To je právě to, poručíku Brute. Vlastně ani nevím, jestli tam nepatřím taky. Měla jsem ten pocit už tenkrát, co mi něco nedovolilo dál pást husy jako obyčejná Jana Darková. Jen mi to něco ani nedovolilo přiznat to sobě či dokonce jiným. Dost o tom, Johanko. Kdo mi tu zůstane k rannímu pozdravení? Taky se te-

prv musíme seznámit. Nejmenuji se, jak jste mě oslovila. Ne? A co mi to tedy o vás povídali, že jste odpravoval Caesara? Asi mýlka vinou zdejšího Babylonu. Jen v malé úloze říši jednoho Kaisera. A nevyjde to nastejno, mon petit-cousin Nicolas? Stačí omočit si a jsme v tom. Za růst v Jehanku hodnou kanonisace a slávy zaplatila vesničanka Darková i smrtí v mukách. S tou úlevou, že už neviděla, co je dál s její zemí, tak jako tak neosvobozenou. Rudolf se dočkal přídavných poznání. Soudí-li se z obecně známých úkazů, po zpožděném návratu via půl světa zažil domov, kde euforie opadla a většina, osvobozená bez vlastního úsilí, nepříjemně často chápala pětadvacetileté veterány osvobozujících bojů jako vychytralce, kteří do vozu naskočili včas, aby získali přednost. Asi to bolelo jen při pohledu na některé druhy, kteří reagovali zatrpklostí, někdy měněnou v nešťastně radikální politický program. I tak byl ten uvítací dárek částí postupně odhalovaných důkazů, že svět i po otřesu zůstal světem lidí. Se vším nezměnitelným, co k tomu patří. I s mnoha zlými rysy, jež aspoň sen měl za změnitelné.

Snad to tak bylo. Sám Rudolf se nešířil. Zkušenost, jež mu navždy vmísila do oběhu vědomí násilné smrti dalekých i blízkých, rychlý zánik bezstarostné nevinности i ztrátu prvotně podnětných iluzí o národě, vyjadřoval jen dalšími epizodami svého pobytu ve světě a nenápadnou duchapřítomností, kterou jsem, ještě nepojmenovanou, od raných let okouzleně vídal v jeho pohledech i gestech a slyšel z jeho vzácných, až příliš vzácných promluv. A přece souhrn Rudolfovy podoby a počínání, připomenut teď v atmosféře dalšího z místních soudných dní, neodbytně napovídal, že skrytou živou reflexí zkušenosti nebyl i schopností rozpoznávat a definovat povahu a osudy zdejšího společenství a uvádět jedno s druhým do objevných relací.

Ne, dnes mu neprojde smutně ironický náklon tváře a sotva slyšitelná, humorem zašifrovaná poznámka, další z těch, jimiž jako by dbal, aby naslouchající nepostrčil příliš blízko k zlému prozření.

Koule

Koule se chromově leskla. Irena se z ní k sobě blížila napřed tak maličká, že se v míhavém odrazu lidského proudění nemohla nikdy najít, ač tam být musela, pomalu se zvětšovala, až se uviděla, jak se zvětšuje, rovnoměrně od italských střevíčků po výčes vlasů, pak dostala o půl čísla větší hruď, "jakou bych brala", a pak vždycky fontánu minula, míříc ke schodům do metra. Dneska se tu zastavila. Vyndala kapesník, a její kabelka se přitom změnila v neforemnou brašnu, nastavila kapesník pod jeden oblý vodní střík, přiblížila tvář ke sférické zrcadlové ploše a prohlížela si disproportionálně zvětšený, neznámě krásný tvar svých rtů, z nichž se vyšeptla věta: Jsi svobodná žena. Vymáčkla kapesník a čistila si sukni nad kolenem, kde sedíc v autobuse našla škrabovně matnou skvrnu asi od kondenzovaného mléka, jež mačkala z tuby do ranní kávy: sobě a svému muži Františkovi.

"Jsi svobodná žena," poslal za ní před patnácti minutami, když otvírala dveře z bytu na chodbu, "ale nerozhoduješ už jenom o sobě, také o mně." Děti, ty František zásadně nepočítal, protože hlásal: Muž a žena jsou základ, zplozená mláďata pak vlečou do svého štěstí, a kde je to jínáč, jsou muž i žena nešťastní a z děcek stejně rostou spratci. Chlapec odešel už do školy, děvčátko odvede František do školky.

"Jsem prostě nešťastná, pochop to!" vykřikla včera večer na závěr mrzuté rozmluvy bez hádky. To ho zarazilo, viditelně. Jeho žena neužívala v řeči o nich programních slov: říkala "mám ráda" místo "miluju" a místo "láska" dokonce jen "to". Pak se vzpamatoval ke svému shovívavému tónu, z něhož zněla úmyslná trpělivost: "To je v pořádku. Jdeš do dalšího období," pedagogický tón mu selhal, "a nemůžeš pořád znovu čekat tady takové to tetelení," dotkl se své hrudi, "tady to chvěničko z neznáma," ukázal neurčitě dolů, "a sem pořád nové, neslýchané nabídky," dotkl se svého ucha.

"A proč," slyšela se, "proč bych to neměla mít, když to

dál existuje!" A cítila, jak se trapně smekla. "Proč, řekni mi!" vzepřela se patami až do Františkova srdce: protože on takové výroky ženského světa bere jako proklamaci práva na nevěru, bledne a dech mu těžkne. To ji vzrušovalo víc než přede dvěma roky ta jediná její nevěra za sedm let. Spáchala ji v opojení Silvestra, před ránem nového roku, ze vzrušené, ale nezacílené smyslnosti, protože s Františkem se od vánoc trochu hněvala: tedy předně z krutosti k němu a teprv zbytkem ze slušnosti k tomu cizímu muži, když už si ho pustila tak daleko. Ale byl to depresivní neuretik, bývalý spolužák z fakulty a její neúspěšný ctitel tehdy, povzbuzený teď k nečekané a omračující příležitosti alkoholem. Musela mu však nakonec podat pomocnou ruku, v níž vjem měla asi jako sestra při manipulaci s pacientem. Ota se pak omlouval, za co: že se řádně nedopustil? To ji znechutilo nejméně na dva roky dosud, a Františkovi tenkrát nejen nic neřekla, ale přestala i cítit výčitku, když ji ještě před půlnocí téhož dne vyplnil, aniž co poznal, prosím! Vložením posvěceného údu smazány budou vždy denní hříchy? Od té doby líp rozuměla kolegyním, jež o věcech, které měly s muži, ba i nesvámi, mluvily, jako by věděly o věcech lepších. "Kde jsou muži!" byla by Irena někdy volala na prázdné ulici, plné lidí. František - byl František.

"Protože," odpověděl František, nechali jsme kousek výše nezodpovězenou jakousi Ireninu ženskou otázku, "protože všecko životní děje se v životě jednou, a je nedospělost zasnívat se pořád dozadu." A náhle v samodopalu: "Kolikrát tě, milenko, deflorovali, to teda těch sedmkrát? Že jsem u toho nebyl!" Odpověděla suše: "Byl. Jenže sis nevším." Protože bylo u nich - ještě před dvěma, či už dávno před pěti lety? - pamatováno, že až on, Sedmý, "udělal z ní ženu". Její matka se však jednou prořekla, i teď si na to Irena vzpomněla, že pro ženskou je to s každým jako poprvé, když nesáhne pod míru. Ale i po každém děcku, napravila se maminka. Teď Irena mlčela, než řekla: "Proč mi říkáš zasnívat se dozadu, já se přeci nezasnívám," vzpřímila se v křesle, "ani dozadu, ani dopředu. Co je vpředu k zasnění? Nejsem mladá," vykřikla námahou, s níž tu větu konečně dnes odtrhla z lážka, a v

hlase měla i stud, ano, nad tím, že i ona propustila navenek ten proslulý banální skřek, "mladá už nijak nejsem," couvala, "a co, co mě čeká, tohleto?" Naznačila tíhu prázdnoty v bytě, městě, světě a okolí oběma pažemi, obrácenými dlaněmi vzhůru.

Muž František ztrnul. Ten nářek byl teda nový: jak deflorace. "Promiň," řekla slabě, "nic ti nevyčítám." Rozplakala se, bez pózy, s rukama v klíně. Přešel k ní, sklekl na zem, za boky ji stáhl k sobě, byla mladá, vzal její hlavu do dlaní: "Tak ty nejsi už mladá?" Odložil brýle na zem, ať ji opravdu vidí, jaká je, "podívejme se, opravdu, nejsi mladá, konečně," líbal ji na plačící oči, násilím, protože nechtěla, "konečně jsme stejně staří, a bolí to moc?"

Ustlal si však nakonec v pracovně, protože jak se odstrájeli a potkávali v bytě, ona byla odtazita a on cítil křivdu: jednal s ní přeci jemně, a teď po ní jak zvíře touží marně. Potom skrze skla dvojích dveří hlídali, zda ten druhý nešťastně čte, a když zhasla za pět minut, on za dalších deset zuřivě odhodil knihu, vyskočil a vtrhl do ložnice k ní. Rozsvítil, aby ho dobře slyšela, a přednesl: "Jsi svobodná žena!" A s obširným gestem obou paží od země vzhůru, jako by odtrhával kolečko naložené těžkým materiálem, pravil: "Tak pracuj ke svému štěstí!" Zhasl, pozorně zavřel, ale hned se vrátil, aby do tmy informativně doložil: "A začneš hned zítra."

Ráno to mělo být pryč. A bylo by, kdyby jeden z nich byl pravdivě povolil své lítosti, což měla spíš Irena, nebo své vzteklé potřebě, to určitě František, a přilezl. Nebylo to tedy pryč, ale všecko probíhalo naoko obvykle: jídlo, řeč u stolu, úkony s dětmi. Když Irena už stála kompletně hezká v předsíni a on ji z dveří pracovny, kde bude dřepět a čekat na její zavolání, sledoval, hledal přiměřený pozdrav: nechtěl se však ani podhodit, ani zahodit, proto čekal, s čím vyjde ona. Když ona nic, řekl tedy právem: "Jsi svobodná žena. Tvůj den je tvůj." Ale neřekl, jak stojí výše: "Rozhoduješ však už nejenom o sobě, také o mně, děti nepočítaje." To nevyslovil, nevydíral, cítila to však jako výchovný prst ve vzduchu za sebou, než se u dveří přece jen otočila a se slovem "Ahoj" odplula do světa.

Její nohy klapaly si po mramoru bezstarostně, ona však měla starost: co to může znamenat - "svobodná žena"? Ustříhnout si dlouhé vlasy, protože František je má rád? Ach! Odejít z nynějšího zaměstnání a začít jinde od nuly, proč? Musela by oprášit staré vědomosti, prostudovat novinky, ovšem, ale s čím hotovým a vykonaným půjde v pětatřiceti letech žádat o průmyslový úkol důstojný svobodné ženy? Krom toho vůbec: ten typ žen ji odrazoval. Cestovat - vždyť by musela bez Františka, který nesmí, má to udělat a co to vynesete? Ještě je možná výměna bytu, z moderní periferie do historického středu, ale František má pravdu, když srovnává to nejdůležitější dneska v Praze: vzduch k dýchání. František, František... není to pitomost, uvažovat o svobodě a točit se jak uvázaná koza okolo Františkova kůlu? Když teď zas o něj zakopla, ucítila ho v sobě: neměla by mu udělat další dítě!?

Děti! Chtěla je, hned jak se ohlásily, obě. Není husa, aby si už teď představovala pro Elišku... výtvarnictví třeba a pro Tomáška...vědeckou dráhu. Ale co tedy si má pro své děti nejlepšího představit svobodná žena? "Zdraví tělesné, dobré vzdělání a správný úsudek pro dobu, kdy o sobě budou samy rozhodovat, dobré zvyky a šťastnou povahu..." vždyť zas už cituje Františka, šťastnou povahu! "Dnes mu nezavolám," zašeptala si, a bylo to snadné, protože dnes má naplánovanou cestu, pro poruchy v atmosféře mu o tom zapomněla včera povědět, a vrátí se taky později, "také dobře."

Dojela a došla, sedla si v kanceláři za stůl a s úsilím si přivolávala představu svého dnešního úkolu. Zeptala se telefonem, zda pro ni včera ředitel nechal její rozbor, napsal k němu poznámky a vybavil ji dopisem pro jednání. Nenechal, a má k němu zajít, řekla sekretářka. "Irenko," pokynul jí k pohovce, "kdybysme vůbec dávali najevo, že ta trojka bé je pro nás otázka, ti podvodníci by poznali příležitost a spláchli nás. Uznáváte?" Přijala jeho doplňky, nechala si je vyložit, jenom je pak přeformulovala po svém a změněné dvě stránky dala si čistě přepsat. "Irenka čte krásnou literaturu," dobírával si ji ředitel, ale nechával ji. Nařízené psala svobodně. Nebyl on do ní trošku to? Upravila se v umývárně, zapsala odchod a vyšla do ulice plné klidného tepla podzimu.

V geologickém podniku si od vstupu uvědomovala, že nic

nezná, nikde nebyla: ze školy do projektového ústavu - její celá dráha, nad ní spočítané osvětlení, okolo zvuková izolace, na tělo klimatizace. Tu vstoupila jako do baráku stavby, dynamicky se tísňící v nouzovém prostoru. Ohlásila, že jde k inženýru Hlaváčovi, zavedli ji do jeho příhrady, vybrala si jednu z tvrdých židlí co nejdál od omláceného stolu a poslouchala. Ze dvora znělo kovové řinčení, telefony proznívaly stěnami, rychlé kroky na dřevěných, dutých podlahách, sugerovaly horečku jakéhosi podnikání, jež spěchá. Hlasy písňek, techniček a laborantek byly hbité. Tu uslyšela rázné dupání, přibližovalo se, ale nedošlo: bylo výkřikem vtaženo do předchozích otevřených dveří, kde teď dva ženské hlasy repetily zároveň. Mužský hlas je ubručel do klidu, jedna z žen se však znovu vzepřela: "To slibuješ od pondělka! Zítřka je porada o trojce bé, starý bude zuřit!" Muž prohlásil definitivně: "Zítřka ráno ji máš na stole, na své koule přísahám!"

Ne že by snad byla odposlechnutým zaklínáním pohoršena, ale byla toho dne nalaďena k vážnému rozboru své osoby, proto pocítila ta slova jako hrubé vyrušení - život se baví? - a polekala se. Muž vpadl do místnosti, uviděl ji, a jako by zakopl: trhl sebou a balancoval na rozpacích. "Promiňte, jste tu celou dobu..." Usmála se: "Právě jsem přišla." Vstávala a on, popleten, nečekal a napřáhl k ní ruku, přijala ji ovšem, ze zmatku jí ji políbil, jejich úřední řízení se pěkně ukazovalo, a Irena se rozhodla: Jsem kráva. Co je mi do všeho? Podala mu papíry s dopisem, mohlo to jít poštou, co ji sem vlastně hnalo? Sedla si zas. Muž odhodil ředitelův dopis bez čtení, její posudek prolistoval, našel ovšem hned ty dvě přepracované stránky, jež si přečetl dvakrát. Vzhlédl k ní a řekl vesele: "Dáme si napřed snad ještě hovor a kávu, nebo rovnou..." kmitl rukou ke dveřím. Rázně vstala: "Jeďme raději, ne?"

Řídil ostře, pokoušel se vedlejšími ulicemi nadjet proudem těžkých vozů. Mlčel, jako by byl sám, celou půlhodinu, a teprv na rovné výpadovce s krajinou obrátil se k ní slovem: "Brrrr!" Výbojně akceleroval, zřejmě neanášel, když se před ním valilo něco neohrabaného, jenže pořád něco takového by-

lo, vyškubával se razantně z proudu vozů a deset vteřin před srážkou se zas ukrýval za nárazníky autojeřábů, míchaček betónu, sklápěček a tak dál až do obce, kde odbočil na tichou okresku. Ale i pak se hned řítíl, hned násilně mírníl.

"Vál," radil Ireně František, jehož systém jízdy plyn-brzda-plyn pobuřoval. Mlčela tedy, a sledujíc manévry vozu, musela vnímat, jak se mužovo stehno v napjatých džínách milimetrově pohybuje, a najednou - protože účel cesty nebyl dávno zmíněn a způsob jízdy byl tak osobní - měla pocit, přesněji řečeno takový pocit by měla, kdyby utekla z práce. Sjížděli právě serpentínami do kaňonu řeky, stáčeli se na most, pod nímž stáli rybáři, je to pravda?

"No," promluvil muž, když překřížili řeku, jako kdyby dřív mluvit nesměl, "tedy k naší věci." Uvolnil se v ramenou, otočil k ní na dvě vteřiny hlavu. "Máte postřeh, paní inženýrko. Dokonce jste si to sama spočítala..." Nechtěl ji urazit pochybou, chtěl zjistit něco důležitějšího: s jakým osobním zaujetím na rozkladu pracovala, s kým on tedy jedná - s vyřizovačkou cizích vzkazů, či s autorkou té překážky? Vzala ovšem jeho slova jako pochybu mužského nadřazence. "Sama jsem si to spočítala... manžel mi to přepočítal." Proč to řekla? Muž trochu zvolnil jízdu a jeho komentář byl už docela výletní: "Jste v dobrých rukou, vidím." Mlčela, couvl tedy: "Kde pracuje manžel?" Měla by teď říct, odkud Františka vyhodili, nestyděla se přeci, jeho viny byly ctihodné, pak by tomu řízkovi vedle ní to jméno, její čili Františkovo, jistě něco řeklo. Nechtělo se jí však ani přiblížit ke spleti Františkova případu a jejího průvodního osudu, vždyť proto teď utíkala z domu, či ně? "Ve Vodních stavbách," řekla. Silnice teď vedla po náhorní rovině. Stromořadí, do něhož ze strany pronikalo slunko, účinkovalo jako světelný žebř: působil jí zároveň tichou závrať a sugeroval odvahu k svobodě. Stoupala po něm?

"Smutek, nějaký?" uslyšela, otočila hlavu a dotkla se na dvě vteřiny mužova profilu, v němž ji jako střed zaujal profil oka, té nahé zranitelné koule, v níž se teď kmitaly pohyblivé odrazy její cesty. Vrátila pohled před sebe, ale byla zachycena: potřebovala se podívat znovu a odkrýt jakousi kontradikci v mužově obličeji: To oko s šedozelenou du-

hovkou, soustředně mramorovanou, bylo měkké oproti pevným rysům jeho lící a brady. Redukovalo jeho zvukné chlapáctví, měnilo v ozdobu jeho zálesáckou noblesu... Ale vždyť, uvědomila si, už se přeci s tímto mužem setkala, asi před čtvrt rokem, když přišel do jejich ústavu. Ředitel ji tenkrát přizval jako věcně příslušnou, ale nenechal ji, aby sama moc mluvila. Má dnes jiný hlas, působil tehdy jinak, je to určitě on? Ale teď se na něco ptá: "Nějaký smutek?"

Hleděl při otázce rovně na silnici, a když mlčela, omluvil se gestem, jímž otázku zároveň potvrdil: naklonil se k volant, otočil k ní hlavu a s úsměvem jí zpředu pohlédl do tváře. A jako by na otázku čísla jedna odpověděla kladně, dal jí podotázku jedna bé: "V zaměstnání něco?" Jemnější tón měl jí říct, že podotázku jedna á taktně vynechal, protože ho zajímá víc. Když mlčela a usmívala se, po kilometru se vzdal. Uvolnil výraz a rozpustil ho v omluvném, předem chápajícím úsměvu: spíš ho ucítila než uviděla na jeho rtech, tekze aby si tolik nedovoloval, musela už něco říct. Řekla: "Co si myslíte o ženské svobodě?" Snad opravdu myšlela, že uniká!

Zašklebil se mrzutě a až za chvíli odpověděl: "Počítám, samozřejmě, že nemáte na mysli ženské hnutí, ale věc úplně osobní." V tom případě, pomyslí si, se ta ženská dost odvažuje. Podíval se na ni. "Tak s ženskou svobodou to bude," pravil opatrně, "jako s mužskou svobodou. Ale ženám to asi víc leze na mozek a nakonec, když se problém nepohne, zdrcne se jím v prostou otázku, s kým se ještě vyspat. Promiňte." Pokrčil rameny: ptala ses, odpovídám. Trhla sebou, blýskla po něm a vzdychla, jako by řekla: hm, všude stejně. Pak se zeptala: "A tedy mužská svoboda?"

Bíval se upřeně na silnici před nimi. Vzdychl, než řekl: "Mužská svoboda... paní Ireno," nepoznala, zda si v pauze musel vzpomínat na její křestní jméno, či se osměloval užít ho místo slova inženýrka, "mužská svoboda je ještě vzácnější nežli ženská." Zeptala se: "Chcete říct, že muži si hledají jiné východiště než my, nebo jim to spaní nezahrnujete do svobody?" Pohlédl na ní jakoby s úklonou za důvtip: "Tak. Ne že by muži spali méně - jde přece o párovou záležitost -, ale nepočítají své spaní do oboru svobody zkrátka

proto, že se svobody vzdají v životě dřív nežli ženy, kterým se ta otázka vrací při skoro každé domácí hádce. Chlap svou svobodu nasadí prvně v kariéře, a když tam ji prohraje, u nás běžná věc, tak ji vzdá. Dělá dál už jen to, co se po něm žádá nebo co mu jde. A je na té náhradní, vnucené cestě velice produktivní, má dokonce úspěch, ale nikdo neví a třeba on sám zapomněl, že je to úspěch v něčem, co původně vůbec nechtěl. Tak se sni nepozná, že to kdysi v té hlavní věci, své svobody, prohrál. Nebo... vy to nepozorujete?"

Uvažovala, zda jeho odpověď je okamžitá, či si jí měl možnost nacvičit k jiné příležitosti. Odložila jeho slova "vy to nepozorujete?", jimiž se, možná, chtěl zas vetřít do její věci. Odpověď byla perfektní. Jen něco se jí nezdálo, co nemohla pevněji uchopit, nějaká postupová chyba tu je. Mezitím ji totiž napadla další, samozřejmější otázka: "A vy... jste svobodný?" Zasmál se bezhlasně, třemi výdechy. Pohlédla vybízivě na jeho holou tvář, a uvědomila si, jaká je to z této blízkosti smělá důvěrnost. Znala nahé mužské tváře jen ze společenské a pracovní vzdálenosti, ale nebylo jich okolo ní moc! Je pravda, že už knír vylepší každý mužský obličej, dá kompozici rozbředlým rysům, nevýrazný obličej dostane těžiště. Pravá podoba však se pod maskou ztrácí. Proto Bedřich Smetana a Alois Mrštík mají v historii stejný dyzajn a ženy letoška mění muže bez hrubších výčitek... i rozdílů. - "Jsem šťastně rozvedený, paní inženýrko," odpověděl.

V průseku lesa se objevily v dálce haldy. "Reda myslím si," nadechl se, "že jsem muž svobodný." - "Po čem to poznáte?" - "Tak třeba... ta zatracená trojka bé. - Ale to se, krucinál, pouštíme už hodně daleko od našeho služebního jednání," řekl, ačkoli začal konečně o trojce bé! Rozmýšlel se však naposled. "No co, už to řeknu: ta trojka bé by tam geologicky mohla ustát, víte?" Překvapena se k němu obrátila na sedadle celým trupem. "Ale je třeba, aby tam nestála z jiných důvodů. Jednak to má být takový krcálek, a ještě zastaralý už na papíře. A co teďka nastane, myslíte? Za čas to poznají, a buď ho budou chtít přestavět a zmodernizovat, nebo ho zruší, a protože nic nedovedou s omluvou vrátit do původního stavu, dají tam jinou výrobu. Tak či tak, naváže se k tomu hromada dalších technologických funkcí..." rozčilil se, "a

padnou všechna omezení, která dnes musejí přijmout. Výsledek - úplné zničení krajiny, ohrožení pramenů, které tady - jak se zdá, ale oni nepočkají, až se to zjistí určitě - souvisí s lázeňskou oblastí, zdánlivě dost vzdálenou..." Přerušila ho: "Ale ta dvojka se tady už staví, té se vaše námitky netýkají, či vám to nevadí?" - "Vadí, sakra! Víte," nevěděl, bude-li to k dobru či ke škodě, "já jsem z tohoto kraje. Ta dvojka někde stát musela, vybralo se místo s nejmenší škodou a je definitivní. Už to nebude horší." Pro tvoje krásné oči, pomyslela si. Jako by nespolehal na to, že mluví s inženýrkou, vykládal: "Smíříte se s člověkem, který něco umí a jeho existence je vám užitečná. Ale musíte být nešťastná z blbce na jeho místě, za nímž se táhnou zas jen blbci a změni vám celý život, chápete to?" Pro tvoje zlaté oči, chlapečku.

"No dobře..." řekla, cosi tu bylo podezřelé, "ty všechny důvody, co jste mi vyložil, jsou-li to opravdu platné důvody, znáte snad, proboha, jenom vy?" Odsekl: "Já a tři kamarádi." Nechápala to, ztrácela se z toho věcnost, je to blázen: je odsud a má tři kamarády. To je celé? "Proč se ty důvody neuplatnily při počáteční úvaze a co teď čekáte od nás?" - "Ale ovšem že se uplatnily!" vykřikl. "A byl podán jiný návrh, sakra! Jenže smála, sakra, kde žijete? Jeden z těch kluků nemínil mít doživotní nervy na tohle absurdno, vyjel ven a už tam, vůl, zůstal. Návrh s jeho podpisem, to přeci znáte, automaticky spadl do kanálu. Takže jediné důvody, které ještě teď můžou tu trojku bé zlikvidovat, jsou geologické. Pochopí se to u vás?" Kdo, ona? A proč? Má chtít, aby jí to řekl jasněji? Vždyť to už chápe. Má mu říct: vy chcete, abych se kvůli vám vyspala s ředitelem?

Vyjeli z lesů do polí, v dálce romantické haldy, neškodné jak sopky v krajině Zrzavého. Stranou a blíže sem žluté a červenavé vzrvy navážek, odkrytý bok hory. Muž zastavil pod posledním mocným stromem, spustil okénko, zapálil si cigaretu, nabídl jí, odmítla, dívala se. Poučení z panoramatu bylo jasné a drastické: včerejší výrobní činnost člověka přidávala k rysům krajiny slučitelné tvary, jež ji obohacovaly, zatímco ta dnešní ji drtí. Muž řekl: "Tak teďka ji celou, tu mou svobodu, budete mít ve svém klíně s trojkou bé." Dlouho

mlčeli. Řekla: "Proč mi věříte?" Uvažoval, zdálo se už, že neodpoví, pak řekl: "Já jsem si vás omrkl, tenkrát prvně, u vás. Krom toho, co mi zbývá? Proto vás sem vezu." A z legrace si ji "omrkl" důrazně znovu: od čela, přes prsa po klín. Usmíval se. "Podle čeho jste mě odhadl?" Udělal flirt: jako by chtěl říci něco pikantního, zašklebil se a zakroutil, pak řekl: "Podle vašeho ředitele." - "Cože..." nevykřikla, stáhlo se jí hrdlo. "Zdálo se mi, že jste k němu v opozici, a já si netroufám hádat, zda pracovní či jako žena, poctivě řečeno... paní inženýrko... to druhé je pro mne zajímavější. Jste nespokojená ženská... osoba," znovu se zašklebil. "A ředitel je k vám tolerantní, není to úplný blbéc a chce vám imponovat. Tak."

Chvěla se. Byla rozložena na části, prohlédnuta a nechána na příště. Je s ní konec? "Promiňte," řekla, vyndala zrcátko, hřebínek a česala se. Když se v zrcátku kmitly její oči, nepoznávala je: byly to oči ženy v koncích, v cizím světě, bez dětí a bez maminky, ženy znovu na začátku, bez ničeho a už ne tak mladé. Muž počkal, až se upraví, pak nastartoval a sjížděli dolů. Brzo odbočili na komunikaci z betonových panelů, blížili se ke staveništi, kde nic nestálo, všude štěrky či jíl, ornice vyvršená do obrovských valů, po obširné planině se pohybovaly a vázly buldozery, nakladače, rypadla. Minuli shluk bud, skladišť, kancelářských buněk a zastavili. Muž obešel vůz a otevřel jí dveře. "Tak jsme v tom, paní inženýrko," zašeptal, "jdeme nejdřív na průřez."

Ano, hora prořezána, hleděla na ni proti slunci a musela přivírat oči. Rozhlížela se po zrytém území, bylo tu vědro, zatímco on zamířil k jedné z buněk a vyšel odtamtud s nějakým mužem, jehož jí představil, vzal od něj klíče a potom kráčel před ní a ona tedy za ním. Měl ji upozornit, obula by se jinek, střežíčky jí celé zapadaly do prachu. Došli ke skalnímu zálomu, v jeho úhlu stála maringotka, od nahnutého dřevěného sloupu shýbala se k ní smyčka elektrického kabelu, vypadalo to tu jak scéna uchystaná pro filmový záběr, dokonce na hraně skály nachýleně se držela malá bříza. Vystoupil po schůdkách, odemkl, vešel a pozval ji za sebou. Vešla také, dveře nechala vědomě, kdovíproč, otevřeny, a už tak zůstaly.

Uvnitř byl eice stín, ale vedro větší než venku, protože se tu drželo z hodiny, která už minula. Teď šlo slunce dolů. Spustil ventilátor a z chladničky vyndal dvě láhve piva. "Ani se vás neptám, nic jiného tu není," řekl a postavil její sklenici na stolek tak, aby viděla na dveře. Čí to bývá příbytek, myslela si. "Kávy - kolik?" On tu pracuje často? "Děkuju, to stačí." Kolik je sem z Prahy kilometrů, napadlo jí. "Dáváte si cukr?" Měla živý dojem, že je na okraji pouště, odkud už jsou vidět neuvěřitelně blízké lesnaté hory, k nimž však půjdou trýznivým pochodem ještě týden, ale nebála se, protože získávala tím čas. Je září. Měla mít na svačinu koláč, švestkový, ten má František nejradši, z koláčů. Dveře obsahovaly výsek pouště a teď, jako by se jen čekalo, až oni přijdou a usadí se, vešel do obrazu malý oranžový nákladák, jel asi rychle, jak se dalo soudit podle prašného víru za ním. Tu se z druhé strany objevil druhý, oba se teď řítily proti sobě, to bude srážka, ale minuly se, jeden zastavil, druhý také, stály teď a jen jejich prašné víry šly spolu dál. Z každého vozu vystoupil muž, udělali k sobě pár kroků, zastavili se a stáli, pořád stáli, film se zasekl? Ale nebyl to film, protože z obrazu vedla ke dveřím dvojí hluboká stopa v prachu, jeho a její. Pomyslela ještě na Maroldovo panoráma, když muž vstal a řekl: "Nemá to smysl," a šel vypnout ventilátor, nastalo úplné ticho, v němž uslyšela vzdálené bručení strojů.

Jenom z kina zatím znala to očekávané, ale přesto příliš náhlé vložení mužské dlaně na šíji ženy, zezadu a shora, v devíti minutách od vstupu dvou herců do intimního prostoru. Stál za ní a hladil jí prs, aby jí však nijak nepřekážel ve výhledu na planinu se dvěma stroji, dvěma muži a dvojitou stopou v prachu, potvrzující, že sem přišla. Položila ruku na jeho, aby ho jemně uklidnila. Nechtěla přijít o nic z obrazu na planině. Tu se děj asi rozhodl, muži se od sebe odtrhli a šli ke svým strojům. Pak se auta pohnula, prach za nimi. "Nic naplat," pocítila, když muž byl u jejích kolenou a líbal jí zdola prsy. Kam měla dát ruce, patřící do jeho vlasů, v třinácté minutě? Jednu dala do vlasů, druhou si zastínila tvář. Ne! pomyslela si, on uposlechl, vstal, vzal z lážka složené přikrývky, prostřel je na podlahu, stlal k Průřezu! Když jí podal ruku, vstoupila na vykázané místo, a když ule-

hala, otevřely se jí oči.

Venku, blízko, zachřestil štěrk, zvrátila hlavu ke dveřím a začala čekat, a jak čekala, uklidňovala se: což sem nepřišla s tímto mužem sama, dobrovolně, na příkaz, svobodně a z nutnosti? Zavřela oči. Vždyť dostala jeho úkol, ovšem, jaký úkol? Snažila si na něj vzpomenout, ale unikal jí, vůle jí slábla, nevěděla, co bude taktičtěji: vzpírat se rozkoši, dokud nepříjde na ten úkol, nebo se jí rychle poddat, aby na to přišla? Není přece tak slabá, stačí vzepnout vůli, má jí přece dost-dost-dost... hněvivě převalila hlavu na stranu a podařilo se jí otevřít oči: těsně u její hlavy visely ze židle dřiny a na koženém štítu zadní kapsy obludně zblízka mohla číst ANNVO. . Usmála se, a rázem byla paní situace: dochází-li jen k technickému průniku těles, nezaznamenáme změnu stavu, a vtom si mohla smíchy něco utrhnout: poznala svůj úkol, je to přeci trojka bé, tedy by se zasmál snad i František-Fran-ti-šek... Začneme-li kalibrovat od spolužáka Oty a vzpomeneme všechny ty dvojky, je Fran-ti-šek trojka a tenhle Дануа trojka bé. Když se tak zbavila úkolu, dotěravého jak téma blouznivého snu, mohla se Irena konečně zapomenout.

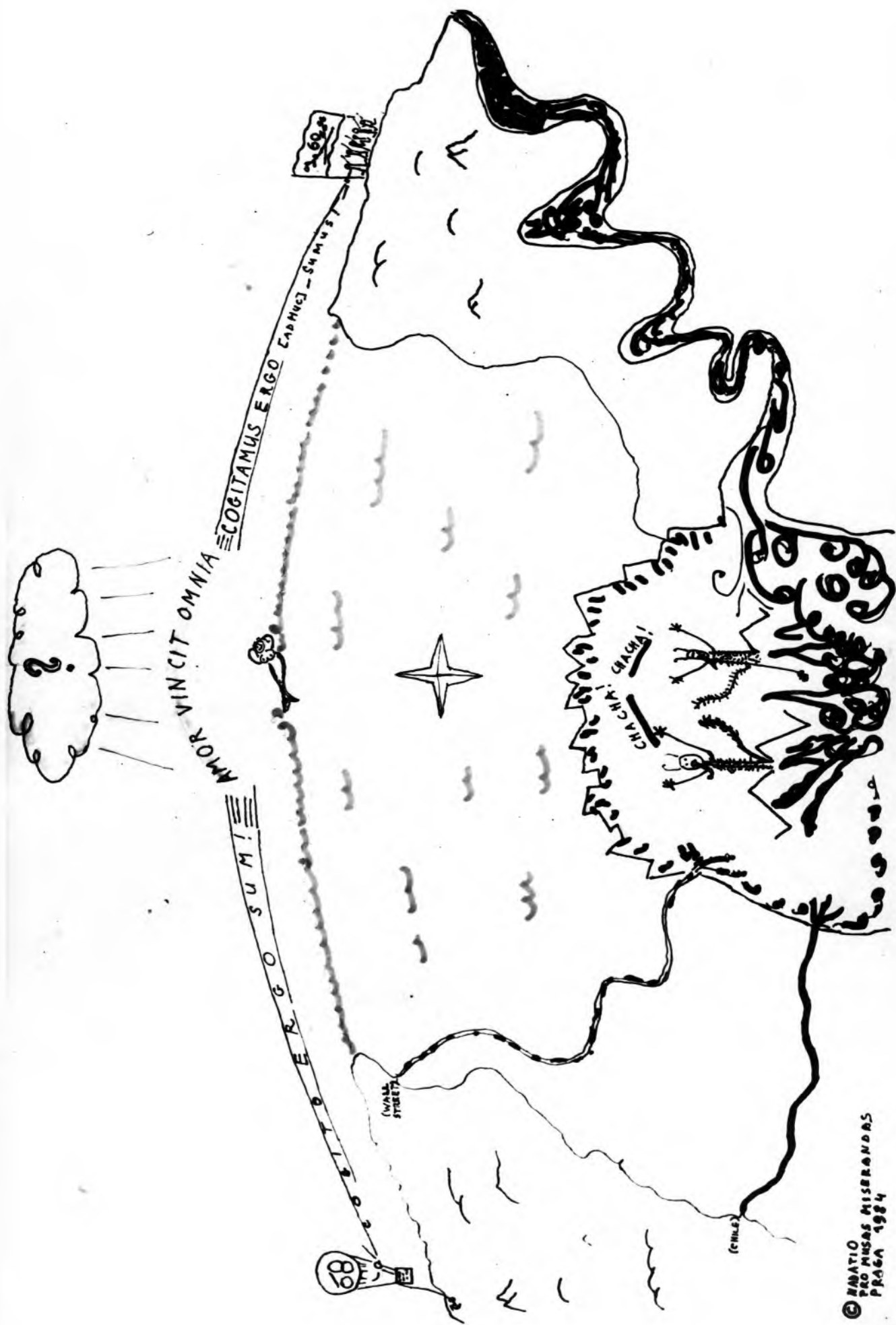
O pár hodin později - v téže dni! - vyjela po schodech z metra na parkové prostranství s fontánou. Vál tu předvečerní žlutý, už modrající teplý van. Zastavila se, aby si namočila kapesník. Otřela si jím oči jako spálené. Naklonila se ke sférickému zrcadlu, aby si prohlédla své rty. Doufala, že jí něco napoví? Rty však mlčely. Dokonce je pootočila, aby jim umožnila vyšeptnout jedinou větu, kterou bude potřebovat. Neznámé krásné rty však mlčely a Irena pochopila, že je na to sama.

Ludvík Vaculík

(U příležitosti Josefa Škvoreckého - Lence Procházkové)

Obrezová příloha

(Pražský - záměrný? - anonym)

O b s a h

Václav Havel	Obžaloba	3
Milan Jungmann	Na čí vrub?	9
Petr Kabeš	Roztržitý čas	12
Ivan Klíma	Po letech v rodném městě	16
Alexandr Kliment	Who is who	21
Iva Kotrlá	Odvaha katolického sňatku	30
Eda Kriseová	Co se stalo v blázinci	39
Sergej Machonin	Fejeton liliový	46
x x x	Nostalgický Danny Josefa Škvoreckého	50
František Pavlíček	...skok	68
Karel Pecka	První setkání s Dannym	94
Lenka Procházková	Doutník na <i>p</i> otom	97
Zdeněk Rotrekl	Dopis	126
Milan Šimečka	Dopis Lojzovi	133
Jan Šimsa	Vlastimil, bratr Dannyho	138
Jan Trefulka	Příjezd slavného rodáka	143
Milan Uhde	Spisovatel, který ví své	146
Zdeněk Urbánek	Legionářské blues	151
Ludvík Vaculík	Koule	168
x x x	/kresba/	

Danny je náš!

Sborník na počest
šedesátých narozenin
Josefa Škvoreckého

Uspořádal Alexandr Kliment

Praha/1984